

ชมมปทฎฐกถา ปณจโม ภาโค

๙. ปาปาคคความณณา

๑. จูเพกสาฎกาวตถ. ๗
๒. เสยยสทตเถรวตถ. ๑๐
๓. ลาขเทวธีตาวตถ. ๑๑
๔. อนาถปิณชีกาวตถ. ๑๔
๕. อสณญตปริกขารภิกขวตถ. ๑๘
๖. พินาลปทกเสฎฐฐิวตถ. ๑๙
๗. มหาธนวาณิชาตถ. ๒๒
๘. กุกกภูมิตตวตถ. ๒๔
๙. โภกสุนขลุตทวตถ. ๒๙
๑๐. มณิการกุกูปกตีสสเถรวตถ. ๓๒
๑๑. ตโยชนวตถ. ๓๕
๑๒. สุปปพุทธสทกาวตถ. ๓๙

๑๐. ทณทวาคคความณณา

๑. ฉพพคคิยภิกขวตถ. ๔๓
๒. ฉพพคคิยภิกขวตถ. ๔๔
๓. สมพหุลกุมารวตถ. ๔๕
๔. โภณชธานตเถรวตถ. ๔๖
๕. อุโปสถกมมวตถ. ๕๑
๖. อชครเปตวตถ. ๕๒
๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถ. ๕๕
๘. พหุณชทภิกขวตถ. ๕๙
๙. สนตติมหามตตวตถ. ๖๔
๑๐. ปีโลตติกเถรวตถ. ๖๘
๑๑. สุขสามเณรวตถ. ๗๐

๑๑. ชรราวาคคความณณา

๑. วิสาขายสหายิกาวตถ. ๗๙
๒. สิริมาวตถ. ๘๒
๓. อุตตรตเถรวีวตถ. ๘๖
๔. อธิมานิกภิกขวตถ. ๘๗
๕. รูปนทตเถรวีวตถ. ๘๘
๖. มลลิกาเทวีวตถ. ๙๒
๗. โลพูทายิตเถรวตถ. ๙๕
๘. ปฐมโพธิวตถ. ๙๘
๙. มหาธนเสฎฐฐิปุตตวตถ. ๑๐๐

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๖ ก.พ.๖๓ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 6

แผนผังประกอบ: แผนที่ชมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธานุชาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๙. ปาปาคคความณณา

๑. จูเพกสาฎกาวตถ.....	๗
[พราหมณ์และพราหมณ์ผลัดกันไปฟังธรรม].....	๗
[พราหมณ์คิดบูชาธรรมด้วยผ้าสาฎกที่ห่มอยู่].....	๗
[ขณะมีจเฉจรจิตด้วยสัทธาจิต].....	๗
[ทานของพราหมณ์ให้ผลทันตาเห็น].....	๗
[รีบทำกุศลมีผลดีกว่าทำช้า].....	๘
[แก้อรธ].....	๙
๒. เสยยสทตเถรวตถ.....	๑๐
[พระเถระทำปฐมสังฆาทิเสส].....	๑๐
[กรรมชั่วให้ทุกข์ในภพทั้ง ๒].....	๑๐
[แก้อรธ].....	๑๐
๓. ลาขเทวธีตาวตถ.....	๑๑
[หญิงถวายข้าวตอกแก่พระกัสสปะ].....	๑๑
[จิตเสื่อมใสในทานไปเกิดในสวรรค์].....	๑๑

[วิธีทำทิพยสมบัติให้ถาวร].....	๑๑
[บุญให้เกิดสุขในภพทั้ง ๒].....	๑๒
[แก้อรธ].....	๑๓
๔. อนาถปิณชีกาวตถ.....	๑๔
[ท่านเศรษฐีบำรุงภิกษุสามเณรเป็นนิตย].....	๑๔
[การหมดสิ้นแห่งทรัพย์ของท่านเศรษฐี].....	๑๔
[เศรษฐีถวายทานตามมีตามได้].....	๑๔
[เมื่อมีจิตผ่องใส ทานที่ถวายไม่เป็นของเลว].....	๑๔
[เทวดาห้ามเศรษฐีให้เลิกการบริจาค].....	๑๔
[เทวดาถูกเศรษฐีขับไล่ ไม่มีที่อาศัย].....	๑๕
[ท้าวสักกะทรงแนะนำอุบายให้เทวดา].....	๑๕
[เศรษฐีกลับรวยอย่างเดิม].....	๑๖
[เศรษฐีอดโทษแก่เทวดา].....	๑๖
[เมื่อกรรมให้ผล คนโง่จึงเห็นถูกต้อง].....	๑๖
[แก้อรธ].....	๑๖

๕. อสณฺณตปริกขารภิกขุวตฺถุ.....	๑๘
[ของสงฆ์ใช้แล้วควรรับเก็บ].....	๑๘
[อย่าดูหมิ่นกรรมชั่วว่านิดหน่อย].....	๑๘
[แก้อรรถ].....	๑๘
๖. พินาลปทกเสณฺณฐิวตฺถุ.....	๑๙
[ให้ทานเองและชวนคนอื่น ได้สมบัติ ๒ อย่าง].....	๑๙
[บัณฑิตเรียไรของทำบุญ].....	๑๙
[เหตุที่เศรษฐีมีชื่อว่าพินาลปทกะ].....	๑๙
[เศรษฐีให้คนสนิทไปดูการทำของบุรุษผู้เรียไร].....	๒๐
[ฉลาดพูดทำให้ผู้มั่งร่ำยากกลับอ่อนน้อม].....	๒๐
[อย่าดูหมิ่นบุญว่านิดหน่อย].....	๒๐
[แก้อรรถ].....	๒๐
๗. มหารณวณินชวตฺถุ.....	๒๒
[พ่อค่านินต์ภิกษุ ๕๐๐ เดินทางร่วม].....	๒๒
[พวกโจรให้คนใช้ไปสืบข่าวพ่อค้า].....	๒๒
[พ่อค้าถูกโจรสกัด ต้องพักอยู่ในระหว่างทาง].....	๒๒
[ภิกษุลาพ่อค้ากลับไปเมืองสาวัตถี].....	๒๓
[สิ่งที่ควรเว้น].....	๒๓
[แก้อรรถ].....	๒๓
๘. กุกกุณฺณิมิตตวตฺถุ.....	๒๔
[ธิดาเศรษฐีรักพรานกุกกุณฺณิมิตร].....	๒๔
[ธิดาเศรษฐีลอบหนีไปกับนายพราน].....	๒๔
[กุกกุณฺณิมิตรอาฆาตในพระพุทธรเจ้า].....	๒๕
[กุกกุณฺณิมิตรเลิกลาอาฆาตในพระพุทธรเจ้า].....	๒๕
[เขาทั้งหมดสำเร็จโสดาปัตติผล].....	๒๕
[พระโสดาบันไม่ทำบาป].....	๒๖
[แก้อรรถ].....	๒๖
[บุรพกรรมของกุกกุณฺณิมิตรพร้อมด้วยบุตรและลูกสะใภ้].....	๒๗
[การสร้างเจดีย์ในสมัยก่อน].....	๒๗
[แย่งกันเป็นหัวหน้าในการบรรจุพระธาตุ].....	๒๗
[เศรษฐีบ้านนอกได้เป็นหัวหน้า].....	๒๗
[คติของผู้ไม่เห็นสังจะไม่แน่นอน].....	๒๘
๙. โภกสุนฺชุลททวตฺถุ.....	๒๙
[นายพรานพบพระเถระเที่ยวบิณฑบาต].....	๒๙
[นายพรานให้สุนัขกัดพระเถระ].....	๒๙
[นายพรานแทงพระเถระ].....	๒๙
[ฝูงสุนัขรุมกัดนายพราน].....	๓๐

[พระเถระสงฆ์ในศีลและสมณภาพของตน].....	๓๐
[พระศาสดาทรงรับรองศีลและสมณภาพ].....	๓๐
[บุรพกรรมของนายพราน].....	๓๐
[แก้อรรถ].....	๓๐
๑๐. มณิการุกุปกตีสสเถรวตฺถุ.....	๓๒
[พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งแก้วให้นายช่างเจียรไน].....	๓๒
[แก้วมณีหายนายช่างสืบหากคนเอาไป].....	๓๒
[ช่างแก้วทำโทษพระตีสเถระเพราะเข้าใจผิด].....	๓๒
[ช่างแก้วตะนกกะเรียนตายแล้วจึงทราบความจริง].....	๓๓
[ช่างแก้วได้แก้วมณีคืนแล้วขอมาพระตีสเถระ].....	๓๓
[พระเถระเห็นโทษของการเข้าชายคาเรือน].....	๓๓
[คนทำบาปกับคนทำบุญมีคติต่างกัน].....	๓๓
[แก้อรรถ].....	๓๔
๑๑. ตโยชนวตฺถุ.....	๓๕
[กาถูกไฟไหม้ตายในอากาศ].....	๓๕
[ภรรยาตายเรือถูกถ่วงน้ำ].....	๓๕
[ภิกษุ ๗ รูป อดอาหาร ๗ วันในถ้ำ].....	๓๖
[พวกภิกษุทูลถามถึงกรรมของตนและผู้อื่น].....	๓๖
[บุรพกรรมของกา].....	๓๖
[บุรพกรรมของภรรยาตายเรือ].....	๓๖
[บุรพกรรมของภิกษุ ๗ รูป].....	๓๗
[คนจะอยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่พ้นจากกรรมชั่ว].....	๓๘
[แก้อรรถ].....	๓๘
๑๒. สุปปพุทฺธสทวตฺถุ.....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะแก้งั่งนั่งปิดทางเสด็จพระศาสดา].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะทำกรรมหนักจักถูกแผ่นดินสูบ].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะมุ่งจับผิดพระศาสดาด้วยคำเท็จ].....	๓๙
[เจ้าสุปพุทฺธะทรงทำการรักษาพระองค์อย่างแข็งแรง].....	๓๙
[จะหนีผลแห่งกรรมชั่ว ย่อมไม่พ้น].....	๔๐
[แก้อรรถ].....	๔๐
[มีามงคลเป็นเหตุให้ท้าวเธอเสด็จลงจากปราสาท].....	๔๐
[เกิดเหตุน่าประหลาดเพราะกรรมชั่ว].....	๔๐
[ท้าวเธอถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจีนรก].....	๔๐
๑๐. ทณฺฑทวคฺควณฺณนา	
๑. ฉพพคคิยภิกขุวตฺถุ.....	๔๓
[เหตุทรงบัญญัติบริหารทานสิกขาบท].....	๔๓
[แก้อรรถ].....	๔๓

๒. ฉพพคดียกิกขุวตถุ.....	๔๔
[เหตุให้ทรงบัญญัติตลลสติกสิกขาบท].....	๔๔
[แก้อรรถ].....	๔๔
๓. สมพหุลกุมารกวตถุ.....	๔๕
[พระศาสดาทรงพบพวกเด็กตั้ง].....	๔๕
[แก้อรรถ].....	๔๕
๔. โภณฑชานตเถรวตถุ.....	๔๖
[รูปสตรีติดตามพระเถระไปทุกแห่ง].....	๔๖
[บุรพกรรมของพระเถระ].....	๔๖
[เวทดาแกลังทำพระเถระให้แตกกัน].....	๔๖
[รังเกียจกันด้วยสีลเภท].....	๔๖
[เวทดาขยายความจริง].....	๔๗
[เวทดาทำให้เกิดเป็นพระโภณฑชานะ].....	๔๗
[พวกภิกษุบอกคฤหัสถ์ให้ขับไล่].....	๔๗
[พระราชาเสด็จไปสอบสวนพระโภณฑชาน].....	๔๘
[พระราชาทรงสันนิษฐานว่าเป็นรูปเทียม].....	๔๘
[พวกภิกษุติเตียนพระราชาและพระเถระ].....	๔๙
[พระศาสดาทรงได้สวนทั้ง ๒ ฝ่าย].....	๔๙
[แก้อรรถ].....	๔๙
๕. อุโปสถมมวตถุ.....	๕๑
[หญิงรักษาอุโปสถมุ่งผลต่างๆ กัน].....	๕๑
[สรรพสัตว์ถูกส่งไปเป็นทอดๆ].....	๕๑
[แก้อรรถ].....	๕๑
๖. อชครเปตวตถุ.....	๕๒
[พระมหาโมคคัลลานะเห็นเปรตถูกไฟไหม้].....	๕๒
[เล่าการเห็นเปรตให้พระลักขณเถระฟัง].....	๕๒
[พระศาสดาก็เคยทรงเห็นเปรตนั้น].....	๕๒
[บุรพกรรมของอชครเปต].....	๕๒
[กรรมชั่วให้ผลชั่ว].....	๕๒
[ผู้ทำกรรมดียอมชนะผู้ทำกรรมชั่ว].....	๕๓
[แก้อรรถ].....	๕๔
๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.....	๕๕
[พวกเดียรฉัตรคิดหาอุบายฆ่าท่าน].....	๕๕
[เดียรฉัตรจ้างพวกโจรฆ่าพระเถระ].....	๕๕
[พระเถระถูกพวกโจรทุบ].....	๕๕
[พระเถระประสานกระดูกแล้วไปเฝ้าพระศาสดา].....	๕๕
[พระเถระแสดงฤทธิ์แล้วปรีณิพพาน].....	๕๖

[พวกโจรถูกजारบุรุษจับได้].....	๕๖
[พวกเดียรฉัตรและพวกโจรถูกลงโทษ].....	๕๖
[พระเถระถึงมรณะสมควรแก่กรรมของตน].....	๕๖
[บุรพกรรมของพระมหาโมคคัลลานะ].....	๕๗
[หญิงช่วยยุงผิวฆ่ามารดาบิดา].....	๕๗
[เชื้อเมียต้องเสียพ่อแม่].....	๕๗
[มารดาบิดาสินหาในบุตรยิ่งกว่าตน].....	๕๗
[ผลของกรรมชั่วตามสนอง].....	๕๗
[แก้อรรถ].....	๕๘
๘. พหุภณชกิกขุวตถุ.....	๕๙
[กุกุมพีเตรียมเครื่องใช้ก่อนบวช].....	๕๙
[ถูกพวกภิกษุต่อว่าแล้วนำตัวไปเฝ้าพระศาสดา].....	๕๙
[พระศาสดาให้เฆกกลับมีหิริและโอตตปัปะ].....	๕๙
[บุรพกรรมของภิกษุนั้น].....	๕๙
[พระโพธิสัตว์ต้องเดินไพร].....	๖๐
[พระราชากุมารทั้ง ๒ ถูกรากษสจับไว้].....	๖๐
[พระโพธิสัตว์แสดงเทวธรรมแก่รากษส].....	๖๐
[พระโพธิสัตว์รู้ทั้งประพตติเทวธรรม].....	๖๑
[พระโพธิสัตว์ได้ครองราชสมบัติ].....	๖๒
[พระศาสดาทรงย่อขาดก].....	๖๒
[แก้อรรถ].....	๖๒
๙. สันตติมหามตตวตถุ.....	๖๔
[สันตติมหามาตย์ ได้ครองราชสมบัติ ๗ วัน].....	๖๔
[คน ๒ พวกมีความคิดต่างกัน].....	๖๔
[หญิงนักพ้อนเป็นลมตาย].....	๖๔
[โศกเพราะภรรยาตาย].....	๖๔
[พระศาสดาระงับความโศกของบุคคลได้].....	๖๕
[แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ].....	๖๕
[บุรพกรรมของสันตติมหามาตย์].....	๖๕
[ผลของการชักชวนมหาชนบำเพ็ญการกุศล].....	๖๕
[การปรีณิพพานของมหาสันตติมหามาตย์].....	๖๖
[สันตติมหามาตย์ควรเรียกว่าสมณะหรือพรหมณ์].....	๖๖
[แก้อรรถ].....	๖๖
๑๐. ปีโลตติกเถรวตถุ.....	๖๘
[พระอานนทจัดการให้ปีโลตติเกบวช].....	๖๘
[พระปีโลตติเกอยากสึก].....	๖๘
[พระปีโลตติเถระบรรลุพระอรหัต].....	๖๘

[คนหมดเครื่องข้อมไม่ต้องไปๆ มาๆ].....	๖๘
[แก้อรธ].....	๖๙
๑๑. สุขสามเณรวตถุ.....	๗๐
[เรื่องคันธเศรษฐี].....	๗๐
[เศรษฐีจ่ายทรัพย์สร้างสิ่งต่างๆ].....	๗๐
[คนบ้านนอกกระหายในภัตของเศรษฐี].....	๗๐
[ชาวชนบทยอมทำการจ้างในบ้านเศรษฐี].....	๗๑
[นายภัตตคติกะเตรียมบริโภคมัทธ]	๗๒
[นายภัตตคติกะถวายภัตแก่พระปัจเจกพุทธะ]	๗๒
[ทานที่ถวายไม่เหลือมีผลมาก].....	๗๓
[คันธเศรษฐีแบ่งทรัพย์ให้ภัตตคติกะ].....	๗๓
[สัมปทา ๔ อย่าง].....	๗๔
[นายภัตตคติกะได้เป็นเศรษฐี].....	๗๔
[นายภัตตคติกะไปเกิดในเมืองสาวัตถี]	๗๔
[สุขกumarบรรพชา].....	๗๕
[สุขสามเณรฝึกตน].....	๗๕
[สุขสามเณรบรรลุอรหัต].....	๗๖
[บัณฑิตยอมฝึกตน].....	๗๗
[แก้อรธ].....	๗๗
๑๑. ขราวคุณณนา	
๑. วิสาขยสหายิกาวตถุ.....	๗๙
[สามีมอบภรรยาของตนแก่นางวิสาข]	๗๙
[มหรสพเกี่ยวกับสุรา].....	๗๙
[หญิงเหล่านั้นคิดหาอุบายดื่มสุรา].....	๗๙
[เทวบุตรมารบันดาลให้แสดงกายวิการแต่ไม่สำเร็จ].....	๘๐
[แก้อรธ].....	๘๐
[ผู้รับคำเตือนยอมได้ผล].....	๘๐
[นางวิสาขาชี้โทษของสุราโดยบุคคลลาธิฐาน]	๘๐
๒. สิริมาวตถุ.....	๘๒
[นางสิริมาบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๒
[ภิกษุพรรณนาความดีของนางสิริมา].....	๘๒
[นางสิริมาเจ็บ].....	๘๓
[นางสิริมาถึงแก่กรรม].....	๘๓
[ศพนางสิริมาผู้เลอโฉมหาค่ามิได้].....	๘๔
[แก้อรธ].....	๘๕
๓. อุตตรตเถรวตถุ.....	๘๖
[พระเถร้อาหารเพราะน้ำใจกรุณา].....	๘๖

[ได้ฟังเทศนาบรรลุโสดาปัตติผล].....	๘๖
[แก้อรธ].....	๘๖
๔. อธิมานิกภิกษุวตถุ.....	๘๗
[พวกภิกษุสำคัญผิด].....	๘๗
[พระศาสดาแก้คำสำคัญผิดนั้น].....	๘๗
[แก้อรธ].....	๘๗
๕. รูปนทเถรวตถุ.....	๘๘
[พระนางรูปนันทาทรงผนวช].....	๘๘
[พระนางไม่เข้าเฝ้าพระศาสดาเพราะเกรงถูกตำหนิ]	๘๘
[ชาวนครนิยมฟังธรรม].....	๘๘
[ความเลื่อมใสของบุคคล ๔ จำพวก].....	๘๘
[๑. รูปปมาณิกา].....	๘๘
[๒. โขสัปปมาณิกา].....	๘๘
[๓. ลูขัปปมาณิกา].....	๘๘
[๔. จัมมปมาณิกา].....	๘๘
[พระนางรูปนันทาเถรีเข้าเฝ้าทรงสดับธรรม].....	๘๙
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระนาง].....	๘๙
[พระนางนันทาสำเร็จโสดาปัตติผล].....	๙๐
[พระศาสดาทรงแสดงวิปัสสนา].....	๙๐
[แก้อรธ].....	๙๑
๖. มลลิกาเทวีวตถุ.....	๙๒
[พระนางมลลิกาทำสัญญากับสุนัข].....	๙๒
[พระราชพาฬรู้พระนางมลลิกา].....	๙๒
[พระนางมลลิกาเกิดในเวจี].....	๙๒
[พระราชาทูลถามสถานที่พระนางเกิด].....	๙๓
[ธรรมของสัตบุรุษไม่เท่าเหมือนของอื่น].....	๙๓
[แก้อรธ].....	๙๔
๗. โลหุทายิตเถรวตถุ.....	๙๕
[พระเถระกล่าวธรรมไม่เหมาะแก่งาน].....	๙๕
[ถึงกาลก่อนก็เลอะเหมือนกัน].....	๙๕
[บุรพกรรมของพระโลหุทายี].....	๙๕
[โสมทตสอนให้พ่อทูลขอโค].....	๙๕
[โสมทตพาพ่อเข้าเฝ้าพระราชทาน].....	๙๖
[โสมทตได้รับพระราชทาน].....	๙๖
[ผู้มีสุตะน้อยเหมือนโคถึก].....	๙๖
[แก้อรธ].....	๙๖
๘. ปฐุมโพธิวตถุ.....	๙๘

[ทรงกำจัดการแล้วเปล่งอุทาน].....๙๘	[บุตรเศรษฐีหมดตัวเพราะประพฤติด้อยอายุ].....๑๐๐
[แก้อรธ].....๙๘	[เศรษฐีต้องเที่ยวขทาน].....๑๐๑
๙. มหาธนเสฏฐิปุตตวตถุ.....๑๐๐	[แก้อรธ].....๑๐๑
[พวกนักเลงชวนเศรษฐีบุตรให้ดื่มเหล้า].....๑๐๐	

๙. ปาปาคุควณณา

๑. จุฬเภกสภาฏกาวตถุ.

“อภิตถเรถ กลยาณตติ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโต จุฬเภกสภาฏกพราหมณิ อารพภ กเถสิ.

[พราหมณิและพราหมณิผลัดกันไปฟังธรรม]

วิปสสิทสพลสส กาลสมิ ทิ มหาเอกสภาฏกพราหมโณ นาม อโหสิ.

อยมปน เอตริทิว สิวตถิยิ จุฬเภกสภาฏโก นาม.

ตสส ทิ เอโก นิवासสภาฏโก อโหสิ, พราหมณิยาปิ เอโก, อุภินนปิ เอกเมว ปารุปน.

พหิคมนกาลเอ พราหมโณ วา พราหมณิ วา ตํ ปารุปติ.

อเถกทิวส, วิหารเอ ฌมมสสวเน ไชสิเต, พราหมโณ อาท “โภติ ฌมมสสวานิ ไชสิติ. ก็ ทิวา ฌมมสสวานิ^๑ คมิสสสิ, อุทาทุ รตตี? ปารุปนสส ทิ อภาเวเน น สกกา อมเททิว เอกโต คนตุนติ.

พราหมณิ “สามิ อหิ ทิวา คมิสสามิติ สากุกํ ปารุปิตวา อคมาสิ.

[พราหมณิคิดบูชาธรรมด้วยผ้าสาฎกที่ห่มอยู่]

พราหมโณ ทิวสภาคํ เคเท วิตินาเมตวา รตตี คนตวา สตถุ ปุโรโต นิสินโน ฌมมํ อสโสสิ.

อถสส สริริ ฌรมาเนนา ปถจวณณนา ปิติ อุปปชชิ.

โส สตถารํ ปุชิตุกาโม^๒ หุตวา “สเจ อิมิ สากุกํ ทสสามิ, เนว พราหมณิยา, น มยหิ ปารุปนํ ภวิสสตีติ จินเตสิ.

อถสส มจเจรจิตตานํ สหสสํ อุปปชชิ, ปุเนกํ สทธาจิตตํ อุปปชชิ, ตมปิ อภิวานตํ ปุน มจเจรสหสสํ อุปปชชิ.

อติสส พลวมจเจริ พนธิตวา คนนหนตํ วิย สทธาจิตตํ ปฎิพาหติเยว.

[ขณะมัจเจรจิตด้วยสทธาจิต]

ตสส “ทสสามิ, น ทสสามิติ จินเตนตสเสว, ปฐมยาโม วิติวตโต.

ตโต มชฌิมยามเอ สมปตเต, ตสมิปี ทาตุํ นาสกชชิ.

ปจฌิมยามเอ สมปตเต, โส จินเตสิ “มม สทธาจิตเตเน มจเจรจิตเตเน จ สทธี ยุชฌนตสเสว, เทว ยามา วิติวตตา.

อิหิ มม เอตตักํ มจเจรจิตตํ วทมมานํ จตุทิว อปาเยทิว สีสํ อุกชชิตุํ น ทสสติ. ทสสามิ สากุกนติ.

โส มจเจรสหสสํ อภิวิตวา สทธาจิตตํ ปุเรจาริกํ กตวา สากุกํ อาทาย สตถุ ปาทุมูเล รฐเปตวา

“ชิตํ เม, ชิตํ เมติ ติกชตตุํ มหาสททหมกาสิ.

[ทานของพราหมณิให้ผลทันตาเห็น]

ราชา ปเสนทิวโกสโล ฌมมํ สุนนโต ตํ สททํ สุตวา “ปุจจณ น, ก็ กิร เตน ชิตนติ อาท.

๑ ส. ฌมมสสวานาย.

๒ ปุชิตุกาโมติปิ.

โส ราชบุรีเสหิ ปุจฉิตโต ตมตถํ อารโจะสิ.

ตั้ง สุควา ราชชา “ทุกกริ กตํ พราหมณน, สงคหมสส กริสสามิติ เอกํ สากฺกยคํ ทาเปสิ.

โส ตมปิ ตถาคตสเสว อทาสิ.

ปุณ ราชชา “เทว จตตาริ อฏฐุ โสฬสชาติ ทวิคฺฉนํ กตวา ทาเปสิ.

โส ตานิปี ตถาคตสเสว อทาสิ.

อถสส ราชชา ทวตตีสยฺคานิ ทาเปสิ.

พราหมโณ “อตตโน อคคเหตฺวา ลทฺธํ ลทฺธํ วิสสชเชสิเยวาทิ วาทวิโมจนตถํ

ตโต “เอกํ ยุคํ อตตโน เอกํ พราหมณียาติ เทว ยฺคานิ คเหตฺวา ตีส ยฺคานิ ตถาคตสเสว อทาสิ.

ราชชา ปน, ตสมิ สตตกขตตมปิ ททนเต, ปุณ ทาทุกาไมว อโหสิ.

ปุพเพ มหาเอกสาฎโก จตฺสภูจฺฉิยา สากฺกยเคสุ เทว อคคเหสิ.

อฺยมฺ ปน ทวตตีสยฺคททกาเล เทว อคคเหสิ.

ราชชา ราชบุรีเส อาณาเปสิ “ทุกกริ ภณ พราหมณน กตํ, อนฺเตปุเร มม เทว กมฺพลे อาหาราเปยยาถาติ.^๑

เต ตถา กริสฺ.

ราชชา สตสหสสคณนเก เทว กมฺพลे ตสส ทาเปสิ.

พราหมโณ “น อิม มม สริเร อฺปโยคํ อรหนติ, พุทฺธสาสนสเสว เต อนฺจฉวิกาติ

เอกํ กมฺพลํ อนฺโตคฺนรฺกฺฉิยํ สตถุ สยนสส อฺปริ วิตานํ กตวา พนฺธิ,

เอกํ อตตโน ฆเร นิพทฺธํ ภูยชนตสส ภิกฺขุโน ฆตตกิจจภูฏาเน วิตานํ กตวา พนฺธิ.

ราชชา สายณฺหสมเย สตถุ สนฺติกํ คนฺตวา กมฺพลํ สยฺชานิตฺวา “ภนฺเต เกน ปุชา กตาทิ ปุจฉิตฺวา, “เอกสาฎกเณนาติ วุตเต,

“พราหมโณ มม ปสาทภูฏาเนเยว ปสิทตติ “จตฺตารโ หตฺถิ จตฺตารโ อสเส จตฺตาริ กหาปณสทฺสสาณิ จตฺสโส อิตฺถิโย

จตฺสโส ทาสิโย จตฺตารโ ปุริเส จตฺตารโ คามวเรติ เอว ยาว สพฺพสตา จตฺตาริ จตฺตาริ กตวา สพฺพจตฺกํ นามสส ทาเปสิ.

[ริบทำกุศลมีผลดีกว่าทำชั่ว]

ภิกฺขุ ฐมฺมสภายํ กถํ สมฺภูฏาเปสิ “อโห อจฺฉริยํ จูฬกสาฎกสส กมฺมํ, มฺหุตตเมว สพฺพจตฺกํ ลภิ,

อิทาเนว เขตตภูฏาเน กเตน กลยฺยานกมฺเมน อชฺเชว วิปาโก ทินฺโนติ.

สตถา อาคนฺตวา “กาย นฺตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนาติ ปุจฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตเต,

“ภิกฺขเว สจายํ เอกสาฎโก ปฐฺมยาเม มยหํ ทาทุํ อสฺกฺขิสฺส, สพฺพโสฬสํ อลภิสฺส.

สเจ มชฺฉิมยาเม ทาทุํ อสฺกฺขิสฺส, สพฺพภูฏกํ อลภิสฺส.

พลวปจฺจเส ทินฺนตฺตา ปเนส สพฺพจตฺกํ ลภิ.

กลยฺยานกมฺมํ กโรนฺเตน หิ อฺปฺปนฺนจิตฺตํ อหาเปตฺวา ตฺขณฺณญฺเวย กาทพฺพํ,

๑ อหเรยยาถาติ ยุตตตรํ.

ทนต์ กตํ กุสลํ ทิ สมฺปตฺตี ททมานํ ทนฺธเมว ททาติ, ตสฺมา จิตฺตฺบุปฺปาทสมนฺนฺตรเมว กลฺยาณกมฺมํ กาทพฺพนฺติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆณฺฑตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากฺขมาห

“อภิตถเรถ กลฺยาณ, ปาปา จิตฺตํ นินฺวารเย,
ทนต์ ทิ กรโต ปุณฺณ, ปาปสฺมี รมฺตี มโนฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ “อภิตถเรธาติ: “ตฺริตฺตฺริตํ สึขสึขํ กรเยยฺยาติ อตฺถโถ.

คิหิณา ทิ, “สลาภกตฺตทานาทิสฺส กิลฺลิจิเทว กุสลํ กริสฺสามิตี จิตฺเต อุปฺปนฺเน,
ยถา อญฺญเฏ โองาสํ น ลภนฺติ, เอวํ “อหํ ปุเร อหํ ปุเรตี ตฺริตฺตฺริตฺตเมว กาทพฺพ.

ปพฺพชิตฺเตน วา อุปฺชฌายวตฺตาทินิ กรโณนฺเตน อญฺญสฺส โองาสํ อทฺตวา “อหํ ปุเร อหํ ปุเรตี ตฺริตฺตฺริตฺตเมว กาทพฺพ.

“ปาปา จิตฺตฺนฺติ: กายทฺวจฺริตาทิตฺโต ปน ปาปกมฺมโต อกุสลจิตฺตฺบุปฺปาทโต วา สพฺพฐฺฐาเน จิตฺตํ นินฺวารเย.

“ทนต์ ทิ กรโตติ: โย ปน “ทสฺสามิ, กริสฺสามิ, สมฺปชฺชิสฺสติ นุ โข เม โนติ เอวํ จิกฺขลฺมคฺเคน คจฺจณฺโต วีย ทนต์ ปุณฺณํ กรโต, ตสฺส
เอกสฺมาฎกสฺส วีย มจฺฉเรสฺส สํ ปาปํ โองาสํ ลภติ.

อถสฺส ปาปสฺมี รมฺตี มโนฺติ. กุสลกมฺมกรณกาเลเยว ทิ จิตฺตํ กุสลกมฺเม รมฺตี, ตโต มุจฺจิตฺวา ปาปนินฺนเมว โหตีตี.

คากาปริโยसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุนิสฺสูติ.

จูฬกสาฎกาวตฺถุ.

๒. เสยยสกตเถรวตถ.

“ปาปญเจ ปุริโส กยิราติ อิมं ฌมมเทสนนํ สตถา เขตวเนน วิหรนโต เสยยสกตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระทำปฐมสังฆาทิเสส]

โส กิร โลหุทายิตเถรสฺส^๑ สหวิหริโก อตตโน อนนริตี ตสฺส อโรเจตวา เตน ปฐมสังฆาทิเสสกมเม สมหาปิโต,
อุปปนฺนุปนฺนายน อนนริติยา, ตํ กมมมกาสิ.

[กรรมชั่วให้ทุกขในภพทั้ง ๒]

สตถา ตสฺส กิริยํ สุตวา ตํ ปกโกสาเปตวา “เอวํ กิร ตวํ กโรสีติ ปุจฺฉิตวา, “อาม ฆนฺเตติ วุตเต,
“กสฺมา ภาริยํ กมมํ อกาสิ, อนนฺจฉวิกํ โมฆปุริสาติ นานปฺปการโต ครหิตวา สิขขาปํ ปญญาเปตวา
“เอวรूपํ หิ กมมํ ทิฏฐธมฺเมปิ สมฺปฺราเยปิ ทุกฺขสํวตฺตนิกเมว โหตีติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆณฺเฑตวา ฌมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“ปาปญเจ ปุริโส กยิรา, น นํ กยิรา ปฺนปฺปนํ,
น ตมฺหิ ฉนฺทํ กยิราถ, ทุกฺโข ปาปสฺส อุจฺจโยติ.

[แก้กรรม]

ตสฺสโต “สเจ ปุริโส สกึ ปาปกมมํ กเรยฺย, ตํขณฺณญฺเวย ปจฺจเวกฺขิตวา “อิทํ อปฺปปฏิรูปํ โอพาริกนฺติ น นํ กยิรา ปฺนปฺปนํ,
โยปิ ตมฺหิ ฉนฺโท วา รุจฺจิ วา อุปฺปชฺเซยฺย, ตํปิ วิเนเตตวา น กยิราเถว.

ก็กรรม? ปาปสฺส หิ อุจฺจโย วุฑฺฒิ อธิโลเกปิ ปโรโลเกปิ ทุกฺโข ทุกฺขเมว อวาทตีติ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ.

เสยยสกตเถรวตถ.

เถโร ตัม ทิสวา “เกนจิ ททเรน วา สามณเรน วา วตตัม กตัม ภวิสสตีติ สลลกขลลสิ.

สา ทุตยทิวเสปิ ตถา อกาลสิ.

เถโรปิ ตถาว สลลกขลลสิ.

ตตุยทิวเส ปน **เถโร** ตสสา สมมชชนีสทท สุตวา ตาลจฉิทเทหิ จ ปวิภูตฺถ สรีโรภาสํ ทิสวา
ทวารํ วิวริตฺวา “**โก** เอส สมมชชตีติ ปุจฺฉิ.

“**อหํ** ฆนเต ตุมหากัม อูปภูตฺถายิกา ลากทวารัตถาติ.

“นनु มยหํ เอวํนามิกา **อูปภูตฺถายิกา** นาม นตถีติ.

“**อหํ** ฆนเต सालิกเขตต์ รกขมานา ลาก ทตฺวา ปสนนจิตตวา นินตตฺตตี สปปเนน ทภูตฺถา กาลํ กตฺวา ตาวตีสทเวโลเก อูปปณฺนา,
‘มยา ออยยํ นิสฺสาย ออย **สมปตฺตี** ลทฺธา, อิทานิปิ ตุมหากัม วตตปภูตฺตํ กตฺวา สมปตฺตี ภาวโร’^๑ กริสฺสามีติ อากตฺมहि ฆนเตติ.

“ทีโยปิ ปเรปิ ตยาเวตฺ **ฐานํ** สมมชชิตฺ, ตยาव **ปานियํ** **ปริโภชนियํ** อูปภูตฺถापิตฺนติ.

“อาม ฆนเตติ.

“อเปหิ ทเวตีเต, ตยา กตฺ **วตตํ** กตฺ โหตุ, อิตฺ ปภูตฺถาย อิมํ ฐานํ มา อากมீติ.

“ฆนเต มา มํ นาเสถ, ตุมหากัม วตตํ กตฺวา สมปตฺตี เม ธิโร กาคฺตุ เทถาติ.

“อเปหิ ทเวตีเต, มา เม อนาคเต จิตตวิชนี คเหตุวา นิสินฺเนหิ ธมฺมกถิกเกหิ

‘มหากสฺสปตฺเถรสฺส กิริ เอกา **ทเวตีตา** อากนฺตฺวา วตตปภูตฺตํ กตฺวา ปานियํ ปริโภชนियํ อูปภูตฺถาเปตีติ’^๒ วตตพพตฺ กิริ,
อิตฺ ปภูตฺถาย อิช มาคมิ, ปฏิกกมาติ.

สา “มา มํ ฆนเต นาเสถาติ ปุณฺปปุณฺนํ ยาจิเทว.

เถโร “**นายํ** มม วจณํ สฺฆมาตีติ จินฺเตตฺวา “ตว ปมาณํ น ชานาสีติ อจฺฉโร ปหริ.

สา ตตฺถ สณฺฐาตุํ อสฺกโกณตี อากาเส อูปปิตฺตฺวา อณฺชลี ปคฺคยห

“ฆนเต มยา ลทฺธสมปตฺตี มา นาเสถ, ภาวโร กาคฺตุ เทถาติ โรทฺนตี”^๓ อากาเส อภูตฺถาลิ.

[บุญให้เกิดสุขในภพทั้ง ๒]

สตถา คนธกุฎฺถิยํ นิสินฺโนว ตสฺสา โรทิตสทฺทํ สุตฺวา โภภาสํ ฝริตฺวา ทเวตีตฺยา สมฺมุขํ นิสิตฺตฺวา กเถนฺโต วิย

“ทเวตีเต มม ปุตฺตสฺส กสฺสปสฺส **สัวรฺกณเมว** ภาโร, ปุณฺณตฺถิกานมฺปน ‘**ออย** โน อตฺถิเต สลลกขลลตฺวา **ปุณฺณกฺรณเมว** ภาโร,

ปุณฺณกฺรณ’ หิ อิช เจว สมฺปฺราเย จ สุขเมวาทิ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากมาห

“ปุณฺณญฺเจ **ปริโส** กยิรา, กยิราเถนํ ปุณฺปปุณฺนํ,
ตฺมहि ฉนฺทํ กยิราถ, สฺโข ปุณฺณสฺส **อฺจฺจโย**ติ.

๑ ธิรฺนตีปิ.

๒ อูปภูตฺถาเปตีติ อุตฺตตฺตร.

๓ อ. เอตฺถนฺตฺเร “ปริเทวณตีติ อตฺถิ.

[แก้อรรถ]

ตสสโต “สเจ ปุริโส ปุณฺณํ กเรยย, ‘เอกาหารํ เม ปุณฺณ กตํ, อล เอตตาวตาทิ อโนรมิตวา ปุณฺณํ กโรถ”,
ตสส กรณกฺขณปี ตมฺหิ ปุณฺณเณ ฐนํ รุจํ อุตฺสาหํ กโรถเว.

ก็การณา? สฺย ปุณฺณสฺส อุจฺจโยติ: ปุณฺณสฺส หิ อุจฺจโย วุฑฺฒิ อธิโลกปรโลกสฺชาวหนโต สฺยติ.

เทสนาวสาเน สา เทวธิตา ปญจจตฺตาฬีสโยชนมตฺถเก ฐิตาว โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺณิตี.

ลาชเทวธิตาวตถ.

“อหฺนฺเต มหาเสฏฺฐิ จตฺตถวารโกภูฏฺเฐ อธิวตฺถา เทวตา ตฺยหํ โอวาทถถาย อาคตฺตติ.

“เตนทึ วเททึ เทวเตตฺติ.

“มหาเสฏฺฐิ ตยา ปจฺฉิมกาลํ โอนฺโณเกตฺวาว สมณสฺส โคตมสฺส สาสเน พหุณฺ วิปฺปกิณฺณํ,
อิทานิ ทฺคคฺโคตฺ หุตฺวาปี ตํ น มฺลยจสิเยว, เอวํ วตฺตมาโน กติปาเหเนว ฆาสจฉาทมมตฺตมฺปิ^๑ น ลภิสฺสสิ,
กิณฺเต สมเนน โคตเมน, อติปริจจาคฺโค โอรมิตฺวา กมฺมนฺเต ปโยเชนฺโต กุณฺมพํ สณฺฐเปหิตฺติ.

“อຍ เม ตยา ทินฺโน โอวาโทตฺติ.

“อาม มหาเสฏฺฐิตฺติ.

“คจฺฉ, นาหํ ตาทิสินํ สเตนฺปิ สหสฺเสนฺปิ สตสฺหสฺเสนฺปิ สกฺกา กมฺเปตฺ,

อຍุตฺตนฺเต วุตฺตํ,
กึ ตยา มม เคเห วสมานาย, สีสฺสิขฺมฺ เม ฆฺรา นิกฺขมาหิตฺติ.

[เทวดาถูกเศรษฐีขับไล่ ไม่มีที่อาศัย]

สา โสตาปนฺนสฺส อริยสาวกสฺส วจฺนํ สุตฺวา ฐาตุํ อสฺกโกณฺตี ทารเก อาทาย นิกฺขมิ,
นิกฺขมิตฺวา จ ปน อลฺยตฺถ วสนฺภูฏานํ อลภฺมานา “เสฏฺฐิ ฆมาเปตฺวา ตตฺถเวว วสิสฺสามิตฺติ จินฺเตตฺวา
นฺครปริคฺคาหํ เทวปฺตฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตนา กตฺวาปราธํ อัจจิกฺขิตฺวา
“เอหิ, มํ เสฏฺฐิสฺส สนฺติกํ เนตฺวา ฆมาเปตฺวา วสนฺภูฏานํ ทาเปหิตฺติ อาห.

โส “อຍุตฺตํ ตยา วุตฺตํ, นาหํ ตสฺส สนฺติกํ คนฺตุํ อฺสฺสสามิตฺติ ตํ ปฏฺิกฺขิปี.

สา จตฺตนํ มหาราชานํ สนฺติกํ คนฺตฺวา เตหิ^๒ ปฏฺิกฺขิตฺตา สกํ เทวราชานํ อุปสงฺกมิตฺวา ตํ ปวตฺตี อัจจิกฺขิตฺวา
“อหํ เทว วสนฺภูฏานํ อลภฺมานา ทารเก หตฺถेณ คเหตฺวา อนาถา วิจฺรามิ, วสนฺภูฏานํ เม ทาเปหิตฺติ สฺกุจฺจฺตฺริ ยาจิ.

[ทำวสัฏกะทรงแนะนำอุบายให้เทวดา]

อถ นํ โส อาห “อหฺมฺปิ ตว การณา เสฏฺฐิ วตฺตํ น สกฺขิสฺสามิ, เอกมฺปนฺ เต อุปายํ กเถสฺสามิตฺติ.

[สา] “สาธฺ เทว กเถหิตฺติ.

“คจฺฉ, เสฏฺฐิโน อายตฺตกเวสํ คเหตฺวา เสฏฺฐิสฺส หตฺถโคตฺ ปณฺณํ ออาหาราเปตฺวา
โวหารุปชิวฺหิ คหิตํ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺตโน อานฺนาภาเวน โสเธตฺวา ตฺจจฺฉคพฺเภ ปุเรตฺวา,
มหาสมฺพุทฺ ปวิฏฺฐิ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺถิ, อลฺยมฺปิ อสฺกภูฏานे นาม อสฺสามิกํ อฏฺฐารสโกฏฺฐินํ อตฺถิ,
ตํ สพฺพํ สํหริตฺวา^๔ ตสฺส ตฺจจฺฉคพฺเภ ปุเรตฺวา อิทฺนนาม ทนฺตกมฺมํ กตฺวา ฆมาเปหิตฺติ.

๑ สී. ย. ฆาสจฉาทมมฺปิ.

๒ สී. ย. หฺราเปตฺ.

๓ สී. ย. เตเหปี.

๔ สී. ย. อหริตฺวา.

[เศรษฐีกัลป์บรรยายอย่างเต็ม]

สา “สาธู เทวาทิ วุตตนเยเนว สพพ^๑ กตวา ปุน ตสส สิริคพภ โภภาสยมานา อากาเส ฐุตวา, “โก เอโสติ วุตเต,
“อหนเต จตุตถทวารโกฏฐเก อธิวตถา อนุธพาลเทวตา, มยา อนุธพาลตาย ยัม ตุมหากัม สนตติเก กถิตัม, ตัม เม ขมถ,
สกกสส ทิ เม วจเนน จตุพลญญาโสภณิณัม สหริตวา ตุจฉคพภปุรณน^๒ ทณทกมมัม กตัม. วสนนฐฐานัน อลภมานา กิลมามีติ อาห.

[เศรษฐีอดโทษแก่เทวดา]

อนาคตปิณฑทิก จินเตสิ “อัย เทวดา ‘ทณทกมมัม เม กตณติ วทติ, อดตโน จ โทสั ปฏิกขานาติ, สมมาสมพุทตสส นัม ทสเสสสามีติ.
โส ตัม สตถุ สนตติเก เนตวา ตาย กตกมมัม สพพ อารโจะสิ.

เทวดา สตถุ ปาเทสุ สิริสา นิปตติวา “ภนเต ยัม มยา อนุธพาลตาย ตุมหากัม คุณเ อชานิตวา ปาปกัม วจัน วุตตัม, ตัม เม ขมถาติ
สตถารัม ขมาเปตวา มหาเสฐฐี ขมาเปสิ.

[เมื่อกรรมให้ผล คนจึงเห็นถูกต้อง]

สตถา กลยณปาปกานัม กมมานัน วิปากวเสเนว เสฐฐินเจว เทวตถจ โววหนโต
“อิธ คหปติ ปาปบุคคลโลปิ, ยาว ปาป น ปจจติ, ตาว ภทรานิ ปสสตี, ยทา ปนสส ปาป ปจจติ, ตทา ปาปเมว ปสสตี,
ภทรบุคคลโลปิ, ยาว ภทร น ปจจติ, ตาว ปาปานิ ปสสตี, ยทา ปนสส ภทร ปจจติ, ตทา ภทรเมว ปสสตีติ วตวา
อนุสนธิ ชญุตวา ฐมมัม เทเสนโต อิมา คาลา อภาสิ

“ <u>ปาโป</u> ปิ ปสสตี ภทร,	ยาว <u>ปาป</u> น ปจจติ;
ยทา จ ปจจตี <u>ปาป</u> ,	อถ [<u>ปาโป</u>] ปาปานิ ปสสตี;
<u>ภทร</u> โรปิ ปสสตี ปาป,	ยาว <u>ภทร</u> น ปจจติ;
ยทา จ ปจจตี <u>ภทร</u> ,	อถ [<u>ภทร</u>] ภทรานิ ปสสตีติ.

[แก้กรรม]

ตถ “ปาโปติ: กายทุจจริตาทินา ปาปกมเมเน ยุตตบุคคล.
โสปิ ทิ ปุริมสุจริตานุภาเวเน นิพพตตัม สุขัม อนุภวาโน ภทรโรปิ ปสสตี.

ยาว ปาป น ปจจตีติ: ยาว ตสส ตัม ปาปกมมัม ทิฐฐมเม วา สมปราเย วา วิปากัม น เทติ.
ยทา ปนสส ตัม ทิฐฐมเม วา สมปราเย วา วิปากัม เทติ,
อถ ทิฐฐมเม วิวิชา กมมกรณา สมปราเย จ อปายทุกุขัม อนุภวาโนโต โส ปาโป ปาปานิเยว ปสสตี.
ทุติยคาลาย.^๓

กายสุจริตาทินา ภทรกมเมเน ยุตโต ภทรโร. โสปิ ปุริมสุจริตานุภาเวเน นิพพตตัม ทุกุขัม อนุภวาโน ปาปัม ปสสตี.

๑ ส. ม. ย. ตัม สพพ.

๒ ส. ม. ย. ตุจฉคพภปุรณนัม.

๓ ส. ม. ย. ทุติยคาลายปิ.

“ยาว ภาทรัง น ปจจตีติ: ยาว ตสส ตั ภาทรกมมัม ธิฏฐธมเม วา สมปราเย วา วิปากัง น เทติ.

ยทา ปน ตั วิปากัง เทติ, อถ ธิฏฐธมเม ลากสการาทิสุขัม สมปราเย จ ธิพพสมปตติสุขัม อนุภวมาโน โส ภาทรัง ภาทรานิเยว ปสสตีติ.

เทสนาวसानเน สา เทวตา โสตาปตติฝเล ปติฏฐหิ.

สมปตตปริสาयปี สาตถิกา ธรรมเทสนา อโหสีติ.

อนาคตปิณฑิกาวตถุ.

๕. อสณฺณุตปริกขารภิกขุวตฺถุ.

“มววมณฺเณถ ปาปสฺสาติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เซตวเน วิหรนฺโต เอกํ อสณฺณุตปริกขารํ ภิกขุํ อารพภ กเถสิ.

[ของสงฆ์ใช้แล้วควรรับเก็บ]

โส กิร ยงกิลฺลิจิ มณฺจปฐฺธาทีเกหํ ปริกขารํ พหิ ปริภุชฺชิตฺวา ตตฺถเวว ฉชฺเขตฺติ.

ปริกขาร วสฺเสนปี อาตเปนปี อุปะจิกาทิหิปี วินสฺสติ.

โส, ภิกขุหิ “นनु อวฺสุโส ปริกขาร นาม ปฐฺฐิสามตฺตพฺโพติ วุตฺเต,

“อุปปกํ มยา กตํ อวฺสุโส เอตํ, น เอตสฺส จิตฺตํ อตฺถิ, นตฺถิ จิตฺตฺนฺติ วตฺวา ปุณฺ ตเถว กโรติ.

ภิกขุ ตสฺส กิริยํ สตฺถุ อวโรเจสุ.

สตถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกขุ เอวํ กโรสีติ ปุจฺฉิ.

โส สตฺถารา ปุจฺฉิตฺวาปี “กิเมตํ ภควา, อุปปกํ มยา กตํ, นาสฺส จิตฺตํ อตฺถิ, นตฺถิ จิตฺตฺนฺติ ตเถว อววมณฺญนฺโต อาห.

[อย่าดูหมิ่นกรรมชั่วว่านิดหน่อย]

อถ นํ สตถา “ภิกขุหิ เอวํ กาตุํ น วญฺญติ, ปาปกมฺม นาม ‘อุปปกนฺติ น อววมณฺญิตพฺพํ,

อชฺโฌกาสฺส ฐปิตํ หิ วิญฺญมฺขภาชนํ เทเว วสฺสนเต กิลฺลจาปี เอกพินฺทุนา น ปุริติ, ปุณฺปฺปุณํ วสฺสนเต ปน ปุริเตว,

เอวเมว ปาปกมฺมํ กโรนฺโต ปุคฺคโล อนฺุพฺพเพน มหนฺตํ ปาปราสี กโรติเยวาทิ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาคมฺมาห

“มววมณฺเณถ ปาปสฺส ‘น มตฺตํ อากมฺมสฺสตี.’

อุทพินฺทุนิปเตน อุทกฺมโภปี ปุริติ;

ปุริติ พาล ปาปสฺส โลกํ โลกปี^๑ อัจฉินฺนติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ มววมณฺเณถาติ น อวชาเนยฺย.

ปาปสฺสาติ ปาป.

น มตฺตํ อากมฺมสฺสตีติ “อุปปมตฺตกํ เม ปาป กตํ, กทา เอตํ วิปฺจฺจิสฺสตีติ เอวํ ปาปํ นวชาเนยฺยติ อตฺถโ.

อุทกฺมโภปีติ: เทเว วสฺสนเต มุขํ วิวริตฺวา ฐปิตํ ยงกิลฺลิจิ กฺลาลภาชน ยถา เอกกสฺสาปี อุทกพินฺทุโน นิปาเตน อนฺุพฺพเพน ปุริติ,

เอวํ พาลปุคฺคโล โลกํ โลกมปี ปาปํ อัจฉินฺนโต^๒ วชฺเฒนฺโต ปาปสฺส ปุริติเยวาทิ อตฺถโ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺิสฺสุ.

สตถาปี “อชฺโฌกาสฺส เสยฺยํ สนฺนริตฺวา ปฐฺฐิปากตฺกํ อกโรนฺโต อิทนฺนาม อापชฺชตีติ สีกฺขาปทํ ปณฺญาเปสีติ.

อสณฺณุตปริกขารภิกขุวตฺถุ.

๑ ส. ย. โลกโลกมปี.

๒ ส. ย. เอตถนฺนตฺเร ‘กโรนฺโตติ อตฺถิ.

๖. พินาลปทกเสฏฐิวตถุ.

“มามณเฑเณ ปุณณุตสาตี อิมั ฐมมเทสนั สตถา เขตวเน วิหรนโต พินาลปทกเสฏฐี อารพก กเถลล.

[ให้ทานเองและชวนคนอื่น ได้สมบัติ ๒ อย่าง]

เอกสมิ ทั สมเย สาตถิวาสินโน วกคพนธเน^๑ พุทธปมฺขสฺส ภิกขุสงฺขสฺส ทานั เทนฺติ.

อเถกทิวสั สตถา อนูโมทนั กโรนโต เอวมาท “อุปาสภา

อิเธกัจจ อตตนา ทานั เทติ, ปรั น สมาทเปติ, โส นินพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทํ ลกฺติ, โน ปริวารสมปทํ,

เอกัจจ อตตนา ทานั น เทติ, ปรั สมาทเปติ, โส นินพพตตนิพพตตภูฏาเน ปริวารสมปทํ ลกฺติ, โน โภคสมปทํ,

เอกัจจ อตตนา จ ทานั น เทติ ปรัจ น สมาทเปติ, โส นินพพตตนิพพตตภูฏาเน โน^๒ โภคสมปทํ ลกฺติ, โน ปริวารสมปทํ,

วิฆาสาโท หุตฺวา วิจฺรติ,

เอกัจจ อตตนา จ ทานั เทติ ปรัจ สมาทเปติ, โส นินพพตตนิพพตตภูฏาเน โภคสมปทญจ ลกฺติ ปริวารสมปทญจาทิ.

[บัณฑิตเรียไรของทำบุญ]

อเถโก ปณฺตติปริโส ตั ฐมมเทสนั สุตฺวา “อโห อจจฺริยมิทํ การณั, อหนฺทานิ อญฺยสมปตฺติสัวตฺตนิกั กम्मั กิริสสามิตี จินฺเตตฺวา สต
ถารั อญฺญาย คมนกาเล อาท “ภนฺเต เสว อมฺหากั ภิกขุ คณฺหถาตี.

“กิตฺตเถทึ ปน เต ภิกขุทึ อตฺถเถตี.

“สพเพทึ ภิกขุทึ ภนฺเตตี.

สตถา อธิวาเสลล.

โสปี คามั ปวิสิตฺวา “อมมตาทา มยา สฺวาตนาย พุทธปมฺขุโข ภิกขุสงฺข นินฺนตีโต,

โย ยตฺตกานั ภิกขุณั สกโกตี, โส ตตฺตกานั ยาคุอาทินั อตถาย ตณฺฑุลาทินิ เทตุ,

เอกสมิ ฐาเน ปจาเปตฺวา ทานั ทสสามาตี อุกฺโขเสนโต วิจฺริ.

[เหตุที่เศรษฐีมีชื่อว่าพินาลปทกะ]

อถ นั เอโก เสฏฐี อตฺตโน อาปณฺทวารั สมปตฺตํ ทิสฺวา “อัย อตฺตโน ปโหนเก ภิกขุ อนิมฺนเตตฺวา สกลกคามั สมาทเปนโต วิจฺรตีตี

กฺขุณฺตีตฺวา “ตยา คหิตภาชนั อาทฺราตี ตีทึ องฺคฺลึทึ คเหตฺวา โถเก ตณฺฑุเล อทาสี, ตถา มุคฺเค ตถา มาเสตี.

โส ตโต ปญฺญาย พินาลปทกเสฏฐี นาม ชาโต.

สปปิผาณิตาทินิ เทนโตปี กรณฺฑกกณฺณณิกั กุญฺญ ปกฺขิปิตฺวา เอกโต นั^๓ กตฺวา พินฺทุ พินฺทุ ปคฺขราเปนโต โถกเมว อทาสี.

อุปาสโก อวเสเสทึ ทินนั เอกโต กตฺวา อิมินา ทินนั วิสเสยว อคฺคเหลล.

๑ ส. ย. วกคพนธเนน.

๒ ส. ย. น.

๓ ส. ย. โกณั.

[เศรษฐีให้คนสนิทไปตุการทำของบุรุษผู้เรียไร]

โส เสฏฐี ตสส กิริยํ ทิสวา “กั นุ โข เอส มยา ทินนํ วิสุํ คณหาตีติ จินเตตวา

ตสส ปจจโต เอกํ จุฬุปฏฐากํ ปหิณิ “คจจ, ยํ เอส กโรติ, ตํ ชานาหิตี.

โส คนตวา “เสฏฐีสส มหปผลํ โหตุติ ยาคุภตตปุวานํ อตถาย เอกํ เทว ตณฺหุเล ปกฺขิปิตวา

มุกคมาเสปี เตลผาณิตาทิพินฺหุนิปี สพฺพภาชเนสุ ปกฺขิปิ.

จุฬุปฏฐากो คนตวา เสฏฐีสส อาโรเจสิ.

ตํ สุตวา เสฏฐี จินเตสิ “สเจ เม โส ปริสมชฺเฒ อวณฺณํ ภาสิสสตี, มม นามे คหิตมตเตเยว นํ ปหริตวา มาเรสุสามิตี

นิวาสนนฺตเร ฉุริกํ พนฺธิตวา ปุนทิวเส คนตวา ภาตตคเค อฏฺฐาสี.

[ฉลาดพูดทำให้ผู้มุ่งร้ายกลับอ่อนน้อม]

โส ปริโส พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริวิสิตวา ภควนฺตํ อาห “ภนฺเต มยา มหาชนํ สมหาเปตวา อิหํ ทานํ ทินนํ,

ตตถ สมหาปิตา มนุสฺสา อตตโน พเลน พหฺนึปี โลกานิปี ตณฺหุลาทีนิ อทฺสู, เตสํ สพฺเพสํ มหปผลํ โหตุติ.

ตํ สุตวา เสฏฐี จินเตสิ

“อหํ ‘อสุเกน นาม อจฺจราย คณฺหิตวา ตณฺหุลาทีนิ ทินนानิตี มม นามे คหิตมตเต อิมํ มาเรสุสามิตี อากโต,

อยมุ ปน สพฺพสงฺคาหิกํ กตวา ‘เยหิปี นาฬิกาทิหิ มินิตวา ทินนํ, เยหิปี อจฺจราย คเหตุวา ทินนํ, สพฺเพสํ มหปผลํ โหตุติ วทตี,

สจฺหาหํ เอวรूपิ น ชมาเปสสามิ, เทวทณฺโฑ เม มตถเก ปติสฺสตีตี.

โส ตสส ปาหฺมุเล นิปชฺชิตวา “ชมาหิ เม สามิตี อาห, “กิมิทฺติ จ เตน ปุณฺโฐ สพฺพนฺตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

ตํ กิริยํ ทิสวา สตถา “กิมิทฺติ ทานเวยยาวุทฺธิกํ ปุจฺฉิ.

โส อตฺตทิวสโต ปฏฺฐาย สพฺพํ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

[อย่าดูหมิ่นบุญว่านิดหน่อย]

อถ นํ สตถา “เอวํ กิร เสฏฐีตี ปุจฺฉิตวา, “อาม ภนฺเตตี วุตเต, “อุปาสก ปุณฺญํ นาม ‘อปปกนฺตี น อวมณฺญิตพฺพ,

มาทิสพฺพุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทานํ ทตฺวา ‘อปปกนฺตี น อวมณฺญิตพฺพ,

ปณฺชิตปุริสา หิ ปุณฺญํ กโรนฺตา วิวฏฺฐมฺภาชนํ วิย อุทเกน อนุกกเมน ปุณฺญेณ ปุรณฺตีเยวาตี วตวา

อนุสนฺธิ ชฺชเวตวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาทมาห

“มววมณฺญเถ ปุณฺญสฺส

‘น มตฺตํ อากมิสสตี.’

อุทพินฺหุนิปาเตน

อุทกมฺโหปี ปุริตี,

ปุริตี ธีโร ปุณฺญสฺส

โถกํ โถกปี อาจินฺนตี.

[แก้อรธ]

ตสฺสโต “ปณฺชิตมนุสฺโส ปุณฺญํ กตวา ‘อปปมตตํ มยา ปุณฺญ กตํ, น มตฺต วิปากวเสน อากมิสสตี,

เอวํ ปริตตํ กมฺม กหํ มํ ทกฺขิสสตี, อหํ วา ตํ กหํ ทกฺขิสสามิ, กทา เอต วิปจฺจิสสตีตี เอวํ ปุณฺญํ มววมณฺญเถ น อวชานเยย.

ยถา หิ นิรนตรํ อุทกพินทุนิปาเตน ววิริตวา ฐปิตํ กุลาภาชนํ ปูริติ,
เอวํ ธีโร ปณตติปุริโส โลกํ โลกมปิ ปุณญํ อัจฉินนโต ปุณญสส ปูริตีติ.

เทสนาวसाने โส เสฏฐี โสตาปตติผลํ ปापुณิ.

สมปตตปริสาयปี สาทถิกา ธम्मเทสนา อโหสีตี.

พินาลปทกเสฏฐิวตถุ.

๗. มหาธรรมาณีชาดก.

“วาณิชา ภาย มคคนดิ อิมั ธรรมเทศนั สตุถา เซตวเน วิหรนโต มหาธรรมาณีชั อารพภ กเถสิ.

[พ่อค้ำนิมนต์ภิกษุ ๕๐๐ เดินทางร่วม]

ตสส กิร วาณิขสส เคเห ปญจสตา โจรา โอตารั คเวสมานา [โอตารั] น ลภัสสุ.

อปเรน สมเยน โส วาณิโช ปญจสกกุสตานิ ภณทสส ปุเรตวา ภิกขุณั อารจาเปสิ

“อห อสุกกุฐานนนาม วณิขชาย คจฉามิ. เย อัยยา ตั ฐานัน คนตุคามา, เต นิภขมนตุ, มคเค ภิกขาย น กิลมิสสนตตีติ.

ตั สุตวา ปญจสตา ภิกขุ เตน สหธิ มคคั ปฏิปชชีสุ.

เตปิ โจรา “โส กิร วาณิโช นิภขนโตติ คนตุวา อฏวियั อฏฐัสสุ.

วาณิโชปิ คนตุวา อฏฐิมุข เอกสมิ คามะ นิवासั คเหตุวา เทว ตโย ทิวเส โคนสกกฐาทีนิ สวิทหตี,

เตสมปน ภิกขุณั นิพทธั ภิกขั เทติเยว.

[พวกโจรให้คนใช้ไปสืบข่าวพ่อค้ำ]

โจรา, ตสมิ อติจิริยานเต, “คจฉ, ตสส นิภขมนทิวสั ญตุวา เอหิติ เอกั ปุริสั ปหิณิสสุ.

โส ตั คามั คนตุวา เอกั สหายกั ปุจฉิ “กทา วาณิโช นิภขมิสสนตตีติ.

โส “ทวิทตีหจเจนาติ วตุวา “กิมตถมปน ปุจฉสตีติ อาห.

อถสส โส “มัย ปญจสตา โจรา เอตสส อตถาย อฏวियั ฐิตาติ อาจิกขิ.

อิตโร “เตนหิ คจฉ, สิมั นิภขมิสสนตตี ตั อัยเยเซตวา “กิณนุ โข โจเร วาเรมิ อุทาหุ วาณิชนติ จินเตตวา

“กั เม โจเรหิ, วาณิชั นิสสาย ปญจสตา ภิกขุ ชีวนติ, วาณิขสส สญญั ทสสามิติ ตสส สนตีกั คนตุวา “กทา คมิสสนตตี ปุจฉิตวา,

“ตติยทิวเสตี วุตเต, “มัยหั วจัน กโรถ, อฏวियั กิร ตุมหากั อตถาย ปญจสตา โจรา ฐิตา, มา ตาว คมิตถาติ.

[พ่อค้ำถูกโจรสกัด ต้องพักอยู่ในระหว่างทาง]

“ตวั กถั ชานาสีติ.

“เตสั อนนตเร มม สหાય อตถิ, ตสส เม กถาย ญาตนติ.

“เตนหิ กั เม เอตโต คเตน, นีวตติตวา เคหเมว คมิสสามิติ.

ตสมิ จิรายนเต, ปุน เตหิ โจเรหิ ปหิโต ปุริโส อาคนตุวา ตั สหายกั ปุจฉิตวา ตั ปวตตี สุตวา

“นีวตติตวา กิร เคหเมว คมิสสนตตี คนตุวา โจรานั อารजेสิ.

ตั สุตวา โจรา ตโต นิภขมิตวา อิตรสมิ มคเค อฏฐัสสุ.

ตสมิ จิรายนเต, ปุนปิ เต โจรา สหายกสส สนติเก ปุริสั เปเสสุ.

๑ ส. ย. วณิขชาย.

๒ สวิทหิ.

โส เตสํ ตตถ ฐิตถาวํ ญตฺวา ปุณ วาณิชสส อโรเจสิ.

วาณิช "อิธปิ เม เวกฺลํ นตฺถิ, เอวํ สนฺเต เนว เอตโต คมิสฺสามิ, น อีโต, อิเธว ภวิสฺสามิตี ภิขุณํ สนฺติกํ คนฺตฺวา อาห
"ภนฺเต โจรา กิร มํ วิรูปิตฺตํมา มคฺเค ฐตฺวา 'อิทานิ ปุณ นินฺตติสฺสตีติ สุตฺวา อิตฺรสมิ มคฺเค ฐิตา,
อหํ เอตโต วา อีโต วา อคนฺตฺวา โถกํ อิเธว ภวิสฺสามิ, ภนฺตา อิช วิรูปิตฺตํมา วสนฺตุ, คนฺตฺกามา อตฺตโน รุจฺจยา คจฺจนฺตฺติ.

[ภิขุลาพ่อค้ากลับไปเมืองสาวัตถี]

ภิขุ "เอวํ สนฺเต มยํ นินฺตติสฺสามาติ วาณิชํ อาปุจฺจิตฺวา ปุณทิวเส สวตฺถิ คนฺตฺวา สตถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีสิ.

[สิ่งที่ควรเว้น]

สตฺถา "กี ภิขุเว มหาชนวาณิชเนน สหฺธิ น คมิตถาติ ปุจฺจิตฺวา,
"อาม ภนฺเต, มหาชนวาณิชสส วิรูปิตฺตํเนว ทวิสฺสี มคฺเคสุ โจรา ปริยฺญฐิสฺสุ, เตเนโส ตตถเว ฐิตฺโต, มยฺมปณฺ ตํ อาปุจฺจิตฺวา อากตฺตาติ
วุตฺเต, "ภิขุเว มหาชนวาณิชํ โจรานํ อตฺถิตาย มคฺคํ ปริวฺชเชติ, ชิวฺตฺกาโมปิ ปริโส หลาหลํ วิสํ ปริวฺชเชติ,
ภิขุณาปิ 'ตโย ภวา โจเรหิ ปริยฺญฐิตมคฺคสทิสฺสาติ ญตฺวา ปาปํ ปริวฺชเชตฺตุ วมฺภูตีติ วตฺวา
อนฺุสนฺธิ ชมฺเฏตฺวา ฐมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“วาณิชโว ภยํ มคฺคํ อปฺปสฺตโถ มหฺทฺธโน
วิสํ ชิวฺตฺกาโม ปาปานิ ปริวฺชเชยตี.

[แก้กรรม]

ตตถ ภยฺนฺติ: ภายิตพฺพํ, โจเรหิ ปริยฺญฐิตตฺตา สปฺปฏฺฐิภยฺนฺติ อตฺถโถ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ "ยถา มหฺทฺธโน วาณิชํ อปฺปสฺตโถ สปฺปฏฺฐิภยํ มคฺคํ,
ยถา^๑ ชิวฺตฺกาโม หลาหลํ วิสํ ปริวฺชเชติ, เอวํ ปณฺทิตฺโต ภิขุ อปฺปมตฺตกานิปี ปาปานิ ปริวฺชเชยยาตี.

เทสนาวสาเน เต ภิขุ สห ปฏฺฐิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺสีสุ.

สมฺปตฺตมหาชนสฺสาปิ สาทฺถิกา ฐมฺมเทสนา อโหสีตี.

มหาชนวาณิชชาตฺถุ.

อถ เนส สตุถา ออนุพพิกถ์ กเถสิ.

เทสนาวसान กุกกุฏมิตโต สหธิ ปุตเตหิ เจว สุนิสสาหิ จ อตตปญจทสโม ไสตปาตติผล ปติภูฐหิ.

สตุถา ปินุทาย จริตวา ปจฉาภตต์ วิหาร์ อคมาสิ.

อถ น อานนทเถโร ปุจฉิ “อชช ฆนเต กหิ คมิตถาติ.

“กุกกุฏมิตตสส สนตีกิ อานนทาติ.

“ปาณาติปาตกम्मสส โว ฆนเต อการโก กโตติ.

“อาม อานนท, โส อตตปญจทสโม อจลสทชาย ปติภูฐาย तीสุ रतनेसु निगुंगोषे हुत्वा पाणातिपातकम्मसस अकारको चातोति.

ภิกขु อาหंसु “นनु ฆนเต ภริยาปิस्स อตถิติ.

“อาม ภิกขเว, สา กุลเคहे गुमारिकाव हुत्वा ष्टापाततिफलं पत्ताति.

[พระไสตฉบับไม่ทำบาป]

ภิกขุ ถลั สมภูฐาเปสु “กุกกุฏมิตตสส กिर ภริया गुमारिकाएव ष्टापाततिफलं पत्त्वा तसस केहं कन्त्वा सत्त पुत्ते लघि,

सा ऐतत्तकिं कालं सामिगेन ‘अनुं आहारं सर आहारं सत्ति आहारं सुत्त आहारं चालं आहाराति वुज्जमाना तानि अहासि,

โส ताय तिननानि आहाय कन्त्वा पाणातिपात्तं करोति, किं नु चो ไสतापननापि पाणातिपात्तं करोति.

सत्ता आकन्त्वा “काय नुत्त भिक्खवे ऐतरहि कथाय सन्निसिन्नाति पुจฉित्वा, “อิมาย นามาติ วุตเต,

“น ภิกขเว ไสतापनना पाणातिपात्तं करोति, सा पन “सामिगसस वज्जं करोमिती तถा อกาสิ,

‘อิหิ คहेत्त्वा ऐस कन्त्वा पाणातिपात्तं करोत्ति तससा जित्तं नत्ति. ปาณित्तलस्सि हि वणे अสति, विसं कण्हन्त्तसस तं विसं अनुชहितुं न सकोति,

ऐवमेव अकुสลเจตनाय अगावेन पापं अक्रोत्तसस अणुอาतिनि นีหริत्वा ททโตपि पापं नाम न होत्ति वत्त्वा

अनुसन्धिं खण्णत्वा चम्मं तेเสनुतो อิมं काถमाह

“ปาณिमहि जे वल्लो नासस, हरेय्य पाणिना विसं,
नापण्णं विसम नवेति नत्ति पापं अकुप्पतोति.

[แก้อรธ]

ตถถ नाससाติ: न गवेय्य.

हरेय्याति: हरितुं सकुण्णय्य.

किंकारणा? यस्मा नापण्णं विसमनवेति.

अपण्णं हि पाणि विसं अनुचहुं न सकोति, ऐवमेव अणुอาतिनि นีहริत्वा तेणत्तससापि अकुสลเจตनाय अगावेन पापं अकुप्पतो पापं नाम नत्ति,

अपण्णं हि पाणि विसं विय नासस जित्तं पापं अनुक्खत्ति.

เทสนาวसान พหุ ष्टापाततिผลातिनि पापुณिसु.

๙. โภกสุนขลุททกวตฺถุ.

“โย อปฺปทฺถุจฺจส นรสฺส ทฺถุสตีติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สุตฺตา เขตฺตวเน วิหรนฺโต โภกนฺนาม สุนขลุททกํ อารพฺภ กเถสิ.

[นายพรานพบพระเถระเที่ยวบิณฑบาต]

โส ภิร เอกทิวสํ ปุพฺพณฺหสมเย ฌนุํ อาทาย สุนขปริวฺโต อรณฺญํ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค เอกํ ปิณฺฑจาริกํ ภิกฺขุํ ปิณฺฑทาย จรณฺตํ ทิสฺวา กุชฌิตฺวา “กาฬกณฺณิ เม ทิฏฺฐสฺส, อชฺช กิณฺจิ น ลภิสฺสามีติ จินฺตเนฺนโต ปกฺกามิ.

เถโรปิ คามะ ปิณฺฑทาย จริตฺวา กตฺถตฺตกิจฺโจ ปุณฺ วิหารํ ปายาสิ.^๑

[นายพรานให้สุนัขกัดพระเถระ]

อิตรโรปิ อรณฺญเญ วิจริตฺวา กิณฺจิ อลภิตฺวา ปจฺจาคจฺฉนฺโต ปุณฺ เถโร ทิสฺวา “อชฺชหา อิมํ กาฬกณฺณิ ทิสฺวา อรณฺญํ คโต กิณฺจิ น ลภี, อิทานิ เม ปุณฺปิ อภิมฺโข ชาโต, สุนฺเขหิ น ชาทาเปสฺสามีติ สยญฺญํ ทตฺวา สุนฺเข วิสฺสชฺเชสิ.

เถโร “มา เอวํ ภิร อุปาสกาทิ ยาจิ.

โส “อชฺชหา ทว สมฺมุชฺชิตฺตตฺตา กิณฺจิ นาลตฺถุ, ปุณฺปิ เม สมฺมุชฺชิวา อาคโตสิ, ชาทาเปสฺสามิ ตนฺติ วตฺวา สุนฺเข อุกฺโขเชสิ.

เถโร เวเคน เอกํ รุกฺขํ อภิรุทิตฺวา ปุริสฺสปฺมาเณ ฐฺาเน นิสฺสีติ.

สุนฺชา รุกฺขํ ปริวารยฺสิ.

[นายพรานแทงพระเถระ]

โกโก คนฺตฺวา “รุกฺขํ อภิรุทิตฺปิ เต โมกฺโข นตฺถิตฺติ สรตฺถุณฺเขน เถรสฺส ปาทตฺเล วิชฺฌิ.

เถโร “มา เอวํ ภิร ทิตฺติ ยาจิเยว.

อิตรโร ตสฺส ยาจนํ อนาทยิตฺวา ปุณฺปฺปุนํ วิชฺฌิเยว.

เถโร, เอกสฺมี ปาทตฺเล วิชฺฌิมฺมาเน, ตํ อุกฺโขปิตฺวา ทฺุติยํ โอลมฺเพติ.

ตสฺมีปิ วิชฺฌิมฺมาเน ตํ อุกฺโขปิติ.

เอวมสฺส โส ยาจนํ อนาทยิตฺวา เทวปี ปาทตฺลานิ วิชฺฌิเยว.

เถรสฺส สรฺวี อุกฺกาหิ อาทิตฺตํ วิย อโหสิ.

โส เวทฺหานนฺวตฺตี ทฺุตฺวา สตี ปจฺจปฺกฺฐาเปตฺตุ นาสกฺโข.

ปารุตฺจิวํ ภิรสนฺตฺปิ น สลลฺกเชสิ.

ตํ ปตฺมานํ โกกํ สีสโต ปฺกฺฐาย ปริกฺโขปนฺตเมว ปติ.

[ผู้สนขรมกัตนายพราน]

สุนขา “เอโร ปติโตติ สณญาย จีวรนตรี ปริสิตวา อตตโน สามิก ลุณจิตวา ขาพนตา อฏฐิมตดาวเสส กรีส.

สุนขา จีวรนตรีโต นิกขมิตวา พหิ อฏฐิส.

อถ เนส เอโร เอก สุกขทณชกั ภณชิตวา ขิปิ.

สุนขา เกร ทิสวา “สามิโกว อมเหหิ ขาทิตโตติ ญตวา อรณญั ปริสิต.

[พระเถระสงฆ์ในศีลและสมณภาพของตน]

เอโร กุกุกัจ อูปปาเทสิ “มม จีวรนตรี ปริสิตวา เอส นฏฐิ, อโรคั นุ โข เม สิลนติ.

โส รุกขา โอตริตวา สตถุ สนตีกั คนตวา อาทิตโต ปฏฐาย ตั ปวตตี आरोเจตวา

“ภนเต มม จีวร นิสสาย โส อูปาสโก นฏฐิ, กจจิ เม อโรคั สิล, กจจิ เม อตถิ สมณภาโวติ ปุจฉิ.

[พระศาสดาทรงรับรองศีลและสมณภาพ]

สตถา ตสส วณั สุตวา “ภิกขุ อโรคั ตว สิล, อตถิ เต สมณภาโว. โส อปปทฏฐสส ปทสสิตวา วินาสั ปโตโต,
น เกวลญจ อิทาเนว, อตีเตปิ อปปทฏฐานัน ปทสสิตวา วินาสั ปโตโตเยวาติ วตวา ตมตถั ปกาเสนโต อตีตัง อหาริ:

[บุรพกรรมของนายพราน]

“อตีเต กิร เอโก เวชโซ เวชชกมมตถาย คามั วิจริตวา กิณจิ กมม อลภิตวา ฉาตชมตโต นิกขมิตวา
คามทวาระ สมพหุเล กุมารเก กิพนเต ทิสวา ‘อิม สปปน ชัสาเปตวา ติกิจฉิตวา อาหารั ลภิสสามิติ
เอกสมิ รุกขพิเล สิล นีหริตวา นิปนัน สปปิ ทสเสตวา ‘อมโก กุมารกา เอส สาลิกโปตโก, คนถล นนติ อาห.

อเอโก กุมารโก สปปิ คีวายั ทพหิ คเหตุวา นีหริตวา ตสส สปปภาวึ ญตวา วิรวนโต อวิหุเร ฐิตสส เวชชสส มตถเก ขิปิ.

สปปิ เวชชสส ขนธฏฐิกั ปริกขิปิตวา ทพหิ ชัสิตวา ตตถเวว ชีวิตกขยั ปาเปสิ.

เอวเมส [โกโก สุนขลุตทโก] ปุพเพปิ อปปทฏฐสส ปทสสิตวา วินาสั ปโตโตเยวาติ.

สตถา อิม อตีตัง อหาริตวา อนุสนธิ ชมุตวา รมม เทเสนโต อิม คากมาห

“โย อปปทฏฐสส นรสส ทสสติ
สุทสสส โปสสส อนนจนสส,
ตเมว พาลั ปจเจติ ปาปิ
สุขุโม รโซ ปฏิวาตวั ชิตโตติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อปปทฏฐสสาติ อตตโน วา สพพสตตานัน วา อปปทฏฐสส.

นรสสาติ: สตตสส.

ทสสติติ: อปรชมติ.

สุทฺธสฺสชาติ: นีรปราธสฺเสว.

โปกฺสสฺสชาติ อิทมปี อปรณาการณ สตฺตาจิวนเมว.

อนนฺจนสฺสชาติ: นิกฺกิลเสสฺส.

ปจฺเจตฺตี: ปฏฺเฐติ.

ปฏฺเฐตฺตฺนตี: ยถา เอเกน บุริเสน ปฏฺเฐเต ฐิตํ ปหริตฺกามตฺตาย ชาติโต สุขุโม รุชฺชํ ตเมว บุริสํ ปจฺเจติ ตสฺเสว อฺุปริ ปตฺติ,
เอวเมว โย บุคฺคโล อปฺปทฺฐสฺส บุริสฺส ปาณิปฺปหาราทินิ ททฺนโต ปทฺฐสฺสตี

ตเมว พาลํ ทิฏฺฐุเรว ฌมฺเม สมฺปราเย วา นีรยาทีสุ วิปฺจจฺมานํ ตํ ปาปํ วิปากทฺทุกฺขเสน ปจฺเจตฺตี อตฺถโ.

เทสนาวसानเ โส ภิกฺขุ อรหฺตเต ปติฏฺฐุหิ.

สมฺปตฺตปริสายปี สาทถิกา ฌมฺมเทสนา อโหสีติ.

โภกสุนขลุตทกวตถ.

๑๐. มณิการกุลุปกตีสตเถรวตถุ.

“คพภเมเก อุปฺปชฺชนตฺติ อิมํ ธมฺมเทสนํ สตุถา เซตวเน วิหรนฺโต มณิการกุลุปกํ ตีสตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[พระเจ้าปเสนทิโกศลส่งแก้วให้นายช่างเจียรไน]

โส กิร เถโร เอกสส มณิการสส กุเล ทวาทส วสฺसानิ ภูณฺชิ.

ตสมํ กุเล ชายปติกา มาตาปิตุภฺรฺฐาเน รุตฺวา เถรํ ปฏฺิษคฺคํสิ.

อเถกทิวสํ [โส] มณิการ เถรสส ปฺรโต มํสํ ฉินฺทนฺโต นิสฺสินฺโน โทติ.

ตสมํ ขณฺ ราชา ปเสนทิโกสโล เอกํ มณฺริตนํ “อิมํ ไรฺวติวา วิชฺฉิตฺวา ปหฺินตฺติ เปเสสิ.

มณิการ สโลหิตคฺนฺเรน หตฺเถน ตํ ปฏฺิคฺคเหตฺวา เปฬาย อุปฺริ ฐฺุเปตฺวา หตฺถโรวณตฺถํ อนฺโต ปาวิสฺสิ.

[แก้วมณีหายนายช่างสืบหากคนเอาไป]

ตสมํ ปน เคเห โปสวานิโยภยจสกฺโณ อตฺถิ.

โส โลหิตคฺนฺเรน มํสสณฺญาย ตํ มณฺเณ, เถรสส ปสฺสนตฺสเสว, คิลิ.

มณิการ อาคฺนตฺวา มณฺเณ อปสฺสนฺโต “มณฺเณ โว คหฺิโตติ ภาริยภจ ธิตรภจ ปุตฺตภจ ปฏฺิปาภฺิยา ปุจฺฉิตฺวา,
เตหิ “น คณฺหามาติ วุตฺเต, “เถเรน คหฺิโต ภาวิสฺสตีติ จินฺเตตฺวา ภาริยาย สทฺธิ มนฺเตสิ “เถเรน คหฺิโต ภาวิสฺสตีติ.

“สามิ มา เอวํ อวจ, เอตตฺถํ กาลํ มยา เถรสส ภิณฺจ วชฺช น ทิฏฺฐปฺพุพฺพํ, น โส มณฺเณ คณฺหาตีติ.

มณิการ เถรํ ปุจฺฉิ “ภณฺเต อิมสมํ ฐฺาเน มณฺริตนํ ตุมฺเหหิ คหฺิตนฺติ.

“น คณฺหามิ อุปาสกาติ.

“ภณฺเต อีธ อภฺย นตฺถิ, ตุมฺเหหิเยว คหฺิโต ภาวิสฺสตี, เทถ เม มณฺริตนนฺติ.

โส, ตสมํ อสมปฏฺิจฺฉนฺเต, ปน ภาริยํ อาท “เถเรนว มณฺเณ คหฺิโต, ปิเพตฺวา นํ ปุจฺฉิสสามิตี.

“สามิ มา โน นาเสหิ, วรํ อมฺเหหิ ทาสพฺย” อุปคฺนตฺ, น จ เอวรูปํ เถรํ วตฺตฺนตี.

[ช่างแก้วทำโทษพระตีสเถระเพราะเข้าใจผิด]

โส “สพฺเพว มยํ ทาสพฺย อุปคฺจฺฉนฺตา มณฺเณ น อคฺขามาติ รชฺชํ คเหตฺวา เถรสส สีสํ เวฐฺุตฺวา ทณฺฑเกน ฆฏฺฐฺุสิ.

เถรสส สีสโต จ กณฺณนาสาหิ จ โลหิต ปคฺขริ.

อกฺขินิ นิกฺขมนนาการปฺตตฺตานิ อเหตุ.

โส เวทนาปฺตโต ภูมฺิยํ ปติ.

โภย โลหิตคฺนฺเรน อาคฺนตฺวา โลหิตํ ปิวตี.^๒

๑ ส. ย. ทาสตต.

๒ ส. ย. ปิวิ.

[ช่างแก้วเตนกกะเรียนตายแล้วจึงทราบความจริง]

อด นั มณิการ เถเร อุปปนนโกสเวเคน “ตฺว ก็ กโรสตี ปาเทน ปหริตวา ชิปี.

โส เอกุปฺพหารเนน มริตวา ปริวตฺตมาโน ปติ.

เถโร ตํ ทิสวา “อุปาสก สีสเวฐนํ ตาว เม สิลลํ กตวา อิมํ โภญจํ โอลเกหิ, มโต วา โน วาติ.

อด นั โส อาห “เอโส วีย ตฺวปิ มริสสตีติ.”

“อุปาสก อิมินา [โส] มณิ คิลิตฺ, สเจ อัย น มริสสตี, น เต อห มรณโตปิ มณิ อัจจิสสนตี.

[ช่างแก้วได้แก้วมณิคินแล้วขอขมาพระติสเถระ]

โส ตสฺส อุทฺธํ ฆาเลตฺวา มณิ ทิสฺวา ปเวธฺนโต สวิคฺคมานโส เถรสฺส ปาทมฺมุเล นิปฺชชิตฺวา

“ขมถ เม ภนฺเต, อชานนฺเตน มยา กตฺนตี อาห.

“อุปาสก เณว ตฺยหํ โทโส อตฺถิ, น มยหํ, วฏฺฐุสฺเสว” โทโส, ขมามิ เตติ.

“ภนฺเต สเจ เม ขมถ, ปกตินิยาเมเนว เม เคเห นิสิตฺตฺวา ภิกฺขุํ คณฺหถาติ.

[พระเถระเห็นโทษของการเข้าชยคารีเอน]

“อุปาสก นทานาห อีโต ปฏฺฐาย ปเรสํ เคหสฺส อนฺโตจฺจนํ ปริสฺสสามิ, อนฺโตเคหฺปปเวสนสฺเสว ทิ อัย โทโส,
อีโต ปฏฺฐาย ปาเทสุ วหนเตสุ เคหฺทวาทเร ฐิตฺว ภิกฺขุํ คณฺหิสสามีติ วตฺวา ฐตฺงคํ สมหาทาย อิมํ คากฺมาห

“ปจฺจติ มฺุณิน ภตฺต โลกํ โลกํ กุเล กุเล,
ปิลฺลทิกาย จริสฺสามิ, อตฺถิ ชงฺฆพลํ มมาติ.”

อิมญจ ปน วตฺวา เถโร เตเนว พยาธินา นจิริสฺเสว ปรีนินฺพายี.

[คนทำบาปกับคนทำบุญมีคิดต่างกัน]

โกลนโจ มณิการสฺส ภริยาย กุจฺฉิสฺมี ปฏฺฐิสฺนธิ คณฺหิ.

มณิการ กาลํ กตฺวา นิริเย นิพฺพตฺติ.

มณิการสฺส ภริยา เถเร มุฑฺจิตตตาย กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ.

ภิกฺขุ สตถารํ เตสํ อภิสมฺปรายํ ปุจฺฉิสฺสุ.

สฺตถา “ภิกฺขเว อีเธจฺจ คพฺเภ นิพฺพตฺตนฺติ, เอจฺจ ปาปการิโน นิริเย นิพฺพตฺตนฺติ, เอจฺจ กตฺกถฺยาณา เทวโลเก นิพฺพตฺตนฺติ,

อนาสฺวา ปน ปรีนินฺพายนฺตีติ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆฏฺฐวาท ฐมฺมํ เทเสนโต อิมํ คากฺมาห

“คพฺภเม อุปฺปชฺชนฺติ, นิริยํ ปาปกมฺมิโน,
สคฺคํ สุคฺติโน ยนฺติ, ปรีนินฺพนฺติ อนาสฺวาติ.

๑ ส. ย. มราหิตี.

๒ ส. ย. วฏฺฐุสฺเสวส.

๓ ข. เถร. ๒๖/๓๐๗.

[แก้้อรรถ]

ตตถ คพภนติ: อธิ มนุสศคพโภา อธิปะเปโต.

เสสเมตถ อุตตานตถเมวาติ.

เทสนาวसान พหู โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสสูติ.

มณิการกุลุปกตีสตเถรวตถุ.

๑๑. ตโยชนวตถุ.

“น อนตลิกเข น สมุททมชเมติ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโต ตโย ชเน อารพภ กเถสิ.

[กาถุกไฟไหม้ตายในอากาศ]

สตถิริ กิร เขตวเน วิหรนเต สมพหุลา ภิกขุ สตถุ ทสสนตถาย อากจณตทา เอกิ คามิ ปินทาย ปวิสิสุ.

คามวาสิน เตสิ ปตเต อาทาย อาสนสาลาเย นิสิตาเปตวา ยาคุชชกั ทตวา ปินทปาตเวลล อากมยมานา ฌมม สุนตทา นิสิติสุ.

ตสมิ ฌเน ภตต ปจิตวา สุปพยณชเน ปจมานาย^๑ เอกิสสา อิตถิยา อุทธรนโต อคคิชาลา อญฐหิตวา ฉหนิ คณหิ.

ตโต เอกิ ตินกรหิ อญฐหิตวา ฌายมานิ อากาสิ ปกขนุหิ.

ตสมิ ฌเน เอกิ กากิ อากาเสน คจณโต ตตถ คิว ปเวเสตวา ตินววลลิลิเวฐิต ฌายิตวา คามมชเม ปติ.

ภิกขุ ตํ ทิสวา “อโห ภาริยิ กมมิ, ปสสธาวุโส กาเณน ปตต วิปปการิ, อิมินา กตกมมิ อญญตร สตถารา โก ชานิสสติ, สตถารมสส กมมิ ปุจฉิสสามาติ จินเตตวา ปกกมิสุ.

[ภรรยานายเรือถูกถ่วงน้ำ]

อประสิ^๒ ภิกขุณิ สตถุ ทสสนตถาย นาวิ อภริยห คจณตทานิ, นาวา สมุททมชเม นิจจลา ว อญฐาสิ.

มนุสสา “กาพกณณินา เอตถ ภวิตพพนติ สลากิ วิจาเรสุ.

นาวิกสส จ ภริยา ปฐมวเย ฐิตา ทสสนิยา. สลากา ตสสา ปาปุณิ.

“สลากิ ปุณ วิจาเรธาติ วตวา ยาวตติย วิจารยิสุ.

ติกขตตุมปิ ตสสาเยว ปาปุณิ.

มนุสสา “กิ สามีติ นาวิกสส มุขิ โอลเกสุ.

นาวิกิ “น สกกา เอติสสา อตถาย มหาชนิ นาสตุ, อุทเก นํ ชิปถาติ อาห.

สา คเหตุวา อุทเก ชิปยมานา มรณภยตชชิตา มหาวีรรมกาสิ.

ตํ สุตวา นาวิกิ “โก อตโต อิมิสสา อภรณเหหิ นญฐหิ, สพพารณานิ โอมญจิตวา เอกิ ปีโลตักิ นินวาสาเปตวา ฉทเทถ นํ, อหมปนเนต อุกกปิฏฐู ปลวมานิ^๓ ทญจัน สกขิสสามิ, ตสสา ยถา นํ อหํ น ปสสามิ, เอว วาลุกกุกุ คิวายิ พนธิตวา สมุทเท ชิปถาติ.

เต ตถา กริสุ.

ตมปิ ปตติฏฐาเนเยว มจจกจปา วิลุมปีสุ.

ภิกขุ ตํ ปวตตี สุตวา “สตถาริ ฐูเปตวา โก อญญเอติสสา อิตถิยา กมมิ ชานิสสติ, สตถารมสสา กมมิ ปุจฉิสสามาติ อิจฉิตฏฐานํ ปตวา นาวาโต โอรุยห ปกกมิสุ.

๑ ส. ย. สุปพยณชนิ ฐูปยมานาย.

๒ ส. ย. อประสมปิ.

๓ ย. มรमानิ.

[ภิกษุ ๗ รูป อดอาหาร ๗ วันในถ้ำ]

อปเรปิ สตต ภิกษุ ปจจนตโต สตถาริ ทสสนตถาย คจจนตา สายิ เอภิ วิหาริ ปวิสิตฺวา วสนนฺฐานัน ปุจฺฉิสฺสุ.

เอกสมิณฺจ เลณ สตต มณฺจา โหนติ.

เตสํ ตเทว ลภิตฺวา ตตถ นิปนฺนํ, รัตติภาเค กุฎาคารมตฺโต ปาสาโณ ปวณฺณมานิ อาคนฺตฺวา เลณทวาริ ปิพฺพิ.

เนवासิกา ภิกษุ “มยฺ อิมิ เลณํ อาคนฺตฺกฺภิกษุณํ ปาปิยฺมหา, อยฺมจ มหาปาสาโณ เลณทวาริ ปิพฺพนฺโต อฏฺฐาสิ, อปนฺสสาม นนฺติ สมนฺตา สตตฺติ คาเมหิ มนฺุเส สนนฺิปาเตตฺวา ตํ วายมนฺตฺวาปิ ฐานา จาเลตุํ นาสกฺขิสฺสุ.

อนฺโต ปวิฏฺฐภิกษุปิ วายมฺิสฺเสว.

เอวํ สนฺเตปิ สตตฺหาํ ปาสาณํ จาเลตุํ นาสกฺขิสฺสุ.

อาคนฺตฺกา ภิกษุ สตตฺหาํ ฉาตฺชมตฺตา มหาทฺกฺขํ อนฺุภวิสฺสุ.

สตตฺเม ทิวเส ปาสาโณ สยเมว ปวณฺณิตฺวา อปคฺโต.

ภิกษุ นิกฺขมิตฺวา “อมฺหากํ อิมํ ปาปิ อณฺฺยตฺร สตถารา โภ ชานิสฺสติ, สตถาริ ปุจฺฉิสฺสามาติ จินฺเตตฺวา ปกฺกมฺิสฺสุ.

[พวกภิกษุทูลถามถึงกรรมของตนและผู้อื่น]

เต ปุริเมหิ สพฺธิ อนฺตรามคฺเค สมากนฺตฺวา สพฺเพ เอกโตว สตถาริ อุปสงกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสินฺนา สตถารา กตฺปฏฺิสฺนถารา อตฺตนา ทิฏฺฐานฺุฏฺตานิ การณานิ ปฏิปาฏิยา ปุจฺฉิสฺสุ.

สตาปิ เตสํ ปฏิปาฏิยา เอวํ พฺยาภาสิ:

[บุรพกรรมของกา]

“ภิกษเว โส ตาว กาโก อตฺตนา กตฺกมฺเมว อนฺุภวิสฺสิ.

อตีเต หิ พาราณสียํ เอโก กสโก อตฺตนา โคณํ ทเมนฺโต ทเมตุํ นาสกฺขิ.

โส หิสฺส โคโณ โลกํ คนฺตฺวา นิปฺขชฺิ, โปเถตฺวา อฏฺฐาปิโตปิ โลกํ คนฺตฺวา ปุณฺปิ ตเถว นิปฺขชฺิ.

โส วายมิตฺวาปิ ตํ ทเมตุํ อสฺกโกนฺโต โภธาภฺิวโต หุตฺวา ‘อิโตทานิ ปฏฺฐาย สฺขํ นิปฺขชฺิสฺสตี

ตํ ปลาลปิณฺฑํ วยิ กโรนฺโต ปลาเลน ตสฺส คิวํ ปลิวเรตฺวา อคฺคิ อทาสิ.

โคโณ ตตเถว ฌายิตฺวา มโต.

ตทา ภิกษเว เตน กาเณน ตํ ปาปกมฺม กตฺ.

โส ตสฺส วิปาเกน ทีฆรตฺตํ นิริเย ปจิตฺวา วิปากาวเสเสน สตตฺกฺขตฺตุํ กากโยนฺยิ นินฺพตฺติตฺวา เอวเมว อากาเส ฌายิตฺวา มโตติ.

[บุรพกรรมของภรรยาเขาชื่อ]

“สาปิ ภิกษเว อิตฺถิ อตฺตนา กตฺกมฺเมว อนฺุภวิสฺสิ.

สา หิ อตีเต พาราณสียํ เอกสฺส คหฺปติกสฺส ภริยา อุทฺทกาทรณโกฏฺฐนฺปนาทินิ สพฺพกิจฺจานิ สหฺตฺเถเนว อทาสิ.

ตสฺสา เอโก สุนฺโฆ ตํ เคเห สพฺพกิจฺจานิ คุรุมาณํ โอลเณนโต นิสฺสึทึ.

เขตเต ฆตฺตํ ทรนฺตียา ทารุปลณฺณาทีนํ วา อตถาย อรณฺญํ คจฺจนฺตียา, โส ตาย สทฺธิเยว คจฺจติ.

ตํ ทิสฺวา ทหฺรมนฺุสฺสา ‘อมฺโฆ นิกฺขนฺโต สุนฺชลุทฺโถ, อชฺช มยํ มํเสน ภูณฺชิสฺสามาติ อุปลณฺเฑนฺติ.

สา เตสํ กถาย มงฺกุ หุตฺวา สุนฺชํ เลชฺชุนฺททาทีหิ ปหฺริตฺวา ปลาเปสึ.

สุนฺโฆ นินฺวตฺติตฺวา ปุณ อนุพนฺธิ.

โส ภิร ตสฺสา ตตฺติเย อตฺตภาเว สามึโก อโหสิ, ตสฺมา สึเนหํ ฌินฺทิตฺุ น สกฺโกติ.

ภิณฺจาปิ หิ อนมตฺคเค สํสारे ชายา วา ปติ วา อภฺตฺตฺพุทฺโธ นาม นตฺถิ, อวิทฺุเร ปน อตฺตภาเว ญฺาตเกสฺสู อธิมตฺโต สิเนโท โหติ; ตสฺมา โส ตํ วิชฺหิตฺุ น สกฺโกติ.

สา ตสฺส ภูณฺมิตฺวา เขตเต สามิกสฺส ยาคุํ ทรมาณา รชฺชํ อุจฺจงฺเค ฐฺเปตฺวา อคฺมาสิ.

สุนฺโฆ ตาเยว สทฺธิ คโต.

สา สามิกสฺส ยาคุํ ทตฺวา ตฺจจฺจกฺกํ อาทาย เอกํ อุทกฺกฐฺาณํ คนฺตฺวา ภูณฺุ วาลุกาย ฐฺเปตฺวา สมึเป โอลเณตฺวา ฐฺิตสฺส สุนฺชสฺส สทฺหมกาสิ.

สุนฺโฆ ‘จิริสฺสํ วต เม อชฺช มฺรุรฺกถา ลทฺธาติ นงฺคฺกุณฺุ จาเลนฺโต ตํ อุปสงฺกมิ.

สา ตํ คีวายํ ทพฺหํ คเหตฺวา เอกาย รชฺชโกภฺุยา ภูณฺุ พนฺธิตฺวา เอกํ รชฺชโกภฺฺุ สุนฺชสฺส คีวายํ พนฺธิตฺวา ภูณฺุ อุทกาภิมฺุชํ ปวฺภูณฺุสิ.

สุนฺโฆ ภูณฺุ อนุพนฺชนฺโต อุทเก ปติตฺวา ตตฺเถว กาลมกาสิ.

สา ตสฺส กมฺมสฺส วิปาเกน ทีฆรตฺตํ นิริเย ปจิตฺวา

วิปากาวเสเสน อตฺตภาวเสเต วาลุกาย ภูณฺุ คีวายํ พนฺธิตฺวา อุทเก ปกฺขิตฺตา กาลมกาสิตี.

[บุรพกรรมของภิกษุ ๗ รูป]

“ตฺมเหหิปี ภิกฺขเว อตฺตนา กตฺกมฺเมว อนุญฺตํ.

อตฺตสฺมึ หิ พาราณสีวาสิโน สตฺต โคปาลทารกา เอกสฺมึ อภฺุวิปฺเทเส สตฺตาหฺวาเรณ คาวีโย วิจาเรนฺตา

เอกทิวสํ คาวีโย วิจาเรตฺวา อาคจฺจนฺตา เอกํ มหาโคธํ ทิสฺวา อนุพนฺธิสฺสุ.

โคธา ปลายิตฺวา เอกํ วมฺมิกํ ปาวิสึ.

ตสฺส ปน วมฺมิกสฺส สตฺต ฉิทฺทานิ.

ทารกา “มยํ อิทานิ คเหตฺุ น สกฺขิสฺสาม, เสว อาคนฺตฺวา คนฺทิสฺสามาติ

เอเกโก เอเกกํ สาขาภงฺคฺมุณฺุริมาทาย สตฺตปิ ชนา สตฺต ฉิทฺทานิ ปิทิตฺวา ปกฺกมึสฺสุ.

เต ปุนทิวเส ตํ โคธํ อมนสิกริตฺวา อภฺุญฺสฺมึ ปฺเทเส คาวีโย วิจาเรตฺวา สตฺตเม ทิวเส คาวีโย อาทาย คจฺจนฺตา ตํ วมฺมิกํ ทิสฺวา

สตี ปฏฺุลิภิตฺวา “กา ุ โช ตสฺสา โคธาย ปวตฺตึตี อตฺตนา อตฺตนา ปิทิตฺวานิ ฉิทฺทานิ วิวริสฺสุ.

โคธา ชิวเต นีราลยา หุตฺวา อภฺุจฺจิมฺมาวเสสา ปเวธมาณา นิกฺขมิ.

เต ตํ ทิสฺวา อนุภฺุปํ กตฺวา ‘มา นํ มาเรถ, สตฺตาหํ ฌินฺนภตฺตา ชาตฺตาติ ตสฺสา ปิณฺุฑฺุ ปริมชฺชิตฺวา ‘สุเขน คจฺจาทึตี วิสฺสชฺเชสฺสุ.

เต โคธาย อมาริตตตา นิริเย ตาว น ปจจิสฺสุ.

เต ปน สตต ขนา เอกโต หุตวา จุททสสุ อตตภาเวสุ สตต สตต ทิวสานิ ฉินฺนภตฺตา อเหสิ ช.

ตทา ภิกฺขเว ตุมฺहेหิ สตตฺหิ โคपालเกหิ หุตวา ตํ กम्मํ กตฺนฺติ.

เอวํ สตถา เตหิ ปุณฺณปุณฺณํ ปญฺหํ พยาภาสิ.^๑

[คนจะอยู่ที่ไหนๆ ก็ไม่พ้นจากกรรมชั่ว]

อเถโก ภิกฺขุ สตถารํ อาห

“กึ ปน ภนฺเต ปาปกมฺมํ กตฺวา อากาเส อุปฺปิตฺตสฺสาปิ สมฺมุทํ ปกฺขนตฺสสาปิ ปพฺพตฺนตฺรํ ปวิณฺณสฺสาปิ” โมกฺโข นตฺถิตี.

สตถา “เอวเมว ภิกฺขเว, อากาสาทิสฺสุปิ เอกปเทโสปิ นตฺถิ, ยตฺร จฺฐิตํ ปาปกมฺมโต มุจฺเจยฺยาตี วตฺวา

อนุสนฺธิ ฆณฺฏตฺวา ฐมฺมํ เทเสฺนโต อิมํ คาคามาห

“น อนตฺถิกฺเข, น สมฺมุทมฺชเฆ,

น ปพฺพตฺานํ วิวรํ ปวิสฺส,

น วิชฺชเต โส ชคฺติปฺปเทโส,

ยตฺรจฺฐิตํ มุจฺเจยฺย ปาปกมฺมาตี.

[แก้กรรม]

ตสฺสตถโธ “สเจ หิ โกจฺจ ‘อิมินา อุปาเยน ปาปกมฺมโต มุจฺจิสฺสามิตี อนตฺถิกฺเข วา นิสฺสีเทยฺย,

จตฺราสีตีโยชนสฺสสคฺมภีรํ มหาสมฺมุทํ วา ปวิสฺเสยฺย, ปพฺพตฺนตฺเร วา นิสฺสีเทยฺย, เนว ปากกมฺมโต มุจฺเจยฺย.

ปุรตฺถิมาทิสฺสุ หิ ชคฺติปฺปเทเสสุ ปฐฺวีภาเคสุ น โส วาลคฺคมตฺโตปิ โอกาโส อตฺถิ, ยตฺถ จฺฐิตํ ปาปกมฺมโต มุจฺจิตฺตํ สกฺกญฺเญยฺยาตี.

เทสนาวสาเน เต ภิกฺขุ โสตาปตฺตผลาทินิ ปาปฺณิสฺสุ.

สมฺปตฺตมฺหาชนสฺสาปิ สาทถิกา ฐมฺมเทสนา อโหสีตี.

ตโยชนวตถุ.

๑ ส. ย. เอว วตฺวา เตหิ ปุณฺณปญฺเห พยาภาสิ.

๒ ส. ย. ปวิสฺนตฺสสาปิ.

๑๒. สุปปพุทธสภกวดถุ.

“น อนตลิกเข น สมุททมชเมติ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา นิโครธารามะ วิหรนโต สุปปพุทธ สภก อารพภ กเถสิ.

[เจ้าสุปปพุทธะแกลั้งนั่งปิดทางเสด็จพระศาสดา]

โส กิร “อัย มม ธีตริ ฌทเทตวา นิภนโต มม ปุตต ปพพาเซตวา ตสส เจริฐฐาเน จูโต จาติ อิมหิ ทวีหิ การณหิ สตุถริ อาฆาต พนธิตวา เอกทิวส “นทานิสส นิมนตณฐฐานิ คนตวา ภูยิตุ ทสสามิติ คมนมคค ปิทธิตวา อนตรวีถิย สूर ปิวนโต นิสสิ.

อถสส, สตุถริ ภิกขุสงฆปริวเต ต ฐานิ อาคเต, “สุตถา อาคโตติ อาโรเจสิ.

โส อาท “ปุโรโต คจณ, ตสส วเทถ ‘นาย มยา มหุลลทโรติ, นาสส มคค ทสสามิติ, ปุณปุณิ วุจจมาโนปิ เตถ วตวา นิสสิ.

สุตถา มาตุลสส สนติกา มคค อลภิตวา ตโต นิวตติ.

โสปิ เอก จารบุรีส เปเสสิ “คจณ, ตสส กถ สุตวา เอหิติ.

[เจ้าสุปปพุทธะทำกรรมหนักจักถูกแผ่นดินสูบ]

สุตถาปิ นิวตตโนโต สิต กตวา อานนทตเถเรน “โก นุ โข ฆนเต สิตปาตุมมสส” ปจโยติ ปุญญ อาท

“ปสสสิ อานนท สุปปพุทธนติ.

“ปสสามิ ฆนเตติ.

“ภาริย เตน กมม กต มาทิสสส พุทธสส มคค อเทนเตน, อโต สตุตเม ทิวเส ฆนฐาปาสาเท โสปาณปาทมูละ ปฐวี ปริสิสสตีติ.

[เจ้าสุปปพุทธะมุ่งจับผิดพระศาสดาด้วยคำเท็จ]

จารบุรีโส ต กถ สุตวา สุปปพุทธสส สนติกิ คนตวา “กี เม ภาคิเนยเยน นิวตตเนเตน วุตตนติ ปุญญ ยถาสุต อาโรเจสิ.

โส ตสส วจัน สุตวา “นทานิ มม ภาคิเนยเยสส ถาโทโส อตถิ, อทธา ย โส วทติ ต เตถ โหติ,

เอว สนเตปิ น อิทานิ มุสวาเวเทน นิคคณทิสสามิ,

โส หิ ม ‘สตุตเม ทิวเส ปฐวี ปริสิสสตีติ อนियเมน อวตวา ‘ฆนฐาปาสาเท โสปาณปาทมูละ ปฐวี ปริสิสสตีติ อาท.

อโตทานิ ปุญญา^๑หิ ต ฐานิ น คมิสสามิ, อถ น ตสมิ ฐาเน ปฐวี อปริสิตวา มุสวาเวเทน นิคคณทิสสามิติ.

[เจ้าสุปปพุทธะทรงทำการรักษาพระองค์อย่างแข็งแรง]

โส อตตโน อุโปคชาต สพพิ สตุตมมิกสส ปาสาทสส อุปริ आरोपेतวา โสปาณ หราเปตวา ทวาริ ปิททาเปตวา

เอเกกสมิ ทวารे เทว เทว มลล ฐเปตวา “สจาหิ ปมาเทน ฆนฐา ओโรहितกาโม โหมิ, นินาเรยยาถ มนติ วตวา

สตุตเม ปาสาทเตล สิริคพะเอ นิสสิ.

[จะหนีผลแห่งกรรมชั่ว ย่อมไม่พ้น]

สตถา ตัมปตตี สุตวา “ภิกขเว สุปปพพุทโ น เกวลัม ปาสาทเล”, เวหาลัม อูปตติตวา อากาเส วา นิสิตฺตฺ,
นาวาย วา สมุทฺทํ ปกขนฺทตฺ, ปพพตฺนตฺร วา วิสฺตฺ, พุทฺธานํ กถาย ทวิธาภาโว นาม นตฺถิ,
มยา วุตตฺมฺฐานเนยว โส ปฐฺวี วิสฺสิสฺสตีติ วตฺวา อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาท

“น อนตฺถิกเษ, น สมุทฺทมชเณ,
น ปพพตฺตานํ วิวริ วิสฺส,
น วิชชเต โส ชคฺติปฺเทโส,
ยตฺรภูตฺตํ นปฺสเหยย มจฺจฺติ.

[แก้กรรม]

ตตฺถ นปฺสเหยย มจฺจฺติ: ยสมิ ปเทเส ฐิตํ มรณํ นปฺสเหยย นากิเวยฺย, เกสคฺคฺมตฺโตปิ โส ปฐฺวีปฺเทโส นตฺถิ.

เสถ ปุริมสทิสเมวาติ.

เทสนาวสานเน พฺพ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสูติ.

[มีมงคลเป็นเหตุให้ข้าวเธอเสด็จลงจากปราสาท]

สตตฺเม ทิวเส สตฺถุ ภิกฺขาจารมคฺคสฺส นิสฺสุทฺถเวลาย เหนฺฐาปาสาเท มจฺจฺลสฺโส อุตฺทาโม หุตฺวา ตํ ตํ ภิตฺตี ปหริ.

โส อฺุปริ นิสฺสินฺโนวสฺส สทฺทํ สุตฺวา “กึ เอตฺนตี ปฺจจฺฉิ.

“มจฺจฺลสฺโส อุตฺทาโมติ.

โส ปนฺสโส สุปฺพพฺพุทฺธํ ทิสฺวาว สนฺนิสฺสีทติ.

[เกิดเหตุนำประหลาดเพราะกรรมชั่ว]

อถ นํ โส คณฺหิตฺตฺกาโม หุตฺวา นิสฺสินฺนฺฐานา อฺุญฺญาย ทวารานิโม โหสิ.

ทวารานิ สยเมว วิวฺวานิ, โสปาณิ สกฺฐานเนยว ฐิตํ.

ทวารเ ฐิตา มจฺจฺลา ตํ คีวายํ คเหตุวา เหนฺฐาภิมุขํ จิปีสุ.

เอเตนฺุปาเยน สตฺตฺสฺปิ ตเลสุ ทวารานิ สยเมว วิวฺวานิ, โสปาณานิ ยถาฐานเส ฐิตานิ.

ตตฺถ ตตฺถ มจฺจฺลา ตํ คีวายเมว คเหตุวา เหนฺฐาภิมุขํ จิปีสุ.

[ข้าวเธอถูกแผ่นดินสูบไปเกิดในอเวจนิรก]

อถ นํ เหนฺฐาปาสาเท โสปาณปาทฺมุลล์ สมปตฺตเมว มหาปฐฺวี วิวรมานา ภิชฺชิตฺวา สมปฺภูจฺฉิ.

โส คณฺตฺวา อวิจิมฺหิ นพพตฺตีติ.

สุปปพพุทสกถา.

..... ปาปกรรมคุณนา นิภูริตา.

นวม วกโค

๑๐. ทฤษฎาคุควณณา

๒. ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

“สพเพ ตสนตติ อิมิ ฌมมเทสนิ สตถา เซตวเน วิหรนโต ฉพพคคิเย ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[เหตุให้ทรงบัญญัติตลสตีติภิกขาบท]

เอกสมิ หิ สมเย เตเนว^๑ การณน ปุริมสิขุขาปเท สตตรสวคคิเย ปหริสุ.

เตเนว การณน เตสึ ตลสตีติกั อุกคิริสุ.

อิชาปี สตถา เตสึ สพหุ สุตวา “กั อิทนติ ปุจฉิตวา, “อิทนนมาติ อารอิจเต,

“น ภิกขเว อีโต ปฏฐาย ภิกขุณา นาม เอว กตตพพ, โย กโรติ, อิทนนาม อापชชตีติ ตลสตีติภิกขาบทิ ปณญาเปตวา

“ภิกขเว ภิกขุณา นาม ‘ยถา อหิ, ตเถว อถญเปี ทณทสส ตสนติ, ยถา จ มยหิ, ตเถว เนสิ ชิวตี ปิยนติ ญตวา

ปโร น ปหริตพโพ น ฆาเตตพโพติ วตวา อนุสนธิ ฆณตวา ฌมมิ เทเสนโต อิมิ คาถมาห

“สพเพ ตสนติ ทณทสส, สพเพสิ ชิวตี ปิย,
อตตานิ อุปมิ กตวา น หนนย น ฆาตเยติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สพเพสิ ชิวตี ปิยนติ: ชินาสว ฐเปตวา เสสสตตานิ ชิวตี ปิยตร. ชินาสโว ปน ชิวเต วา มรณ วา อูปกชโกว โหติ.

เสสิ ปุริมทิสเมวาติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณิสูติ.

ฉพพคคิยภิกขุวตถุ.

๓. สมพหุลกุมารกวดถุ.

“สุขกามานิ ภูตานีติ อิมั ฌมมเทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต สมพหุเล กุมารเก อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาทรงพบพวกเด็กตั้ง]

เอกสมิ ्हิ ทิวเส สตถา สาวตถิยั ปิณชาย ปวิสนโต อนตรามคเค สมพหุเล กุมารเก เอกั ฆรสปชชาติกั อหิ ทณฺชเกน ปหรนเต ทิส
วา “กุมารกา ก็ กโรธาติ ปุจฉิตวา, “อหิ ฆนเต ทณฺชเนน ปหรามาติ วุตเต, “ก็ การณาติ ปุน ปุจฉิตวา,
“ทสนภเยน^๑ ฆนเตติ วุตเต, “ตุมเห ‘อตตโน สุขั กิริสสามาติ อิมั ปหรนตา นิพพตตนิพพตตภูฏาเน สุขลาภิโน น ภวิสส,
อตตโน สุขั ปตเถนเตน ्हิ ปรั ปหริตุं น วฏฏตีติ วตวา อนฺสนธิ ฆญฺเจตวา ฌมม เทเสนโต อิมา คาถา อภาสิ

“สุขกามานิ ภูตานิ	โย ทณฺชเนน วิหีสติ
อตตโน สุขเมसान,	เปจจ โส น ลภเต สุขั.
สุขกามานิ ภูตานิ	โย ทณฺชเนน น หีสติ
อตตโน สุขเมसान,	เปจจ โส ลภเต สุขนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ โย ทณฺชเนาติ: โย ปุคฺคโล ทณฺชเนน วา เลทฺทอุอาทิ ्हิ วา วิเหฐติ.

เปจจ โส น ลภเต สุขนติ: โส ปุคฺคโล ปรัโลกे มนุสฺสสุขั วา ทิพฺพสุขั วา ปรมตถภูตํ นิพฺพานสุขั วา น ลภติ.

ทุตฺติยคาถาย.^๒ เปจจ โส ลภเตติ: โส ปุคฺคโล ปรัโลกे วุตตปการุํ ทิวริปี สุขั ลภตีติ อตถโ.

เทสนาวสาเน ปญจสตปิ เต กุมารกา โสตาปตติฬเล ปติฏฐหีสติ.

สมพหุลกุมารกวดถุ.

๑ ส. ย. ทสนภเยน.

๒ ส. ย. “ทุตฺติยคาถายาติ นตถิ.

๔. โภณฑธานตเถรวตถุ.

“มาโจจ ผรุสฺส กณฺฐจิติ อิมิ ฌมฺมเทสนํ สุตถา เขตวเน วิหรนฺโต โภณฑธานตเถริ อารพภ กเถสิ.

[รูปสตรีติดตามพระเถระไปทุกแห่ง]

ตสฺส กิร ปพฺพชิตทิวสโต ปญฺญาย เอกํ อิตถึรูปิ เถเรน สทฺธิ วิจฺรติ.

ตํ เถโร น ปสฺสติ, มหาชนโน ปน ปสฺสติ.

อนโตคามํ ปิณฺฑาย จรโตปิสฺส มนุสฺสา เอกํ ภิกฺขุํ ทตฺวา

“ภนฺเต อยฺม ตุมหากํ โทตฺถ, อยฺม ปน ตุมหากํ สหายิกายาติ วตฺวา ทุตฺติมปิ เทนฺติ.

[บุรพกรรมของพระเถระ]

“กิ ตสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ.

กสฺสปุทฺธกาเล กิร เทว สหายกา ภิกฺขุ อเอกมาตฺถกฺจฺฉิตฺโต นิกฺขนตฺสทิสฺสา อติวีย สมคฺคา อเหสุ.

ทิสฺหายุกฺพุทฺธกาเล จ อนุสฺสวจฺฉริ วา อนุจฺฉมาสฺส วา ภิกฺขุ อโปลสฺถถาย สนฺนิปตฺนฺติ,

ตสฺมา เตปิ “อโปลสฺถคฺคํ คมิสฺสามาติ วสนฺนฺฐานา นิกฺขมฺมิสุ.

[เทวดาแกล้งทำพระเถระให้แตกกัน]

เต เอกา ตาวตีสภวเน นินฺพตฺตเทวตา ทิสฺวา “อิมเ ภิกฺขุ อติวีย สมคฺคา, สกฺกา นุโข อิมเ ภินฺทิตฺนฺติ จินฺเตตฺวา

อตฺตโน พาลตาย จินฺติตฺสมนนฺตรเมว อาคนฺตฺวา, เตสุ เอเกน “อาวุโส มุหุตฺตํ อากเมหิ, สรีริกฺจเณมฺหิ อตฺถิโกติ วุตเต,

[สา เทวตา] เอกํ มนุสฺสิตฺถิวณฺณํ มาเปตฺวา เถรสฺส คจฺฉนฺตรํ ปวิสิตฺวา นิกฺขมฺนกาเล

เอเกน ทตฺถเณ เกสฺกลาปี เอเกน นิวาสนํ สณฺฐาปยมาณา ตสฺส ปญฺญูโต นิกฺขมฺมิ.

โส ตํ น ปสฺสติ.

ตํ อากมฺยมาโน ปน ปุโรโต ฐิตฺถิกฺขุ นินฺตติตฺวา โอโลกยมาโน ตํ ตถา กตฺวา นิกฺขมฺนตํ ปสฺสิ.

[รังเกียจกันด้วยสีลเภท]

สา เตน ฐิกฺขุภาวํ ญตฺวา อนฺตรธาเย.

อิตโร ตํ ภิกฺขุ อตฺตโน สนฺติกํ อากตฺกาเล อาท “อาวุโส สฺสิ เต ภินฺนฺติ.

“นตถาวุโส มยฺหํ เหวรูปนฺติ.

“อิทาเนว เต มยา ปจฺฉโต นิกฺขมฺมาณา ตฺรณฺธิ อิทนฺนาม กโรนฺตี ฐิกฺขุ, ตวํ ‘นตถิ มยฺหํ เหวรูปนฺติ วเทสิติ.

โส อสนิยา มตฺถเก อวตฺถโณ วีย “มา มํ อาวุโส นาเสหิ, นตถาว มยฺหํ เหวรูปนฺติ.

อิตโร “มยา สามํ อกฺขิหิ ฐิกฺขุ, กิ ตว สทฺทหิสฺสามิตี ทณฺทโก วีย ภิกฺขิตฺวา ปกฺกามิ.

อุโปสถคเคปี “นาหิ อิมินา สหธิ อุโปสถํ กริสสามิติ นิสสิทิ.

อิติโร “มยหิ ภนเต สีเล ติลมตตปี กาพก นตถิติ ภิกขุณฺเ กเถสิ.

โสปี “มยา สามํ ธิภูณฺนติ อาห.

[เทวดาขยายความจริง]

เทวดา ตํ เตน สหธิ อุโปสถํ กาคุํ อนิจฺจนฺตํ ธิสวา “ภารियํ เม กम्म กตฺนติ จินฺเตตฺวา

“ภนเต มยหิ อยฺยสส สีลเกท นตถิ, มยา ปน วิมฺสนวเสเนต กตํ, กโรถ เตน สหธิ อุโปสถนฺติ อาห.

โส ตสฺสา อากาเส รุตฺวา กเถนฺติยา สหฺทหิตฺวา อุโปสถํ อกาสิ, น ปน เถเร ปุพฺเพ วยิ มุหฺจิตฺโต อโหสิ.

เอตตํ เทวดาย ปุพฺพกम्म.

อายุหปริยสาเน ปน เต^๑ เถรา ยถาสฺขิ เทวโลเก นิพฺพตฺตีสฺ.

[เทวดามาเกิดเป็นพระโภณฑธานะ]

เทวดา อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ พุทฺธนฺตรํ ตตถ ปจิตฺวา

อิมฺสมิ พุทฺธบุปฺปาเท สวตฺถิยํ นิพฺพตฺติตฺวา รุทฺธมิมฺนวยิ สาสเน ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺภทํ ลภิ.

ตสฺส ปพฺพชิตฺวีสโต ปฏฺฐาย ตํ อิติรูปี ตเถว ปญฺญายิ.

เตเนวสฺส “โภณฑธานนฺติ นามํ กรีสฺ.

[พวกภิกษุบอกคฤหัสถ์ให้ขับไล่]

ตํ ตถา วิจฺรนฺตํ ธิสวา ภิกขุ อนาถปิณฺฑิกํ อ่าหฺสฺ

“เสฏฺฐิ อิมํ ทุสฺสีลํ ตว วิหารา นีหฺร, อิมํ ธิ นิสฺสาย เสสภิกขุณฺเ อยโส อุปฺปชฺชตีติ.

“กิ ปน ภนเต สตถา วิหาเร นตถิติ.

“อตถิ เสฏฺฐีติ.

“เตนหิ ภนเต สตถาว ชานิสฺสตีติ.

ภิกขุ คนฺตฺวา วิสาขายปิ ตเถว กเถสิ.

สาปี เตสํ ตเถว ปฏฺฐวณฺ อทาสิ.

ภิกขุปี เตหิ อสมฺปฏฺฐิจิตฺวจฺนา รณฺเญ อารอจฺยีสฺ

“มหาราช โภณฑธานนฺ ภิกขุ เอกํ อิถิ คเหตุวา วิจฺรนฺโต สหฺเพสํ อยสํ อุปฺปาเทติ, ตํ ตุมหากํ วิชิตา นีหฺรธาติ.

“กหิ ปน โส ภนเตติ.

“วิหาเร มหาราชาคี.

“กตฺรสมิ เสนาสเน วิหฺรตีติ.

“อสุกสมิ นามาติ.

“เตนทิ คจจถ, อหนฺตํ คณฺหาเปสฺสามิตี.

[พระราชาสั่งไปสอบสวนพระโภณฑชาน]

โส สายณฺทสมเย วิหารํ คนฺตฺวา ตํ เสนาสนํ ปุริเสทิ ปริกฺขิปาเปตฺวา เถรสฺส วสนฺภูฏานาภิมุโข อคฺมาสิ.^๑

เถโร มหาสทฺทํ สุตฺวา วิหารา นิกฺขมิตฺวา ปมุเข อฏฺฐาสิ.

ตํปิสฺส อิตฺถิรูปํ ปิฏฺฐิปฺสเส จฺฐิตํ ราชา อทฺทส.

เถโร รณฺเณ อาคมนํ ญตฺวา วิหารํ อภิรฺุหิตฺวา นิสฺสีทิ.

ราชา เถรํ น วนฺทิ, ตมฺปิ อิตฺถิ นาทฺทส.

โส ทวารนฺตเรปิ เหนฏฺฐามณฺเจปิ โอลเณนโต อทิสฺวา เถรํ อาท “ภนฺเต อิมสมิ ฐฺาเน เอกํ อิตฺถิ อทฺทสํ, กหํ สาตี.

“น ปสฺสามิ มหาราชาตี.

“อิทานิ มยา ตุมหากํ ปิฏฺฐิปฺสเส จฺฐิตา ทิฏฺฐาตี วุตฺเตปิ, “อหํ น ปสฺสามิ มหาราชาตี.

ราชา “กิณฺุโข เอตฺนติ จินฺเตตฺวา “ภนฺเต อีโต ตาว นิกฺขมถาตี วตฺวา,^๒

เถเร ตโต นิกฺขมิตฺวา ปมุเข จฺฐิตํ ปุณฺ สา เถรสฺส ปิฏฺฐิปฺสเส อฏฺฐาสิ.

ราชา ตํ ทิสฺวา ปุณฺ อฺุปริตลํ อภิรฺุหิ.

ตสฺส อาคตภาวํ ญตฺวา เถโร นิสฺสีทิ.

ปุณฺ ราชา ตํ สทฺทฺภูฏานเณสุ โอลเณนโตปิ อทิสฺวา " ภนฺเต กหํ สา อิตฺถิตี ปุณฺปิ เถรํ ปุจฺฉิ.

“นาคํ ปสฺสามิ มหาราชาตี.

“กเถถ ภนฺเต, มยา อิทาเนว อิตฺถิ ตุมหากํ ปิฏฺฐิปฺสเส ทิฏฺฐาตี.

“อาม มหาราช, มหาขโนปิ ‘เม ปจฺฉโต อิตฺถิ วิจรตีตี วทติ, อหํ ปน น ปสฺสามิตี.

[พระราชาทรงสันนิษฐานว่าเป็นรูปเทียม]

ราชา “ปฏฺิรฺุปกเณ ภาวิตพฺพนฺติ สลลกฺเขตฺวา ปุณฺ เถรํ “ภนฺเต อีโต ตาว โอตฺรธาตี วตฺวา,
เถเร โอตฺริตฺวา ปมุเข จฺฐิตํ, ปุณฺ ตํ ตสฺส ปิฏฺฐิปฺสเส จฺฐิตํ ทิสฺวา อฺุปริตลํ อภิรฺุหิตฺวา ปุณฺ นาทฺทส.

โส ปุณฺ เถรํ ปุจฺฉิตฺวา, เตน “น ปสฺสามิตี วุตฺเต, “ปฏฺิรฺุปกเมเวตฺนติ นิฏฺฐิ คนฺตฺวา เถรํ อาท

“ภนฺเต เอวรฺุเป สจฺกิลเส ตุมหากํ ปิฏฺฐิโต วิจรนฺเต, อณฺเณ โกจตี ตุมหากํ ภิกฺขํ น ทสฺสติ,

นิพฺพทฺธํ มม เคหํ ปวิสถ, อหเมว จตฺุหิ ปจฺฉเยหิ อฺุปฏฺุหิสฺสามิตี เถรํ นิมนฺเตตฺวา ปกฺกามิ.

๑ ส. ย. อโหสิ.

๒ “อาหาตี อาขยาตปเทณ ภาวิตพฺพ. ม. ย. อาท.

[พวกภิกษุติเตียนพระราชและพระเถระ]

ภิกษุ “ปัสสธากุโส ปาปรณโณ กิริยัม, ‘เอตัม วิหารโต นีหราตี วุตเต, อากนตฺวา จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ นิมฺนเตตฺวา คโตติ อุกฺขมาเยสุ.

ตมฺปิ เถโร อาหํสู “อมฺโห ทุสฺสีล อิทานิ **ราชา** โภณฺโฑ ชาโตติ.

โสปิ ปุพฺเพ ภิกฺขุ กิลฺลิจิ วตฺตํ อสฺกโกนฺโต อิทานิ “ตมฺเห ทุสฺสีลา, ตมฺเห โภณฺธา, ตมฺเห อิตถิ คเหตฺวา วิจฺรธาติ อาท.

เต คนตฺวา สตฺถุ อาโรเจสุ “ภนฺเต **โภณฑธานโน** อมฺเหหิ วุตฺโต ‘**ตมฺเห**ปิ ทุสฺสีลาติอาทินิ วตฺวา อุกฺโกสตีติ.

[พระศาสดาทรงได้ส่วนทั้ง ๒ ฝ่าย]

สตฺถา ตัม ปุกฺโกสาเปตฺวา ปุจฺฉิ “สจฺจํ กิโร **ตฺวํ** ภิกฺขุ เอวํ วเทสีติ.

“สจฺจํ ภนฺเตติ.

“กึการณฺตาติ.

“มยา สหฺธิ กถิตการณฺตาติ.

“ตมฺเหปิ ภิกฺขเว อิมินา สหฺธิ กสฺมา กเถธาติ.

“อิมสฺส ปจฺฉโต อิตถิ วิจฺรนฺตี ทิสฺวา ภนฺเตติ.

“**อิม** กิโร ตยา สหฺธิ อิตถิ วิจฺรนฺตี ทิสฺวา วทฺนตี,^๑ **ตฺวํ** อทิสฺวาว อิมฺเหหิ สหฺธิ กสฺมา กเถสิ?

นनु ปุพฺเพ ตว ปาปิกํ ทิภฺนฺตี นิสฺสาย **อิทํ** ชาตัม, อิทานิ กสฺมา ปุน ปาปิกํ ทิภฺนฺตี คนฺหาสีติ.

ภิกษุ “**กิม**ปน ภนฺเต อิมินา ปุพฺเพ กตฺนตี ปุจฺฉิสฺสุ.

อถ เนสํ **สตฺถา** ตสฺส ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา” “ภิกฺขุ อิทํ ปาปกมฺมํ นิสฺสาย **ตฺวํ** อิมํ วิปฺปการํ ปตฺโต,

อิทานิ เต ปุน ตถารูปํ ปาปิกํ ทิภฺนฺตี **คเหตฺ**มํ อยุตฺตัม, มา ปุน ภิกฺขุหิ สหฺธิ กิลฺลิจิ กเถสิ, นิสฺสทฺเท มุขวฺภูฏิยํ ฉินฺนํกํสตาลสทิสฺโส โหหิ,

เอวํ กโรนฺโต นิพฺพานํ ปตฺโต นาม ภวิสฺสตีติ วตฺวา อนุสนฺธิ ชมฺเณตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาธา อภาสิ

“มาโวจ ผรุสํ กถฺจิจิ,	วุตฺตา ปภฺวิทฺเทยฺยํ ตัม,
ทุกฺขา หิ सारมฺภกฺกา ,	ปภฺวิทฺธนา มุเสยฺยํ ตัม,
สเจ เนเรสิ อตฺตานํ	กึโส อฺปฺหโต ยธา,
เอส ปตฺโตสิ นิพฺพานํ,	सारมฺโภ เต น วิชฺชตีติ.

[แก้ธรรม]

ตตถ กถฺจิจิ: กถฺจิจิ เอกปฺคฺคฺลมฺปิ ผรุสํ มา อโวจ.

วุตฺตาติ: ตยา **ปฺเร** “ทุสฺสีลาติ วุตฺตา ตมฺปิ ตเถว ปภฺวิทฺเทยฺยํ.

सारมฺภกฺกาติ: เอสา **การณฺตฺตฺรยคฺคคาหกา** นาม ทุกฺขา.

๑ ส. ย. กถฺนตี, เอตฺถนฺตฺเร จ “ตฺวํ กสฺมา กเถสิ. เอเต ตาว ทิสฺวา กถฺนตีติ อตฺถิ.

๒ ส. ย. ตัม.

๓ ย. ตัม อโวทฺนโต.

ปฏิทณฺหาติ: กายทณฺหาทีหิ ปรี ปหรนฺตสฺส ตาทิสาว ปฏิทณฺหา ตว มตถเก ปเตยฺย.

สเจ เนเรสีติ: สเจ อตตานิ นิจจลํ กาคุํ สกฺขิสฺสสิ.

กัโส อูปฺหโต ยถาติ: มุขวณฺณียํ ฉินฺทิตฺวา ตลมตฺตํ กตฺวา ฐูปิตกํสตาลํ วิย.

ตาทิสญฺหิ หตฺถปาเทหิ วา ทณฺเฑน วา ปหตฺปิ สทฺทํ น กโรติ.

เอส ปตฺโตสีติ: สเจ เอวรูโป ภาวิตุํ สกฺขิสฺสสิ, อิมํ ปฏิปทํ ปูรยมาโน อิทานิ อปฺมตฺโตสิ เอส นินฺพพานมฺปตฺโต นาม.

सारमो ते न विश्वीति: एव सन्ते पन ते “त्वं तुस्सीलेति “त्तमे तुस्सीलाति एवमातीगे उद्विग्नवाजालखिणे सारमोपि न विश्वीति,
न गविससिमेवति उत्तरे.

เทสนาวसाने พหู โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺสีสุ.

โภจนทานตเถโรปิ สตถารา ทินเน โอวาเท ฐุตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

นจिरสเสว อากาเส อูปฺติตฺวา ปฐฺมํ สลาकํ คณฺหีติ.

โภจนทานตเถรวตถุ.

๕. อุโปสถกมมวตถุ.

“ยถา ทณฺฑน โคปาลโถ อิมํ ธมฺมทสนํ สตุถา ปุพฺพพาราเม วิหรนฺโต วิสาขาทินํ อุปาสิกานํ อุโปสถกมมํ อารพภ กเถสิ.

[หญิงรักษาอุโบสถมุ่งผลต่างๆ กัน]

สาวตถึยํ กิเรกสมิ อุโปสถทิวเส ปญจสตมตฺตา อิตฺถิโย อุโปสถิกา หุตฺวา วิหารํ อคฺมํสุ.

วิสาขา ตาสุ มหุลลิกิตฺถิโย อุปสงกมิตฺวา ปุจฺฉิ “อมฺมา กิมตถํ อุโปสถิกา ชาตตถาติ,

ตาทิ “ทิพฺพสมฺปตฺติํ ปตฺเถตฺวาติ วุตฺเต, มชฺฌิมิตฺถิโย ปุจฺฉิ,

ตาทิ “สพฺตติวสา มุจฺจนตถายาติ วุตฺเต, ตฺรุณิตฺถิโย ปุจฺฉิ,

ตาทิ “ปฐฺมคพฺพะ ปุตฺตปฏฺฐิลาภตถายาติ วุตฺเต, กุมาริกาโย ปุจฺฉิ,

ตาทิ “ตฺรุณภเวเวว ปตฺติกุลํ คมนตถายาติ วุตฺเต,

ตํ สพฺพมปี ตาสํ กถํ สุตฺวา ตา อาทาย สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปฏิปาณฺฐิยา อารโจะสิ.

[สรรพสัตว์ถูกส่งไปเป็นทอดๆ]

ตํ สุตฺวา สตุถา “วิสาเ อิมํสํ สตฺตานํ ชาตีอาทโย นาม ทนฺนทหตฺถโคปาลกสทิสสา, ชาตี ชฺราย สนฺติกํ เปเสตฺวา^๑,

ชฺรธา พยาธิโน สนฺติกํ, พฺยาธิ มรณฺสสฺส สนฺติกํ, มรณํ^๒ กุราริยา ฉินฺหนตฺตา วิย ชีวิตํ ฉินฺหนติ,

เอวํ สนฺเตปิ วิวญฺญูํ ปตฺเถนตฺตา นาม นตฺถิ, วญฺญูเมว ปน ปตฺเถนตฺติตี วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาท

“ยถา ทณฺฑน โคปาลโ คาโว ปาเชติ โคจฺรํ,

เอวํ ชฺรธา จ มจฺจุ จ อายุํ ปาเชนฺติ ปาณินฺนติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ ปาเชตฺติ: เณโก โคปาลโก เกทารนฺตรํ ปวิสฺสนฺติโย คาโว ทณฺฑน นินฺวาเรตฺวา เตเนว โปเถนฺโต สุกฺกตฺติโณทกํ โคจฺรํ เนติ ปาเชติ.

อายุํ ปาเชนฺตฺติ: ชีวิตินฺทริยํ ฉินฺหนติ เขเปนฺติ.

โคปาลโก วิย ทิ ชฺรธา จ มจฺจุ จ, โคโณ วิย ชีวิตินฺทริยํ, โคจฺรภูมิมิ วิย มรณํ.

ตตฺถ ชาตี ตาว สตฺตานํ ชีวิตินฺทริยํ ชฺราย สนฺติกํ เปเสสิ, ชฺรธา พยาธิโน สนฺติกํ, พฺยาธิ มรณฺสสฺส สนฺติกํ.

ตเมว มรณํ กุราริยา เณทํ วิย ฉินฺหนิตฺวา คจฺฉตฺติ อิทเมตฺถ โอปมฺมปฏฺฐิปาหนํ.^๓

เทสนาวสานเ พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

อุโปสถกมมวตถุ.

๑ ส. ย. “เปเสตฺวาติ นตฺถิ.

๒ ส. ย. พยาธิ มรณฺสสฺส สนฺติกํ เปเสตฺวา กุราริยา ...

๓ ส. ย. โอปมฺมสมฺปฏฺฐิปาหนํ.

๖. อชครเปตวตถุ.

“อถ ปาปานิ กมมานนิติ อิมม ฌมมเทสนน สุตถา เวฬุวเน วิหระนโต อชครเปต อารพภ กเถสิ.

[พระมหาโมคคัลลานะเห็นเปรตถูกไฟไหม้]

เอกสมมี ทิ สมเย มหาโมคคัลลานตเถโร ลกขณตเถเรณ สหธิ คิขมกุฏุปพพตา โอตรนโต
ทิพเพน จกขุณา ปญจวิสติโยชนิก อชครเปต นาม อททส.

ตสส สีสโต อคคิชาลา อุกกุหิตวา ปริยนต คจฉนติ, ปริยนตโต อุกกุหิตวา สีส คจฉนติ, อุกยโต อุกกุหิตวา มชเชม โอสรรนติ.

[เล่าการเห็นเปรตให้พระลักษณะระฟัง]

เถโร ตํ ทิสวา สิตํ กตวา ลกขณตเถเรณ สิตการณํ ปุณฺโณ “อกาลอ อาวุโส อิมสส ปณหสส พยากรณาย, สตถุ สนตเถ มํ ปุจเฉยยาสิตี
วตวา ราชคเห ปินฺชาย จริตวา สตถุ สนตเถ คตกาเล ลกขณตเถเรณ ปุณฺโณ อาห “ตตฺรารหํ อาวุโส เอกํ เปตํ อททส,
ตสส เอวรูโป นาม อตตภาโว, อหนตํ ทิสวา ‘น วต เม เอวรูโป อตตภาโว ทิฏฐูปุพฺโพติ สิตํ ปาตวากาสินติ.

[พระศาสดาก็เคยทรงเห็นเปรตนั้น]

สตถา “จกขุภูตา วต เม ภิกขเว สวากา วิหระนตตีอาทีนินิ วหฺนโต เถรสส กถํ ปติฏฐาเปตวา
“มยาเปส ภิกขเว เปโต โปธิมณฺเฑเยว ทิฏฐโณ, ‘เย จ ปน เม วจัน น สหฺพเพยฺยํ, เตสนตํ อหิตาย อสสาตี น กเถสิ,
อิทานิ โมคคัลลานํ สกขี ลภิตวา กเถมีติ วตวา ภิกขุหิ ตสส ปุพฺพกมมํ ปุณฺโณ พยากาสี:

[บุรพกรรมของอชครเปต]

“กสสปพฺพุทกาเล กิร สมมจลเสฏฺฐี นาม สุวณฺณนิฏฐกาหิ ภูมียํ ปตฺถริตวา วิสตีอุสภฺฐาเน ตตฺตเกเนว ธเนน วิหารํ กारेตวา
ตาวตเกเนว วิหารมํ กारेสิ.

โส เอกทิวสํ ปาโตว สตถุ สนตเถ คจฉนโต

นครทวारे เอกิสสา सालाय กาสาเวน” สสีสํ ปารูปิตวา กลลมหกฺขิตเทหิ ปาเทหิ นิปนฺนํ เอกํ โจरํ ทิสวา

“อโย กลลมหกฺขิตปาโท รตตี วิจริตวา นิปนฺนมนุสโส ภวิสสตีติ อาห.

[กรรมชั่วให้ผลชั่ว]

โจโร มุขํ วิวริตวา เสฏฺฐี ทิสวา “โหตุ, ขานิสสามิ เต กตตพฺพนฺติ อาฆาตํ พนฺธิตวา สตตฺกขตฺตํ เขตตํ ฌาเปสิ.

สตตฺกขตฺตํ วเช कुณฺนํ ปาเท ฉินฺทิ, สตตฺกขตฺตํ เคนํ ฌาเปสิ.

โส เอตตฺเตนาปี โภปี นิพฺพาเปตํ อสกโกนฺโต ตสส จุฬุปฺภุฏาเกน สหธิ มิตตฺตสนฺถวํ กตวา “กินฺเต เสฏฺฐีโน ปิยนฺติ ปุจฉิตวา

“คนฺธกฺกุโถ อณฺเฐ ตสส ปิยตฺรํ นตฺถิติ สุตวา “โหตุ, คนฺธกฺกุโถ ฌาเปตวา โภปี นิพฺพาเปสสามิติ,

สตถริ ปินฺชาย ปวิฏฺฐุ, ปานียปริโฆชนิยฆฺเณ ภินฺทิตวา คนฺธกฺกุโย อคคิ อทาสี.

เสฏฐิ “**คนธกุฎิ** กิร ฌายตีติ สุตวา อากจฉนโต ฌามกาเล อากนตวา คนธกุฎิ ฌามัง โอลิเกนโต
วาลคคตตมปิ โทมนสส์ อกตวา วามพาหุ สมมิณชิตวา ทกขิณน หตถน มหาอปโปฐิก็ อโปโปฐีสติ.

อถ นัง สมเป **ฐิตา** ปุจฉิสสุ “กสฺมา สามิ เอตตํ ฌนํ วิสสชเชตวา กตาย คนธกุฎิยา ฌามกาเล อโปโปฐีสติ.

โส อาห “เอตตํ ฌม กมมํ กตวา ตาตา อคคิอาทินิ” อสธารณ พุทฺธสาสนเน **ฌนํ** นิททิตุํ ลพธํ,
‘ปุณปิ เอตตํ วิสสชเชตวา สตถุ คนธกุฎิ กาทุํ ลภิสสามิติ ตุมฺภุชมานโส อโปโปฐีสินติ.

โส ปุณ ตตตํ ฌนํ วิสสชเชตวา คนธกุฎิ กาทเวตวา วิสทิสทสสภิกขุปริวารสส สตถุโน ทานํ อทาสิ.

ตํ ทิสวา **โจโร** จินเตสิ “**อหํ** อิมํ อมาเรตวา มงฺกุกาตุํ น สกขิสสามิ, โหตุ, มาเรสสามิ นนฺติ
นิวาสนนฺตเร ฉุริกํ พนฺธิตวา สตตาทํ วิหาเร วิจฺรนโตปิ โโอกาสํ น ลภิ.

มหาเสฏฐิปิ สตต ทิวสานิ พุทฺธปมฺขสส ภิกขุสงฺขสส ทานํ ทตวา สตถารํ วนฺทิตวา อาห
“ภนฺเต มม เอเกน ปุริเสน สตตทขตตุํ **เขตตํ** ฌापิตํ, สตตทขตตุํ วเช कुณฺนํ **ปาทา** จินฺนา, สตตทขตตุํ **เคหํ** ฌापิตํ,
อิทานิ **คนธกุฎิ**ปิ เตเนว ฌापิตา ภวิสสติ, **อหํ** อิมสมิ ทานเน ปฐุมํ ปตตี ตสส ทมมิตติ.

[ผู้ทำกรรมดียอมชดเชยผู้ทำกรรมชั่ว]

ตํ สุตวา **โจโร** “ภาริยํ วต ฌม **กมมํ** กตํ, เอวํ อปราธการเก มยิ อิมสส **โกปมตตมปิ** นตถิ, อิมสมิ ทานเน มยหเมว ปฐุมํ ปตตี เทติ,
อหํ อิมสมิ ทพฺภามิ, เอวรูปํ ฌม ปุริสํ อกขมาเปนฺตสส **เทวทมฺโห**ปิ มตถเก ปเตยยาติ คนฺตวา เสฏฐิสฺส ปาทมฺุเล นิปชชิตวา
“ขมาหิ ฌม สามิตติ วตวา, “กํ **อิทนฺติ** วุตเต, “สามิ เอตํ เอตตํ **กมมํ** มยา กตํ, ตสส ฌม ขมาหิตติ อาห.

อถ นัง **เสฏฐิ** “ตยา ฌม อิถยจิทยจ **เอตตํ** กตนฺติ สพฺพํ ปุจฉิตวา, “อาม มยา กตนฺติ วุตเต,
“**ตวํ** มยา น ทิฏฐุปฺพุโป, กสฺมา ฌม กุชฉิตวา เอวมกาสิตติ ปุจฉิ.

โส เอกทิวสํ นคฺรา นิกฺขนเตน เตเนว วุตตํ วจฺนํ สาเรตวา “อิมินา ฌม การณเน **โกโป** อุปฺปาทิตติ อาห.

เสฏฐิ อตตนา วุตตทวารํ สริตวา “อาม ตาต มยา วุตตํ, ตํ ฌม ขมาหิตติ โจโร ขมาเปตวา “อุฏฐฺเหหิ ตาต, ขมาหิ เต คจฉาติ อาห.

“สเจ ฌม สามิ ขมสิ, สปุตฺตทวารํ มํ ตว เคเห ทาสํ กโรหิตติ.

“ตาต **ตวํ**, มยา เอตตเก กถิตเต, เอวรูปํ ฌม ทนฺนมาสิ, เคเห วสนฺเตน ปน สพฺพิ น สกกา กิถยจิทเกตุํ,
น ฌม ตยา เคเห วสนฺเตน **กิจจํ** อตถิ, ขมาหิ เต, คจฉ ตาตาติ.

โจโร ตํ กมมํ กตวา อายุปริโยसाने อวิจิมหิ นิพฺพตโต ทิฆรตตํ ตตถ ปจิตวา วิปาการเสเสน
อิทานิ คิชฌณฺฎุปฺพุเต อชครเปโต หุตวา ปจจตีติ.

เอวํ **สตถา** ตสส ปุพฺพกมมํ กเถตวา “ภิกขเว **พาลา** นาม ปาปานิ กมฺมานิ กโรนฺตนา น พุชฌนฺติ,

ปจฉา ปน อตตนา กตกมฺเมหิ พยฺหนฺตา อตตนาว อตตโน ทาวคคิสทิสสา โหนฺตีติ วตวา อนฺุสนฺธิ ฌมฺเฏตวา ฌมฺ เทเสนโต อิมํ คากมาห

“อถ ปาปานิ กมฺมานิ กรํ **พาลो** น พุชฌนฺติ;
เสหิ กมฺเมหิ **ทุมฺเมโร** อคคิททฺโฒว ตปฺปตีติ.

[แก้้อรรณ]

ตตถ อถ ปาปานีตี: น เกวลํ พาลี โภชเสน ปาปานี กโรตี, กโรนโตปี น พุชฌตีตี อตโถ.

ปาปํ กโรนโต จ “ปาปํ กโรมีตี อพุชฌนโก นาม นตถิ,

“อิมสฺส กम्मสฺส เอวรูปุ นาม วิปาโกตี อชานนตาย “น พุชฌตีตี วุตตํ.

เสหีตี: เตหิ อตตโน สนตเกหิ กมเมหิ.

ทุมเมธตี: ทุปปญญ ปุคฺคโล นรเย นพพตตีตวา อคฺคิทฺทโฆว ตปตีตี อตโถ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตตีผลาทินี ปาปญฺฐีตี.

อชฺรเปตวตฺถุ.

๗. มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.

“โย ทณฺเฑน อทณฺเฑสุติ อิมํ ธมฺมํเทสนํ สตุถา เวฬุเนน วิหรนฺโต มหาโมคคัลลานตเถรํ อารพฺภ กเถสิ.

[พวกเดียรฉัตรยัคิดหาอุบายฆ่าท่าน]

เอกสมฺมึ ทิ สมเย ติตฺถิยา สนนฺปิตีวา จินฺเตสุ “ชานาถาวุโส เกน การณฺน สมณฺสส โคตมฺสส ลามสฺกกาโร มหา หุตฺวา นิพฺพตฺโตติ.

“มยํ น ชานาม, ตฺมเห ปน ชานาถาติ.

“อาม ชานาม, มหาโมคคัลลานนนาม เอกํ นิสฺสาย อุปฺปนฺโน,

โส ทิ เทวโลกํ คนฺตฺวา เทวตาหิ กตกมฺมํ ปุจฺฉิตฺวา อากฺนฺตฺวา มนฺุสฺसानํ กเถสิ “อิทํ นาม กตฺวา เอวรूपิ สมฺปตฺตี ลภนฺตีติ, นิริยปี คนฺตฺวา นิริเย นิพฺพตฺตานมฺปิ กมฺมํ ปุจฺฉิตฺวา อากฺนฺตฺวา มนฺุสฺसानํ กเถสิ “อิทํ นาม กตฺวา เอวรूपิ ทุกฺขํ อนุภวฺนฺตีติ, มนฺุสฺสา ตสฺส กถํ สุตฺวา มหฺนตํ ลามสฺกการํ อภิหรนฺติ, สเจ ตํ มาเรตุํ สกฺขิสฺสาม, โส ลามสฺกกาโร อมหากํ นิพฺพตฺติสฺสตีติ.

[เดียรฉัตรยัจ้างพวกโจรฆ่าพระเถระ]

เต “อตฺเถโส อุปาโยติ สพฺเพ เอกจฺจนฺทา หุตฺวา “ยงฺกิลฺลิจิ กตฺวา ตํ มารฺาเปสฺสามาติ อตฺตโน อุปฺภูฏาเก สมฺาพเปตฺวา สหสฺสํ ลภิตฺวา ปุริสฺฆาตกมฺมํ กตฺวา จรฺนเต โจเร ปกฺโกสาเปตฺวา

“มหาโมคคัลลานตเถโร นาม กภาพฺสิลาญํ วสฺติ, ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ มาเรถาติ” กหาปณฺเณ อทฺสุ.

โจรา ธนฺโลเกน สมฺปฏิจฺฉิตฺวา “เถรํ มาเรสฺสามาติ คนฺตฺวา ตสฺส วสนฺภูฏานํ ปริวารุสุ.

[พระเถระถูกพวกโจรทุบ]

เถโร เตหิ ปริกฺขิตฺตภาวํ ญตฺวา กุญฺฉิกจฺฉิทฺเทน นิกฺขมิตฺวา ปกฺกามิ.

เต ตํทิวสํ เถรํ อทิสฺวา ปุเนกทิวสํ คนฺตฺวา ปริกฺขิปฺสู.

เถโร ญตฺวา กณฺณนิกามณฺุทลํ ภินฺทิตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺทิ.

เอวํ เต ปฐฺมมาเสปี มชฺฉิมฺมาเสปี เถรํ คเหตฺุํ นาสกฺขิสฺสู.

ปจฺฉิมฺมาเส ปน สมฺปตฺเต เถโร อตฺตนา กตกมฺมสฺส อากทฺฒนภาวํ ญตฺวา น อปคจฺฉิ.

โจรา คนฺตฺวา เถรํ คเหตฺวา ตณฺุทลกณฺมตฺตานิสฺส อญฺุฐินิ กโรนฺตา ภินฺทิสฺสู.

อถ นํ “มโตติ สลฺยฺยาเย เอกสมฺมึ คุมฺพปิฏฺฐู จิปีตฺวา ปกฺกมฺอิสฺสู.

[พระเถระประสานกระดูกแล้วไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร “สตุถารํ ปสฺสิตฺวาว ปรีนินฺพพายิสฺสามีติ อตฺตภาวํ ฆานเวฐฺฐเนน เวฐฺฐตฺวา ถิริ กตฺวา

อากาเสน สตุถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา สตุถารํ วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ปรีนินฺพพายิสฺสามีติ อาห.

“ปรีนินฺพพายิสฺสสิ โมคคัลลานาติ.

“อาม ภนเดติ.

“กตถ คนตวาติ.

“กาฬสิลาปเทส ภนเดติ.

“เตนทิ โมคคัลลาน มยหิ ฌมม กเถตวา ยาหิ, ตาทิสสส ทิ เม สวากสส อิทานิ ทสสนิ นตถิติ.

[พระเถระแสดงฤทธิ์แล้วปรินิพพาน]

โส “เอว กริสสามิ ภนเดติ สตถาร วุนทิตวา อากาเส อุปติตวา ปรินิพพานทิวเส สาริปุตตเถโร วिय นานปการา อิทิโย กตวา ฌมม กเถตวา สตถาร วุนทิตวา กาฬสิลาโย อภูวี คนตวา ปรินิพพายิ.

“เถโร กิร โจรา มาเรสนุติ อยปิ กถา สกลขมพหิปี ปตถริ.

[พวกโจรถูกजारบรูชจับได้]

ราชา อชาตสตตุ โจเร ปริเยสนตถาย จารบุรีเส ปโยเชสิ.

เตสุปี โจเรสุ สุราปานะ สุริ ปิวนเตสุ เอโก เอกสส ปิภูฐิ ปหริตวา ปาเตสิ.

โส ต สนตชเชตวา “อมโก ทุพพิเนต ตวั กสมมา เม ปิภูฐิ โปเถสิตี อาห.

“กิมปน ทเร ทูภูฐุโจร ตยา มหาโมคคัลลาน ปฐุมิ ปหโตติ.

“กิมปน มยา ปหตถาว ตวั น ชานาสีตี.

อิติ เนสิ “มยา ปหโต มยา ปหโตตี วทนทานิ สุตวา เต जारบุรีสา เต สพเพ โจเร คเหตุวา รณญู อาริเจสิ.

ราชา โจเร ปกโกสาเปตวา ปุจฉิ “ตุมเหติ เถโร มาริโตติ.

“อาม เทวาติ.

“เกน ตุมเห อุยโยชิตาติ.

“นคคสมณเกหิ เทวาติ.

[พวกเดียรฉิยและพวกโจรถูกลงโทษ]

ราชา ปถจสเต นคคสมณเก คาทาเปตวา ปถจสเทหิ โจเรหิ สหธิ ราชงคณ นากิปปมาเนสุ อวาญญสุ นิกขนาเปตวา ปลาเลหิ ปฎิจฉาทาเปตวา อคคิ ทาเปสิ.

อถ เนสิ ฌามถาว ญตวา อยนงคเลหิ กสาเปตวา สพเพ ขณพชาขณหิ การาเปสิ, จตุสุ โจเรสุ สุลาโรปนํ การาเปสิ.^๑

[พระเถระถึงมรณะสมควรรแก้กรรมของตน]

ภิกขุ ฌมมสภายิ กถิ สมภูฐาเปสิ “อโห มหาโมคคัลลานตเถโร อตตโน อนนุรูป มรณํ ปตโตติ.

๑ ส. ย. จตุสุ ๆเปฯ การาเปสิตี นตถิ.

“โย ทณฺฑน อทณฺฑนฺ	อปฺปทฺฏฐฺสฺ ทุสฺสตี,
ทสนนฺมณฺญตฺรํ ฐานํ	ชิปปเมว นิคฺคจฺจตี:
เวทนํ ฆรฺสํ ชานี	สรีรฺสส ว เภทนํ
ครุภํ วาปี อาพาธํ	จิตฺตกฺเขปํ ว ปาปฺุณฺ,
ราชโต วา อุปฺสคฺคํ	อพภกฺขานํ ว ทารุณํ
ปริภุขฺยํ ว ญฺาตีนํ	โภคานํ ว ปภงฺคณฺ,
อถวาสฺส อคารานี	อคฺคิ ทฺหตี ปาวโก
กายสฺส เภทา ทฺุปฺปณฺเญ	นิริยํ โส อฺุปฺปชฺชตีตี:

[แก้้อรรถ]

ตตถ อทณฺฑนฺ: กายทณฺฑนฺทาทิวิริหิตฺสฺ ชีณาสเวสฺ.

อปฺปทฺฏฐฺสฺตี: ปฺรสุ วา อตฺตนิ วา นิริปฺราธฺสฺ.

ทสนนฺมณฺญตฺรํ ฐานนฺตี: ทสฺสฺ ทฺุภุขการณฺสฺ อณฺญตฺรํ การณฺ.

เวทนฺนฺตี: สีสโรคาทีภทํ ฆรฺสํ เวทนํ.

ชานินฺนฺตี: กิจฺฉาธิตฺตสฺส ธนฺสสฺ ชานี.

ภทนฺนฺตี: หตฺถจฺเจทาทีกํ สรรภทนํ.

ครุภนฺนฺตี: ปกฺขหตฺถเอกจฺกฺขุปีฐฺสฺปปีภุณฺนิภาวภุณฺนโรคาทีภทํ ครุภทพารํ วา.

จิตฺตกฺเขปนฺนฺตี: อุมมาทํ.

อุปฺสคฺคนฺนฺตี: ยสฺวีโลปเสนาปตีภุณฺนาทิจจฺฉินฺนาทีกํ ราชโต อุปฺสคฺคํ วา.

อพภกฺขานนฺนฺตี: อทฺิภุณฺนอสฺสฺตอจฺฉินฺตีตฺตปฺุพฺพิ “อิทํ สนธิจฺเจทาทีกมมํ อิทํ วา ราชปฺราธมมํ ตยา กตฺนตี เอวรฺูปํ ทารุณํ อพภกฺขานํ วา.

ปริภุขฺยํ ว ญฺาตีนฺนฺตี: อตฺตโน อวสฺสโย ภวิทํ สมตฺถานํ ญฺาตีนํ ปริภุขฺยํ วา.

ปภงฺคณฺนฺตี: ปภงฺคภาวํ ปุตีภาวํ วา.

ยณฺหิสฺส เคเห ธณฺญํ, ตํ ปุตีภาวํ อาปชฺชตี, สฺวณฺณํ องฺการภาวํ, มุตฺตา กปฺปาสภุณฺนิจฺฉาภวํ, กหาปณฺนา กปฺปาลชฺฉนฺนาทีกาภวํ, ทฺวิปทฺจตฺตปฺปทา กาณนาทีกาภวณฺตี อตฺถโธ.

อคฺคิ ทฺหตีตี: เอกสํวจฺฉเร ทฺวิตติภุขตฺตํ, อณฺญสฺมี ทาหเก อวิชฺชมาเนปี, อสนิอคฺคิ วา ปตีตฺวา ทฺหตี, อตฺตโน ธมฺมตยา อภุณฺนิตฺโต ปาวโก วา ทฺหตีเยว.

นิริยนฺนฺตี: ทฺิภุณฺนฺว ธมฺเม อิมฺสํ ทสนนํ ฐานานํ อณฺญตฺรํ ปตฺวาปี เอกํเสน สมปฺราเย ปตฺตพฺพิ ทสฺเสตฺตํ “นิริยํ โส อฺุปฺปชฺชตีตี วุตฺตํ.

เทสนาวसानเ พฺุ โสตาปตฺตีผลาทินิ ปาปฺุณฺนีสูตี.

มหาโมคคัลลานตเถรวตถุ.

๘. พุทฺถกถิกภิกขุวตฺถุ.

“น นคคจริยาตี อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโต พุทฺถกถิกิ ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[กฺุณมพีเตรียมเครีองใช้ก่อนบวช]

สาวตถิวาสี กิเรโก กฺุณมพีโก, ภริยาย กาลกตตาย, ปพพิ.

โส ปพพิชนโต อตตโน ปริเวณญจ อคคิสาลญจ ภณชคพภญจ การตวา สพพิ ภณชคพภ สปิเตลาทีหิ ปุเรตวา ปพพิ.

ปพพิชิตวา จ ปน อตตโน ทาเส ปกโกสาเปตวา ยถารุจตี อหาริ ปจาเปตวา ภุญชิ.

พหุภณเฑ จ พหุปริกขาริ จ อโหสิ.

รตตี อญญิ นิวาสนปารุปน โหตี, ทิวา อญญิ.

วิหารปจจนเต วสติ.

[ถูกพวงภิกษุต่อว่าแล้วนำตัวไปเฝ้าพระศาสดา]

ตสเสกทิวสึ จีวรปจจตถรณานิ สุขขาเปนตสส, เสนาสนนจาริกิ อาทินชนตา ภิกขุ ปสสิตวา “กสสิมานิ อาวุโสตี ปุจฉิตวา,

“มยหนตี วุตเต “อ้าวโส ภควตา ตีณิ จีวรานิ อญญญานานิ, ตฺว จ เอว อปิจจสส พุทฺธสส สาสเน ปพพิชิตวา เอว พหุปริกขาริ ชาโตตี ตํ สตถุ สนฺตีกิ เนตวา “ภนเต อยิ ภิกขุ อติพหุภณเฑตี อารุเจสิ.

สุตถา “สจจ กิร [ตฺว] ภิกขุตี ปุจฉิตวา, “สจจ ภนเตตี วุตเต,

“กสมา ปน ตฺว ภิกขุ, มยา อปิจจตตาย ฌมเม เทสิเต, เอว พหุภณเฑ ชาโตตี อาท.

โส ตาวตตเกเนว กุปีโต “อิมินาทานิ นีหาเรณ จริสสามีตี ปารุปน ฌชเทตวา ปริสมชเม เอกจีโร อญฺฐาสี.

[พระศาสดาให้เธอกลับมีหิริและโอตตปปะ]

อถ น สุตถา อูปตถมภยมาโน “นนุ ตฺว ภิกขุ ปพเพ ทิโรตตปปิ คเวสโก ทกรกษสกาเลปิ ทิโรตตปปิ คเวสมานो ทวาทส วสสานิ วิทาสี, กสมา อิทานิ เอว ครุเก พุทฺธสสเน ปพพิชิตวา จตฺตปริสมชเม ปารุปน ฌชเทตวา ทิโรตตปปิ ปหาย ฐิตตี.

โส สตถุ วจัน สุตวา ทิโรตตปปิ ปจจปญฺฐาเปตวา ตํ จีวรํ ปารุปีตวา สตถาริ วนทิตวา เอกมณฺตี นิสีหิ.

ภิกขุ ตสส อตถสส อวิภวานตถิ ภควนฺตี ยาจีสุ.

อถ ภควา อตีตี อาทริตวา กเถสิ:

[บุรพกรรมของภิกษุนั้น]

“อตีเต กิร พาราณสีรณญเ อคคมहेสิยา กุจฉิมหิ โพธิสโต ปฏิสนธิ คณหิ.

ตสส นามคทณทิวเส^๑ “มหิสสาสกุมาโรติสส^๒ นามํ กรีส.

๑ ส. ย. นามกรณทิวเส.

๒ ส. ย. มหีสกกุมาโร.

ตสฺส กนิฏฐภาตา จนฺทกฺมาโร นาม อโหสิ.

เตสํ มาตริ กาลกตาย, ราชา อณฺเฏ อคคมฺหสิฏฐาเน ฐเปสิ.

สาปิ ปุตฺตํ วิชายิ.

“สุริยกุมารโติสฺส นามํ กเรสิ.

ตํ ทิสฺวา ราชา ตุมฺโห ฐุ “ปุตฺตสฺส เต วรํ ทมฺมิตี อาห.

สาปิ โข เทวี “อิจฺฉิตกาเล คณฺหิสฺสามิตี วตฺวา ปุตฺตสฺส วยฺยปุตฺตกาเล ราชาเน อาห

“เทว มยฺหํ ปุตฺตสฺส ชาตกาเล วโร ทินฺโน, ปุตฺตสฺส เม รชฺชํ เทหิตี.

[พระโพธิสัตว์ต้องเดินไพร]

ราชา “มม เทว ปุตฺตา อคฺคิกฺขนฺธา วิย ชลนฺตา วิจฺรนฺติ, น สกฺกา ตสฺส รชฺชํ ทาตฺนฺติ ปฏิกฺขิปปิตฺวาปิ

ตํ ปุนฺปุนํ ยาจมานเมว ทิสฺวา “อัย เม ปุตฺตานํ อนตฺถมฺปิ กเรยฺยาติ ปุตฺเต ปกฺโกสาเปตฺวา

“ตาตา อหํ สุริยกุมารสฺส ชาตกาเล วรํ อทาสี, อิทานิ ตสฺส มาตา รชฺชํ ยาจติ, อหนฺตสฺส น ทาตฺกาโม,

ตสฺส มาตา ตุมฺหากํ อนตฺถมฺปิ กเรยฺย, คจฺฉนฺ ตุมฺहे อรณฺเฏ วสิตฺวา มมจฺเจนาคนฺตฺวา รชฺชํ คณฺเฑยฺยาถาติ อฺยุโยเชสิ.

เต ปิตโร วนฺทิตฺวา ปาสาทา โอตฺรนฺเต ราชจฺคนฺเถ กิฬมาโน สุริยกุมารโ ทิสฺวา ตํ การณํ ญุตฺวา เตหิ สหฺธิเยว นิกฺขมิ.

[พระราชกุมารทั้ง ๒ ถูกรากษสจับไว้]

เตสํ ทิมวณฺตํ ปวิฏฐกาเล โพธิสฺตโต มคฺคา โอกกมฺม อณฺเฏตฺรสมิ รุกฺขมฺลเ นิสิตฺวา สุริยกุมารํ อาห

“ตาต เอตํ สรํ คนฺตฺวา นหาตฺวา จ ปวิตฺวา จ อมฺหากํปิ ปทฺมินิปตฺเตหิ อุกํ ออาหารติ.

โส ปน สโร เวสฺสวณฺสสฺส สนฺติกา เอเกน ทกรกฺขเสน^๑ ลทฺโธ โหติ.

เวสฺสวโน จ ตํ อาห “ฐฺเปตฺวา เทวธมฺมชานนเกยฺว อณฺเฏ อิมํ สรํ โอตฺรนฺติ, เต ชาทิตุํ ลภสฺสิตี.

ตโต ปฏฺฐาย โส ตํ สรํ โอตฺติณฺโณตฺติณฺเณ เทวธมฺเม ปุจฺฉิตฺวา อชานนฺเต ชาทติ.

สุริยกุมารโปิ ตํ สรํ อวิมฺสิตฺวาว โอตฺริ, เตน จ “เทวธมฺเม ชานาสีติ ปุจฺฉิตโต “เทวธมฺมา นาม จนฺทิมฺสุริยาติ อาห.

อถ น “ตฺวํ เทวธมฺเม น ชานาสีติ อุกํ ปเวเสตฺวา อตฺตโน ภาเน ฐเปสิ.

โพธิสฺตโตปิ ตํ จิรายนฺตํ ทิสฺวา จนฺทกุมารํ เปเสสิ.

โสปิ เตน “เทวธมฺเม ชานาสีติ ปุจฺฉิตโต “เทวธมฺมา นาม จตฺสโส ทิสฺวาติ อาห.

ทกรกฺขโส ตมฺปิ อุกํ ปเวเสตฺวา ตเถว ฐเปสิ.

[พระโพธิสัตว์แสดงเทวธรรมแก่รากษส]

โพธิสฺตโต, ตสมฺปิ จิรายนฺเต, “อนฺตราเยน ภาวิตฺพพฺนฺติ สยํ คนฺตฺวา ทฺวินฺนํปิ โอตฺรณฺปทํ ทิสฺวา

“อัย สโร รุกฺขสฺปริคฺคหิตฺโตติ ญุตฺวา ขคฺคํ สนฺนยฺหิตฺวา ฐนุํ คเหตฺวา อญฺฐาสี.

๑ ย. อุทกรกฺขเสน.

รกษโส ตั โอนตรนตฺ ทิสฺวา วณกมมิกปุริสเวเสนาคนตฺวา อาห

“โภ ปุริส **ตฺว** มคคกิลนโต กสฺมา อิมํ สรํ โอตริตฺวา นหตฺวา จ ปิวิตฺวา จ ภิสฺมุพาลเ ขาทิตฺวา ปุพฺพานิ ปิลนฺธิตฺวา น คจฺฉสฺสีติ.

โพธิสโต ตั ทิสฺวาว “เอโส **ยฺกฺโข**ติ ญฺตฺวา “ตยา เม **ภาตโร** คหิตาติ อาห.

“อาม มยา คหิตาติ.

“กึการณฺดาติ.

“**อห** อิมํ สรํ โอตินฺเณ ลภามิตี.

“กึ ปน สพฺเพว ลภสฺสีติ.

“เทวธมฺเม ชานนเก ฐฺเปตฺวา อวเสเส ลภามิตี.

“อตฺถิ ปน เต เทวธมฺเมหิ **อตฺถ**ติ.

“อาม อตฺถิตี.

“**อห** กเถสฺสามิตี.

“เตนฺหิ กเถหิตี.

“น สกฺกา กิลิฏฺฐคฺคเตน กเถตฺนฺติ.

ยฺกฺโข โพธิสโต ตั นหาเปตฺวา ปานียํ ปาเยตฺวา อลงฺกริตฺวา อลงฺกตมณฺชปมฺชเณ ปลลงฺกํ อโรเปตฺวา สยมฺสส ปาทุมฺลเ นิสฺสีติ.

อถ นํ **โพธิสโต** “สกฺกจจํ สฺนฺนาหิตี วตฺวา อิมํ คาลมฺมาห

“หิริโอตตปฺปสมฺปนฺนา	สฺกฺกธมฺมสมฺมาหิตา
สนฺโต สปฺปุริสา โลเก	‘เทวธมฺมาติ วุจฺจเรตี.’ ^๑

ยฺกฺโข อิมํ ธมฺมเทสนํ สฺตฺวา ปสนฺโน โพธิสโต ตั อาห “ปณฺชิต **อหน**เต ปสนฺโน เอกํ ภาตฺรํ ทมฺมิ, กตฺรํ อานมฺมิตี.

“กนิฏฺฐํ อานหิตี.

“ปณฺชิต **ตฺว** เกวลํ เทวธมฺเม ชานาสฺยิว, น ปน เตสฺว วตฺตสฺสีติ.

“กึการณฺดาติ.

“ยสฺมา เขฏฺฐํ ฐฺเปตฺวา กนิฏฺฐํ อหฺราเปตฺวา^๒ เขฏฺฐาปจายิกกมฺมํ น กโรสฺสีติ.

[พระโพธิสัตว์รู้ทั้งประพฤติเทวธรรม]

“เทวธมฺเม **อห** ยฺกฺข ชานามิ, เตสฺว จ วตฺตคามิ, **มย** หิ เอตํ นิสฺสาย อิมํ อรณฺญํ ปวิฏฺฐา,

เอตฺตสฺส หิ อตฺถาย อมฺหากํ ปิตฺรํ เอตฺตสฺส **มาตา** รชฺชํ ยาจิ, อมฺหากมฺปน **ปิตา** ตํ วรํ อทฺตฺวา อมฺหากํ อนุรฺกฺษณฺตถาย อรณฺญวาสํ อนุชานิ,

๑ ขุ. ชา. เอก. ๒๗/๓.

๒ ส. ย. อานาปนโต.

โส กุมารโ อนินวตติตวา อมเหติ สหุธิ อาคโต, ‘ตํ อรณญเ เอโก ยฺกโ ขาทตีติ’ วุตเตปิ, น โกจิ สทททิสสติ,
เตนาหํ ครททยภีโต ตเมว อาหาราเปมิตี.

ยฺกโ โพธิสตัดสส ปสตีตวา “สาธุ ปณทิต ตวเมว เทวธมเม ชานาสี, เทวธมเมสุ” จ วตตสีติ เทวปี ภาตโร อาเนตวา อทาสี.

[พระโพธิสัตว์ได้ครองราชสมบัติ]

อถ นํ โพธิสตัดโต ยกขภาเว อาทินวํ กเถตวา ปถจสุ สีเสสุ ปติภูฐาเปสิ.

โส เตน สฺสูวิหิตารโก ขตสมิ อรณญเ วสิตวา, ปิตริ กาลกเถ, ยกขํ อาทาย พาราณสี คนตวา รชขํ คเหตุวา
จนทกุมารสส อปรชขํ ทตวา สุริยกุมารสส เสนาปติภูฐานํ ทตวา ยกขสส รมณียะ ฐาเน อายตนํ กาทเวตวา,
ยถา โส ลากคคปุตโต โหติ, ตถา อทาสี.

[พระศาสดาทรงย่อชาดก]

สตัดา อิมํ รมมเทสนํ อาทริตวา ชาตํ สโมธานสิ

“ตทา โส ทกรกขโส พุทฺธทิกภิกขุ อโหสิ, สุริยกุมารโ อานนโ, จนทกุมารโ สาริปุตโต, มทิสสาสกุมารโ อทเมวาติ.

เอวํ สตัดา ชาตํ กเถตวา “เอวํ ตว ภิกขุ ปุพเพ เทวธมเม คเวสมานो ทโรตตปสมปนโน วิจริตวา

อิทานิ จตูปริสมชเม อิมินา นีทาเรน ฐตวา มม ปุโรโต ‘อปปิจโณมทิตี วทนโต อยุตต์ อทาสี,

น ทิ สาฎกปฏิกเขปาทิมตเตน สมโณ นาม โหตตีติ วตวา อนุสนธิ ชเมตวา รมมํ เทเสนโต อิมํ คาทมาท

“น นคคจริยา, น ชฎา, น ปงกา,

นानาสกา ตณฺทิลสาຍิกา วา

รโชชลลํ อุกกุฎิกปฺปชานํ

โสเชนติ มจจํ อวิตถณนกงขนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ นานาสกาติ: น อนาสกา, “ภตตปฏิกเขโปติ อตโธ.

ตณฺทิลสาຍิกาติ: ภูมิสยณํ.

รโชชลลนติ: กททมเลปนากาเรน^๑ สริเร สนนิจิตโร.

อุกกุฎิกปฺปชานนติ: อุกกุฎิกภาเว อารทววิริยํ.

อิทํ วุตต์ โหติ “โย ทิ มจโจ ‘เอวํ อท โลกนีสสรณสงขาทํ สฺหุธิ ปาปฺณิสสามีติ อิเมสุ นคคจริยาทิสฺสุ ยงกิลยจิ สมหาทาย วตเตยย,

โส เกวลํ มิฉฉาทสสนนญเจว วทเมยย กิลมถสส จ ภาคิ อสส,

น ทิ เอตานิ สฺสุสมาทินนานิ อฏฐวตฺถุกาย กงขาย อวิตถณนภาเว อวิตถณนกงขํ มจจํ โสเชนตีติ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

๓ ส. ย. ขาทิตี.

๑ เตสุติ ยุตตตร.

๒ ส. ย. ...ลิมปนา.

พหุณทิกภิกขวตถุ.

๙. สุนตติมหามตตวตถุ.

“อลงกโต เจปิ สมญจเรยยาติ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโต สุนตติมหามตต อารพภ กเถสิ.

[สันตติมหาอมาตย์ ได้ครองราชสมบัติ ๗ วัน]

โส ติ เอกสมิ กาลे รัญโย ปเสนทิโกสลสส ปจจนตํ กุปีตํ วุปลเมตวา อาคโต.

อถสส ราชา ตุมภูริ สุตต ทิวสานิ ราชิ ทตวา เอกํ นจจคิตกสล อิตถิ อทาสิ.

โส สุตต ทิวสานิ สุรามทมตโต หุตวา สุตตเม ทิวเส สพพาลงการปฏิมณชิตโต หตถิกชนชวรคโต นหานตติถํ คจจนโต สุตถาริ ปินชาย วิสสนตํ ทวารนตเร ทิสวา หตถิกชนชวรคโตว สีสิ จาเลตวา วนทิ.”

สุตถา สิตํ กตวา, “โก นุ โข ฆนเต สิตปาตกรณเหตุติ อานนทเถเรน ปุญญุ สิตการณํ อัจจกชนโต” อาห

“ปสส อานนท สุนตติมหามตตํ, อชเชว สพพากรณปฏิมณชิตโตว มม สนตีกิ อาคนตวา จตูปทิกคากววาเน อรหตตํ ปตวา สุตตตาลมตเต อากาเส นิสิติตวา ปรินิพพายิสสตีติ.

มหาชโน เถเรน สทธี กเถนตสส สตถุ วจัน อสโสสิ.

[คน ๒ พวกมีความคิดต่างกัน]

ตตถ มิจจาทิฏฐิกิ จินตยีสุ “ปสสถ สมณสส โคตมสส กิริยิ, มุขมตตเมว ภาสติ,

อชช กิเรส เอว สุรามทมตโต ยถอลงกโตว ตสส สนตีกเ ฌมมํ สุตวา ปรินิพพายิสสตี, อชช นํ มุสาวาเทเน นิคคณหิสสามาติ.

สมมาทิฏฐิกิ จินตยีสุ “อโห พุทธานํ มหานุภาโว, อชช พุทธลิสหฬเจว สุนตติมหามตตลิสหฬเจจ ทญุจํ ลภิสสามาติ.

สุนตติมหามตโตปิ นหานตติถเ ทิวสภาคํ อุกทกัฬิ กัฬิตวา อูยยานํ คนตวา อาปานญมยิ นิสิติ.

[หญิงนักรัฟ่อนเป็นลมตาย]

สาปี อิตถิ รัจคฆเม โอตริตวา นจจคิตํ ทสเสตํ อารภิ, ตสสา สริริลิสหฬาย ทสสนตถํ สุตตาทํ อปปาหารตาย

ตํทิวสํ นจจคิตํ ทสสยมานาย อนโตกัจฉยิ สุตถกวัตตา สมญญาย หทยมंसํ กนติตวา” อคัมสุ.

สา ตัชฌณญเวว มุเชเน เจว อกชิติ จ วิวญฺเฐหิ กาลมกาสิ.

[โสภเพราะภรรยาตาย]

สุนตติมหามตโต “อุปฐาเรถ นนติ วตวา, “นิจุฐา สามิติ วุตตมตเตเวว พลวโสเกเน อภิกุโต.

ตัชฌณญเววสส สุตตาทํ ปิตสุธา ตตตกปาเล^๑ อุกทกัฬินุ วิย ปริกขยิ อคมาสิ.

๑ ย. วนทิตวา ปกคามิ.

๒ ส. ย. อวิกโรนโต.

๓ ม. คเหตุวา.

๔ ส. ตตตกาเล.

โส “น เม อิมิ โสภัง อญญโณ นิพพาเปตุ สกขิสสตี อญญตฺร ตถาคเตนาตี พลกายปริวฺโต สายณฺหสมเย สตถุ สนฺติกั คนฺตวา วนฺทิตฺวา
เอวมาห “ภนฺเต เอวรฺุโป เม โสโก อุปฺปนโน, ‘ตฺ เม ตุมฺเห นิพพาเปตุ สกขิสสเถตี อากโธมฺหิ, ปฏิสรณฺ เม โหเถตี.

[พระศาสดาระงับความโศกของบุคคลได้]

อถ นํ สตถา “โสภัง นิพพาเปตุ สมตถสเสว สนฺติกั อากโธสิ,

อิมิสฺสา หิ อิตฺถิยา อิมินาว การณฺน มตฺกालเ ตว โรทนตสฺส ปคฺขริตอสุสฺสึ จตฺนุนํ มหาสมุทฺทธานํ อุทกโธ อติเรกตรานีตี วตฺวา อิมิ
คากมาห

“ยิ ปุพฺเพ, ตํ วิโสเสหิ, ปจฺฉา เต มาหุ กิลฺยจฺนํ,
มฺขณฺเม เจ โน คหฺสฺสสฺสึ, อุปฺสนฺโต จริสฺสสฺสึตี.

คากาปริยฺसानเ สฺนตฺติมหามตฺโต อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน อายุสฺงฺขารํ โอลเณนฺโต ตสฺส อุปฺวตฺตนาถาวิ ญฺตฺวา
สตถารํ อาห “ภนฺเต ปรินิพฺพานํ เม อนฺุชานาเถตี.

สตถา เตน กตกมฺมํ ชานนฺโตปิ “มฺุสาวาเทน นิคฺคณฺหนตฺถํ สนฺนิปติตา มิจฺฉาทิฏฺฐิภา โอลาสํ น ลภิสฺสนฺติ,
‘พฺุทฺธลึพฺพฺพเจว สฺนตฺติมหามตฺตลึพฺพเจว ปสฺสิสฺสามาตี สนฺติปติตา สมฺมาทิฏฺฐิภา อิมินา กตกมฺมํ สุตฺวา ปุณฺญेषุ อาทริ กริสฺสนฺตีตี
สลลฺกฺเขตฺวา “เตนหิ ตยา กตกมฺมํ มยฺหิ กเถหิ, กเถนฺโต จ ภูมิมฺยํ ฐีโต อกเถตฺวา สตตฺตาลมตฺเต อากาเส ฐีโต กเถหิตี อาห.

[แสดงอิทธิปาฏิหาริย์ในอากาศ]

โส “สาธุ ภนฺเตตี สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกตาลปฺปมาณํ อุกคฺมม โอลโรหิตฺวา ปุณฺ สตถารํ วนฺทิตฺวา

อุกคฺจจฺนฺโต ปฏิปาฏิยา สตตฺตาลปฺปมาเณ อากาเส ปลลฺงเณน นิสฺสีทิตฺวา “สุณฺนาถ เม ภนฺเต ปุพฺพกมฺมณฺตี อาห:

[บุรพกรรมของสันตติมหาอมาตย์]

อโธ เอกนฺวฺเต กปฺเป วิปสฺสิพฺุทฺธกาเล พนฺุชฺมตฺนฺครเ เอกสมฺมึ กุเล นิพฺพตฺติตฺวา จินฺเตลฺลึ

“กิณฺุ โข ปเรลฺลึ เณนํ วา ปิพนํ วา อกรณกมฺมณฺตี อุปฺชาเรนฺโต ปุณฺญेषุ ไซฺสนกมฺมํ ทิสฺวา

ตฺโต ปญฺุชฺชาย ตํ กมฺมํ กโรนฺโต มหาชนํ สฺมาทเปตฺวา

“ปุณฺญานิ กโรถ, อุโปสฺถทิวเสสุ อุโปสฺถํ สฺมาทียถ, ทานํ เทถ, ฌมฺมํ สุณฺนาถ, พฺุทฺธรตฺนาทึหิ สทิสฺ อญฺญ นาม นตฺถิ,

ติณฺณํ รตนานํ สกฺกาเร กโรเถตี อุกฺไซฺเสนฺโต วิจฺจรามิ;

[ผลของการชักชวนมหาชนบำเพ็ญการกุศล]

ตสฺส มยฺหิ สทฺทํ สุตฺวา พฺุทฺธปิตา พนฺุชฺโม มหาราชา มํ ปกโกสาเปตฺวา “ตาท กิ กโรนฺโต วิจฺจเรลฺลึ ปุจฺฉิตฺวา,

“เทว ติณฺณํ รตนานํ คุณฺํ ปกาเสตฺวา มหาชนํ ปุณฺญกมฺเมสุ สฺมาทเปนฺโต วิจฺจรามีตี วุตฺเต,

“กตถ นิสฺสินฺโน วิจฺจเรลฺลึ ปุจฺฉิตฺวา,

“ปทฺสว เทวาตี วุตฺเต, “ตาท น ตฺวิ เอว วิจฺจริตุํ อรหฺสิ, อิมิ ปุพฺพทามํ ปิลนฺธิตฺวา อสฺสปิฏฺฐเ นิสฺสินฺโน วิจฺจราตี

มยฺหิ มุตฺตาทามสทิสฺ ปุพฺพทามํ ทตฺวา ทนฺตํ อสฺสํ อทาสิ:

อถ มํ รมฺญา ทินฺนปฺริหาเรน ตเถว อุกฺไซฺเสตฺวา วิจฺจรณฺตํ ปุณฺปี ราชา ปกโกสาเปตฺวา “ตาท กิ กโรนฺโต วิจฺจเรลฺลึ ปุจฺฉิตฺวา,

“ตเทว เทวาตี วุตฺเต, “ตาท อสุลฺลปิ เต นานุจฺฉวิโก, อธิ นิสฺสีทิตฺวา วิจฺจราตี จตฺสูนฺนชวฺยุตฺตํ รณํ อทาสิ:

ตติยวาเรปิ เม ราชา สหฺมํ สุตฺวา ปกโกสาเปตฺวา `ตาท กิ โกรนฺโต วิจรสฺสตี ปุจฺฉิตฺวา,
“ตเทว เทวาทิ วุตฺเต, “ตาท รโหิ เต นานุจฺฉวิโกติ มยฺหํ มหนฺตํ โภคํ มหาปสาธนญจ ทตฺวา เอกํ หตฺถิ อทาสี:
สวาทิ สหฺพพารณปฏฺิณฺฑิตฺโต หตฺถิกฺขนฺธ นิสฺสิตฺวา อสฺสิตฺวสฺสสทฺสทานิ ชมฺมโฆสฺสกมฺมํ อทาสี;
ตสฺส เม เอตฺตํ กาลํ กายโต จนฺทนคนฺโธ วายติ. มุขโต อุปฺพลคนฺโธ วายติ.
อิทํ มยา กตฺตมฺมนฺติ.

[การปรินิพพานของมหาสันตติมหาอมาตย์]

เอวํ โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ กเถตฺวา อากาเส นิสฺนโนว เตโธชาตํ สฺมาปชฺชิตฺวา ปรินิพฺพายิ.
สรฺีเร ขาลา ๑ อุกฺกุทฺหิตฺวา มํสโลหิตํ ฌาเปสิ.
สุมนปฺปวานิ วีย ชาตฺโย อวสฺสิสฺสุ.
สตา สุทฺธวตฺถํ ปสาเรสิ.
ชาตฺโย ตตฺถ ปตฺิสฺสุ.
ตา ปกฺขิปิตฺวา จาตุมฺมหาปเถ ฐปํ การสิ “มหาชิน วนฺทิตฺวา ปุณฺณภาคิ ภวิสฺสตีติ.

[สันตติมหาอมาตย์ควรเรียกว่าสมณะหรือพรหมณ์]

ภิกฺขุ ชมฺมสภายํ กถํ สมฺภูทฺธาเปสฺสุ “อาวุโส สุนตติมหามตฺโต เอกคาถาวสาเน อรหตฺตํ ปตฺวา อลงฺกตปฏฺิยตฺโตว
อากาเส นิสฺสิตฺวา ปรินิพฺพุตฺ: กิณฺนุ โข เอตํ ‘สมโณติ วตฺตํ วฏฺฏติ อุกาทุ ‘พฺราหมโณติ.
สตา อากนฺตฺวา “กาย นุตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว มม ปุตฺตํ ‘สมโณติปิ วตฺตํ วฏฺฏติ, ‘พฺราหมโณติปิ วตฺตํ วฏฺฏติเยวาทิ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆฏฺฏตฺวา ชมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาทมาห

“อลงฺกโต เจปิ สมญฺจเรยย
สนฺโต ทนฺโต นียโต พฺรหฺมจาริ
สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ,
โส พฺราหมโณ โส สมโณ ส ภิกฺขุติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อลงฺกโตติ: วตฺถาภรณปฏฺิณฺฑิตฺโต.
ตสฺสสโต “วตฺถาลงฺการาทิหิ อลงฺกโต เจปิ ปฺคคฺโล กายาทิหิ สมญฺจเรยย ราคาทิวุปฺสเมเน สนฺโต อินฺทริยทมนเนน ทนฺโต
จตุมมคฺคินิยาเมเน นียโต เสฏฺฐจฺริยาย พฺรหฺมจาริ กายทณฺฑาทินํ โอรโปตตาย สพฺเพสุ ภูเตสุ นิธาย ทณฺฑํ,
โส เอวรูปฺไป พาทิตปาปตฺตา “พฺราหมโณติปิ สมิตปาปตฺตา “สมโณติปิ ภินฺนภิเสตฺตตา “ภิกฺขุติปิ วตฺตพฺโพเยวาทิ.
เทสนาวสาเน พฺหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

สุนตติมหามตตวตถุ.

๑๐. ปีโลติกตเถรวตถุ.

“หิริโนเสโร ปุริโสติ อิมม ฆมมเทสนน สตุถา เขตวเนน วิหรนโต ปีโลติกตเถเร อารพภ กเถสิ.

[พระอานนทจัดการให้ปีโลติกะบวช]

เอกสมิ ทิ ทิวเส อานนทเถโร เอก ปีโลติกขณทนิวตถุ กปาล อาทาย ภิกขาย จรนต์ ทารก ทิสวา

“กินเต เอว วิจริตวา ซีวิตโต ปพพชชา น อุตตราติ วตวา, “ภนเต โก ม ปพพาเชสตีติ วุตเต,

“อห ปพพาเชสสามิติ ต อาทาย วิหาร คนตวา สหตถา นหาเปตวา กम्मภูฐาน ทตวา ปพพาเชสิ.

เตน ปน นีวตถปีโลติกขณท ปสเรตวา โอลเกนโต ปริสสาวันกรรมตตมปี คยหุค กณจิ ปเทส อทิสวา

กปาเลน สหิ อภิสสา รุกขสาชาย ฐเปสิ.

[พระปีโลติกะอยากสึก]

โส ปพพชิตวา ลทฐปสมปโท พุทธาน อูปนณลามสกุการ ปริญญชมาโน มหคฆานิ จีวรานิ อจจาเทตวา วิจรนโต ฐลสิโร หุตวา

อุกกณฐิตวา “กี เม ชนสส สหธาเทยย นีวาเสตวา วิจรณน, อตตโน ปีโลติกเมว นีวาเสสสามิติ ต ฐาน คนตวา ปีโลติก คเทตวา

“อหริก นิลลชช เอวรูปาน วตถาน อจจาทณฐฐาน ปหาย อิม ปีโลติกขณท นีวาเสตวา กปาลหโต ภิกขาย จริตุ อิจจสีติ

ต อารมมณ กตวา อตตนาอ อตตาน โอวทิ.

โอวทนต์เสว ปนสส, จิตต ปสิทิ.

โส ต ปีโลติก ตตเถว ปภิสาเมตวา นีวตติตวา วิหารเมว คโต.

โส กติปาหจเจเนน ปุน อุกกณฐิตวา ตเถว วตวา นีวตติ, ปุนปี ตเถวาติ.

[พระปีโลติกเถระบรรลุประอรหัต]

ต เอว อปราปร วิจรนต์ ทิสวา ภิกขุ “กห อาวุโส คจจสีติ ปุจจนติ.

โส “อาจริยสส สนตีก คจจามาวิโสติ วตวา เอเตเนน นีหาเรน อตตโน ปีโลติกขณทเมว อารมมณ กตวา

อตตาน นีเสเตตวา กติปาเทเนว อรหตต์ ปาปุณนิ.

ภิกขุ อาหุสู “กี อาวุโส น อิทานิ อาจริยสส สนตีก คจจสิ, นน อัย ตว วิจรณมคโคติ.

[คนหมดเครื่องข้อมไม่ต้องไปๆ มาๆ]

“อ้าวโส อจริเยน สหิ สัสคเค สติ, คโตมทิ. อิทานิ ปน เม ฉินโน^๑ สัสคโค. เตนสส สนตีก น คจจามีติ.

ภิกขุ ตถาคตสส อโรเจสุ “ภนเต ปีโลติกตเถโร อณญ พยากรโรวีติ.

“กิมาท ภิกขเวติ.

“อิทนนาม ภนเตติ.

ตั้ง สุตฺวา สุตฺตา “อาม ภิกฺขเว, มม ปุตฺโต, สัสสะเค สติ, อจฺจยสฺส สนฺตํ คโต. อิทานิ ปนสฺส สัสสะโค ฉินฺโน,
อตฺตนาเว อตฺตานิ นิสเสตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโตติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“หิรินิเสธ ปุริโส โภจ โลกสมฺมิ วิชชติ,
โย นิตฺทํ อปฺโพเชติ อสฺโส ภทฺโร กสามิว;

อสฺโส ยถา ภทฺโร กसानิวิญฺโญ
อาตานิโน สํเวคิโน ภวถ;
สทฺธาย สีเลน จ วิริเยน จ
สมาธิเน ฌมฺมวินิจฺจนเณน จ
สมปนฺนวิชฺชาจรณา ปฏิสสตา
ปหสฺสท ทุคฺขมิตฺ อณฺปนฺกนฺติ.

[แก้อรธ]

ตถล “อนฺโต” อฺปนฺนํ อุกฺสลวิตกฺกํ หิริยา นิสเสตฺตีติ หิรินิเสธ.

โภจ โลกสมฺมินฺติ: เอวรฺรูปํ ปุคฺคโล^๑ ทุลลโภ โภจิวทว โลกสมฺมิ วิชชติ.

โย นิตฺทนฺติ: โย อฺปนฺมตฺโต สมนฺธมฺมํ กโรนฺโต อตฺตโน อฺปนฺนํ นิตฺทํ อปฺพรนฺโต พุชฺฌตฺตีติ อปฺโพเชติ.

กสามิวาติ: ยถา ภทฺโร อสฺโส อตฺตนิ ปตฺมานํ กสํ อปฺพรติ อตฺตนิ ปตฺติตฺนํ เทติ, โย เอวํ นิตฺทํ อปฺโพเชติ, โส ทุลลโภติ อตฺถ.

ทุติยคาถาย อยํ สงฺเขปตฺโต

“ภิกฺขเว ยถา ภทฺโร อสฺโส ปมาทฺมาคฺคมฺม กสาย นินฺวิญฺโญ ‘อหฺมปิ นาม กสาย ปทฺโตติ อปฺรภาเค อาตฺตปฺปิ กโรติ,

เอวํ ตฺมฺเหปิ อาตานิโน สํเวคิโน ภวถ,

เอวํภูตา โลกียโลกุตฺตราย ทฺวิธาย สทฺธาย จ จตฺตปาริสฺสุทฺธิสีเลน จ กายิกเจตฺตสิกฺวิริเยน จ อญฺญสฺมาปตฺติสมาธิเน จ

การณการณชานนลกฺขณเณน จ ฌมฺมวินิจฺจนเณน สมนฺนาคตา พุตฺวา

ติสฺสนนฺนํ วา อญฺญนฺนํ วา วิชฺชานํ ปยจทสนฺนญจ จรณานํ สมฺปตฺติยา สมปนฺนวิชฺชาจรณา อฺปนฺนิจฺจิตฺตสฺสตีตยา ปฏิสสตา พุตฺวา

อิทํ อณฺปนฺกํ วญฺญทฺทกฺขํ ปชฺหิสฺสเถติ.

เทสนาวสานเณ พฺพ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺนีสฺสูติ.

ปีโลติกตเถรวตถุ.

๑ ส. ย. อตฺตโน.

๒ ส. ย. “ปุคฺคโลติ นตฺถิ.

๑๑. สุขสามเณรวตถุ.

“อุทกั ทิ นยนติ เนตติกาติ อิมั ฆมมเทสนั สตถา เขตวเน วิหรนโต สุขสามเณร อารพภ กเถสิ.

[เรื่องคันธเศรษฐี]

อดีตสมิ ทิ พาราณสีเสฏฐิโน คนธกุมารो นาม ปุตโต อโหสิ.

ราชา, ตสส ปิตริ กาลเกต, ตั ปุกโกสาเปตวา สมสสาเสตวา มหนเตน สกกาเรน ตสเสว เสฏฐิภูฐานั อทาสิ.

โส ตโต ปญญา ย “คนธเสฏฐิติ ปถญายิ.

อถสส ภนทาคาริโก ธนคพทวารั วิริตวา “สามิ อิทนเต เอตตักั ปิตุ ธนั, เอตตักั ปิตามหาทีนนติ นีหริตวา ทสเสสิ.

โส ธนราสี โอลิเกตวา อาห “กิมปน เต อิมั ธนั คเหตุวา น คมิสูติ.

“สามิ ธนั คเหตุวา คตา นาม นตถิ, อตตนา กตั กุสลากุสลเมว ทิ อาทาย สตตทา คจจนตติ.

[เศรษฐีจ่ายทรัพย์สร้างสิ่งต่างๆ]

โส จินเตสิ “เต พาลตาย ธนั สนฐาเปตวา ปทาย คตา, อหมปนตัง คเหตุวา คมิสสามิติ.

เอวั ปน จินเตนโต ‘ทานั วา ทสสามิ ปุชั วา กริสสามิติ อจินเตตวา “อิทัง สพพั ขาทิตวา คมิสสามิติ จินเตสิ.

โส สตสทสสั วิสสขเขตวา ผลิกมยั นทานโกฏฐักั กาทเรสิ, สตสทสสั ทตวา ผลิกมยเมว นทานผลักั, สตสทสสั ทตวา นิสีทนปลลนั, สตสทสสั ทตวา โภชนปาตี, สตสทสสเมว ทตวา โภชนภูฐานเน มนชป กาทเรสิ”, สตสทสสั ทตวา โภชนปาติยา อาสิตตกุปะธานั กาทเรสิ, สตสทสเสเนว เคเห สีหปถขรึ สนฐาเปสิ, อตตโน ปาตตราสตุถาย สทสสั อทาสิ, สายมาสตุถายปิ สทสสเมว, ปุณณมีทิวเส ปน โภชนตถาย สตสทสสั ทาเปสิ, ตั กตตัง ภูถชนทิวเส สตสทสสั วิสสขเขตวา นครั อลงกริตวา เภริถจาราเปสิ “คนธเสฏฐิสส กิร กตตภถชนลิหฬั โอลิเกตตุติ.

มหาชโน มถจาติมถจัน พนธิตวา สนนปติ.

โสปิ สตสทสสคชนเก นทานโกฏฐเก สตสทสสคชนเก ผลเก นิสีทิตวา

โสพสทิ คนธเททกขเมหิ นทตวา ตัง สีหปถขรึ วิริตวา ตสมิ ปลลนเก นิสีทิ.

อถสส ตสมิ อาสิตตกุปะธานเน ตัง ปาตี ฐเปตวา สตสทสสคชนกั โภชนั วทเมสสุ.

โส นาฏกิตถิปริวโต เอวรूपาย สมปตติยา ตัง โภชนั ภูถชติ.

[คนบ้านนอกกระหายในภัตตรของเศรษฐี]

อปเรน สมเยน เอโก คามิกมณูโส อตตโน ปริพพยาทรนตถั ทารุอาทีนิ ยานเก ปกขิปิตวา

นครั คนตวา สทายกสส เคเห นิवासั คณทิ.

ตทา ปน ปุณณมีทิวโส โหติ.

“คนธเสฏฐิโน ภูณชนลีฬหัง โอลิเกตุติ นครเ เภริณจาราเปสฺสุ.

อด นั สหายโก อาห “สมม^๑ คนธเสฏฐิโน เต ภูณชนลีฬหา ทิภูณปุพพาติ.

“น ทิภูณปุพพา สมมาติ.

“เตนทิสสมม เอทิส, คจจาม, อัย นคร^๒ เภริ^๓ จรติ, มหาสมปตตี ปสสิสสามาติ.

นครวาสี ชนปท^๓ คเหตุวา อคมาสิ.

มหาชโนปี มณจาติมณจ^๔ อภิรหิตวา ปสสติ.

คามวาสี ภาตตคนธ ฆายิตวา นครวาสี อาห “มยหัง เอตาย^๕ ปาติยา ภาตตปิณเฑ ปิปาสา ชาตาทิ.

“สมม มา เอตํ ปตถยิส, น สกกา ลทฐุนติ.

“สมม อลภนโต น ชีวีสสามิติ.

โส ตํ ปฎิพาหิตุ อสกโกณโต ปริสปริยนเต รฐตวา “นمامิ เต สามิติ ทิกขตตุ มหาสททํ นิจจาเรตวา,

“โก เอโสติ วุตเต, “อห สามิติ.

“กิส เอตนติ.

“อัย เอโก คามวาสี ตุมหากํ ปาติย ภาตตปิณเฑ ปิปาสา อูปาเทสิ, เอกํ ภาตตปิณเฑ ทาเปลาติ.

“น สกกา ลทฐุนติ.

“กิส สมม สุตุนเตติ.

“สมม สุตมเม, อปิจ ลภนโต ชีวีสสามิ, อลภนตสส เม มรณ ภาวีสตีติ.

โส ปุน วิรวี “อัย กิร สามิ อลภนโต มริสสติ, ชีวิตมสส เทลาติ.

“อมโก ภาตตปิณเฑ นาม สตมปิ อคชติ สตทวยมปิ อคชติ, โย โย ยาจติ, ตสส ตสส ททมาโน กิมหํ ภูณชิสสามิติ.

“สามิ อัย อลภนโต มริสสติ, ชีวิตมสส เทลาติ.

“น สกกา มุชา ลทฐุ, ยทิส ปน อลภนโต น ชีวีสสติ, ตินิ สัจจรานิ มม เคเห ภาตี กโรตุ, เอกมสส ภาตตปาตี ทาเปสสามิติ.

[ชาวชนบทยอมทำการจ้างในบ้านเศรษฐี]

คามวาสี ตํ สุตวา “เอวํ โทตุ สมมาติ สหายกํ วตวา ปุตตทารํ ปหาย

“ภาตตปาตีอถถาย ตินิ สัจจรานิ ภาตี กิรสามิติ เสฏฐิสส เคหํ ปาวิสสิ.

๑ ส. ย. “สมมาติ นตถิ.

๒ ส. ย. นคร.

๓ ส. ย. ชนปทวาสี.

๔ ส. ย. มณจาติมณเจ.

๕ เอตีสสนติ ยุตตตร.

โส ภาติ โกรนโต สพพกิจจانی สกุกจจ อกาสิ, เคเห วา อรณญเ วา ทิวา วา รตตี วา^๖ กตตพพกมมานิ กตาเนว ปณญายีสุ.

“กตตภาติโกติ วุตเต, สกลนคเร ปณญายี.

อถสส ทิวเสสุ ปริปัญเณสุ, กตตเวยยาวภูโก “กตตภาติกสส สามิ ทิวโส ปริปัญเณ,
ทูกกริ เตน กตฺ ตีณิ สัจจจรานิ ภาติ โกรนเตน, เอกมปิ กम्मํ น สงโกปิตปุพพุนติ อาห.

อถสส เสฎฐิ “อตตโน สายมาสปาตราสตาถาย เทว สหสสานิ, ตสส ปาตราสตาถาย สหสสนติ ตีณิ สหสสานิ ทาเปตวา
อาห “อชช มยหํ กตตพพปริหาริ ตสเสว โกรธาติ,
วตฺวา จ ปน รุเปตวา เอกํ จินตามณิ นาม ปิยภริยํ อวเสสชนมปิ “อชช ตเมว ปริวารเถตาติ วตฺวา สพพํ สมปตตี ตสส นียยาเทสิ.

[นายภัตตภาติกะเตรียมบริโภคนักตร]

โส เสฎฐิโน นหาโนทเกน ตตเถว^๗ โภฏฐุเก ตสมิ ผลเก นิสินโน นหาตฺวา ตสเสว นีวาสนสาฎเภา นีวาเสตฺวา ตสเสว ปลลงเก นิสีทิ.

เสฎฐิปี นครเ เภริณจาราเปสิ

“กตตภาติโก นครเสฎฐิสส เคเห ตีณิ สัจจจรานิ ภาติ กตฺวา กตตปาตี ลภิ, ตสส ภุณชนสมปตตี โอลเณนตุติ.

มหาชโน มลจาดิมลจํ อภิริทิตฺวา ปสฺสตี.

คามวาสิสส โอลเเกโตโลกิตฎฐานํ กมปนาการปุตตํ อโหสิ.

นาฎกา ตํ ปริวารेतฺวา อฏฐิสฺสุ.

ตสส ปุโรโต กตตปาตี วชฺเตตฺวา รุเปยฺสุ.

อถสส หตฺโธชวนเวลาย คณรมาทเน เอโก ปจเจกพฺพุโร สตตเม ทิวเส สมปตตีโต วุฎฐาย

“กตถ นุ โข อชช ภิกขาจากรตฺถาย คจจามิติ อุปฺชาเรนโต กตตภาติโก อพฺทส.

อถ โส “อัย ตีณิ สัจจจรานิ ภาติ กตฺวา กตตปาตี ลภิ, อตฺถิ นุ โข เอตสส สทฺธา นตฺถิติ อุปฺชาเรนโต “อตฺถิติ ญตฺวา

“สทฺธาปิ เอกจเจ สงคหํ กาทุนํ สกโกนฺติ, สกขิสฺสตี นุ โข เม สงคหํ กาทุนฺติ จินเตตฺวา

[อถ น] “สกขิสฺสตี เจว มม จ สงคหการณํ นิสฺสาย มหาสมปตตี ลภิสฺสตีติ ญตฺวา จีวรํ ปารุปีตฺวา ปตตมาทาย

เวหาสิ อพฺกุคฺคนตฺวา ปริสนฺตเรณ คนตฺวา ตสส ปุโรโต จิตฺตเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

[นายภัตตภาติกะถวายภัตแก่พระปัจเจกพุทธะ]

โส ปจเจกพฺพุโร ทิสฺวา จินเตสิ “อหํ ปุพฺเพ อทินนภาเวณ เอภิสฺสา กตตปาตียา อตฺถาย ตีณิ สัจจจรานิ ปรเคเห ภาติ อกาสิ,

อิทานิ เม อิหํ กตตํ เอกรตฺตินทิวํ รุกเขยฺย, สเจ ปน ตํ อยฺยสฺส ทสฺสามิ, อนเภานิ^๘ กปโปภุสฺสทสฺสานิ รุกขิสฺสตี,

อยฺยสฺเสว นํ ทสฺสามิติ.

๖ ส. ย. เอตถนตฺเร “สพฺพานิตี อตฺถิ.

๗ ส. ย. ตสฺเสว.

๘ ส. ย. อถสส เอตทโหสิ.

๙ ส. ย. เอตถนตฺเร “มนฺติ อตฺถิ.

โส ตีณิ สัจจวราณี ภทฺตี กตฺวา ลทฺถภทตฺตปาตีโต เอกปิณฺฑมปิ มุเข อฏฺฐเปตฺวา
ตณฺหิ วิโนทตฺวา สยเมว ปาตี อุกฺขิปิตฺวา ปจฺเจกพุทธสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ปาตี อญฺญสฺส หตฺถे ทตฺวา
ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน วณฺทิตฺวา ปาตี วามหตฺถเณน คหตฺวา ทกฺขิมหตฺถเณน ตสฺส ปตฺเต ฆตฺตํ อากิรี.

ปจฺเจกพุทธโธ ภทตฺตสฺส อฺปทฺตมเสสกาเล ปตฺตํ หตฺถเณน ปิพฺพิ.

อถ นํ โส อาห “ภนฺเต เอโกว ปฏฺวิโส น สกฺกา ทฺวิธา กาคฺุ, มา มํ อธิ โลเก สงฺคณฺหาถ”, ปรโลเก สงฺคหเมว กโรถ,
สาวเสสํ อกตฺวา นิรวเสสเมว ทสฺสามีติ.

[ทานที่ถวายไม่เหลือมีผลมาก]

อตฺตโน ทิ โลกมฺปิ อนวเสสฺตฺวา ทินฺนํ นิรวเสสนนาม, ตํ มหปฺผลํ โหติ.

โส ตถา กโรนฺโต สพฺเพ ทตฺวา ปุณฺ วณฺทิตฺวา “ภนฺเต เอกํ ภทตฺตปาตี นิสฺสาย ตีณิ สัจจวราณี เม ปรเคเห ภทฺตี กโรนฺเตน ทุกฺข์ อญฺญตฺ,
อิทานิ เม นิพฺพตฺตภูฏานเ สุขเมว โหตุ, ตุมฺहेหิ ทิฏฺฐธมฺมสฺเสว ภาคี ภเวยฺยนฺติ อาห.

ปจฺเจกพุทธโธ “เอวํ โหตุ, จินฺตามณิ วิย เต สพฺพกาเม ททฺมานา สงฺกปฺปา ปุณฺณจฺนโท วิย ปริปุเรนฺตฺติ อญฺโฆทํ กโรนฺโต

“อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ	ชิปฺปเมว สมิชฺฉตฺ,
สพฺเพ ปุเรนฺตฺ <u>สงฺกปฺปา</u>	จฺนโท ปณฺณรโส ^๒ ยถา,
อิจฺฉิตํ ปตฺถิตํ ตฺยหํ	ชิปฺปเมว สมิชฺฉตฺ,
สพฺเพ ปุเรนฺตฺ <u>สงฺกปฺปา</u>	มณิ โชติโรโส ยถาติ

วตฺวา

“อโย มฺหาชน^๓ ยาว คนฺธมาทฺนปพฺพตคฺมมา มํ ปสฺสนฺโตว ติฏฺฐตฺติ อธิฏฺฐาย อากาเสน คนฺธมาทฺนํ อคฺมาลี.

มฺหาชนปิ นํ ปสฺสนฺโตว อฏฺฐาสี.

โส ตตฺถ คนฺตฺวา ตํ ปิณฺฑปาตํ ปญฺจสฺตานํ ปจฺเจกพุทฺธานํ วิภิชิตฺวา อทาสี.

สพฺเพ อตฺตโน ปิโหนกํ คนฺหีสฺ.

“อโปไป ปิณฺฑปาโต กถํ ปิโหตีติ น จินฺเตตฺตพฺพ.

จตฺตาริ ทิ อจินฺเตยฺยานิ วุตฺตานิ, ตตฺตรายํ ปจฺเจกพุทฺธวิสโยติ.

[คันธเศรษฐีแบ่งทรัพย์ให้ภัตตภทิกะ]

มฺหาชน ปจฺเจกพุทฺธานํ ปิณฺฑปาตํ วิภิชิตฺวา ทียมานํ ทิสฺวา สาธฺกการสฺสทานิ ปวตฺเตสิ.

อสนิปาตสทฺโท วิย อโหสิ.

ตํ สุตฺวา คนฺธเสฏฺฐิ จินฺเตสิ “ภทตฺตภทิก มยา ทินฺนสมฺปตฺตี ธาเรตุํ นาสกฺขิ มณฺเญ, เตนายํ มฺหาชน ปริหาสํ กโรนฺโต อุนฺนทตฺติ.

๑ สงฺคณฺหาถิ ภวิทพฺพ.

๒ ย. ปณฺณรสี.

๓ สี. ย. ชโน.

โส ปวดติชานนตถ์ มนุสเส เปเสสิ.

เต อาคนตวา “สมปตติธารณโก นาม สามิ เอรูโป โหตีติ วตวา ตं ปวดตี อโรเจสุ.

เสฏฐิ ตํ สุตวา ปญจวณณาย ปิตยา ผุฏฐสิโร หุตวา

“อโห ทุกกริ เตน กตํ, อหิ เอตตํ กาลิ เอรูปาย สมปตติยา ฐิโต กิลจิ ทาตุํ นาสกชินติ ตํ ปกโกสาเปตวา

“สจจํ กิร ตยา อิหนุนาม กตนติ ปุจฉิตวา, “อาม สามิติ วุตเต, “หนท สหสสิ คเหตุวา ตว ทาเน มยหมปิ ปตตี เทหิติ อาท.

โส ตถา อกาสิ.

เสฏฐิปีสส สพพิ อตตโน สนตํ มชเณ ภินทิตวา อทาสิ.

[สัมปทา ๔ อย่าง]

จตสโส หิ สมปทา นาม “วตถุสมปทา ปจจยสมปทา เจตนาสมปทา คุณาติเรกสมปทาติ.

ตถถ นิโรธสมาปตติโร อรหา วา อนาคามี วา ทกขิเณยโย วตถุสมปทา นาม,

ปจจยานิ รมเมเน สเมเน อุปปตติ ปจจยสมปทา นาม,

“ทานโต ปุพเพ ทานกาเล ปจฉาภาเคติ ติสู กาลेषู เจตนาย โสมนสสสคตญาณสมปยุตตภาโว เจตนาสมปทา นาม,

ทกขิเณยยสส ปน สมาปตติโต วภูจิตภาโว คุณาติเรกสมปทา นามาติ.

อิมสส จ “ชินาสโว ปจเจกพุทโธ ทกขิเณยโย, ภติ กตวา ลทฐภาเวเน ปจจโย รมมโต อุปปนโน, ติสู กาลेषู เจตนา ปริสุทธา, สมาปตติโต วภูจตมตโต ปจเจกพุทโธ คุณาติเรโกติ จตสโสปี สมปทา นิปนพนา.

เอตาสํ อานุกาเวเน ทิฏฐเว รมเม มหา สมปตติ ปาปุณนติ, ตสมา โส เสฏฐิโน สนตีกา สมปตติ ลภติ.

[นายภักตภคิกะได้เป็นเศรษฐี]

อปรภาเค จ ราชาปิ อิมินา กตกम्मํ สุตวา ตํ ปกโกสาเปตวา สหสสิ ทตวา ปตตี คเหตุวา

ตุฏฐมานโส มหนตํ โภคํ ทตวา เสฏฐิภูฐานํ อทาสิ.

“ภคตภคิกเสฏฐิติสส นามํ อโหสิ.

โส คนธเสฏฐินา สหสิ สหาโย หุตวา เอกโต ขาหนโต ปิวนโต^๑ ยาวตายุกํ ฐุตวา ตโต จโต เทวโลเก นิพพตติตวา

เอกํ พุทธนตริ ทิพพสมปตติ อุนภิวตวา อิมสมิ พุทธรูปาเท สาวตถิยํ สารีปุตตตเถรสส อุปภูฐากุเล ปฐิสนธิ คนทิ.

[นายภักตภคิกะไปเกิดในเมืองสาวตถิ]

อถสส มาตา ลทฐคพภบริหารา กติปาหจเจเนน

“อโห วตาทํ ปญจสเทหิ ภิกขุหิ สหสิ สารีปุตตตเถรสส สตรสโภชนํ ทตวา กาสายวตถนินวตถา

สุวณณสรกํ อาทาย อาสนปริยเนเต นิสินนา เตสิ ภิกขุณิ อจฉิภูฐเสสํ ภูเชยยนติ โทหหิณี หุตวา ตเถว กตวา โทหฬํ ปฐิวินเทสิ.

สา เสสมงคเสสุปี ตถารูปเมว ทานํ ทตวา ปุตตํ วิชายิตวา นามคหณทิวเส “ปุตตสส เม ภนเต สิขยาปทานิ เทถาติ เถโร อาท.

เถโร “กิมสฺส นามนฺติ ปุจฺฉิตฺวา, “ภนฺเต ปุตฺตสฺส เม ปฏฺิสนฺธิคฺหมโต ปฏฺุญฺาย อิมสฺมี เคเห กสฺสจฺ ทุกฺขนฺ นาม น ภูตปุพฺพ, เตเนวสฺส สุขกฺุมารो เตวว นามํ ภวิสฺสตีติ วุตฺเต, ตเทวสฺส นามํ คเหตฺวา สิक्ขาปทานิ อทาสี.

ตทา เอวฺมสฺส^๑ มาตุ “นาหิ มม ปุตฺตสฺส อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ จิตฺตํ อูปฺปะชฺชิ.

สา ตสฺส กณฺณวิชฺฌนมนฺจฺคฺลาทีสุปี ตเถว ทานํ อทาสี.

[สุขกฺุมารบรพฺพา]

กฺุมารो ปี สตตฺวสฺสิกกฺาเล “อิจฺฉามฺหํ อมฺม เณรสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺิตฺนฺติ อาห.

สา “สาธฺู ตาต, นาหิ ตว อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ เณรํ นิมนฺเตตฺวา โภเชตฺวา

“ภนฺเต ปุตฺโต เม ปพฺพชฺิตุ อิจฺฉตี, อิมามฺหิ สายณฺหสมเย วิหารํ อาเนสฺสามีติ เณรํ อโยเชตฺวา ญฺาตเก สนฺนิปาเตตฺวา

“ปุตฺตสฺส เม คิหิเกาเล กตฺตพฺพกิจฺจํ อชฺเชว ภริสฺสามาตี วตฺวา ปุตฺตํ อลงฺกริตฺวา มหนฺเตน สิริโสภคฺเคน วิหารํ เนตฺวา เณรสฺส นียยาเทสิ.

เถโร ปี ตํ “ตาต ปพฺพชฺชา นาม ทุกฺกรา, สกฺขิสฺสสิ อภริมิตฺนฺติ วตฺวา,

“ภริสฺสามิ โว ภนฺเต โอวาทฺนฺติ วุตฺเต, กมฺมฏฺุญฺานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ.

มาตาปีตโร ปีสฺส ปพฺพชฺชาสฺกการํ กโรนฺตา

อนฺโตวิหาเรยว สตตฺวาทํ พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตรสฺโสภณํ ทตฺวา สายํ อตฺตโน เคหํ อคมฺสุ.

อภฺฐเม ทิวเส สารีปุตฺตเถโร, ภิกฺขุสงฺฆเม คามํ ปิณฺทาย ปวิฏฺฐู, วิหาเร กตฺตพฺพกิจฺจํ กตฺวา

สามเณรํ ปตฺตจิวฺรํ คาหาเปตฺวา คามํ ปิณฺทาย ปาวิสี.

[สุขสามเณรฝีกตน]

สามเณโร อนฺตรามคฺเค มาติกาทีนํ ทิสฺวา ปณฺชิตฺตสามเณโร วีย เณรํ ปุจฺฉิ.

เถโร ปี ตสฺส ตเถว พยากาลิ.

สามเณโร ตานํ ตานํ การณานิ สุตฺวา “สเจ ตฺมเห อตฺตโน ปตฺตจิวฺรํ คณฺเหยยาถ, อหิ นีวตฺเตยยนฺติ วตฺวา,

เถเรน ตสฺส อชฺฌาสยํ อภินฺทิตฺวา “อาหฺร เม ปตฺตจิวฺรนฺติ ปตฺตจิวฺเร คหิเต, เณรํ วนฺทิตฺวา

นีวตฺตมาโน “ภนฺเต มยฺหิ อาหฺรํ อาหฺรมานา สตรสฺโสภณํ อาหฺรยยาถาตี อาห.

“กุโธ ตํ ภริสฺสามีติ.

“อตฺตโน ปุณฺญฺเณน อลภนฺตา มม ปุณฺญฺเณน ภริสฺสเถ ภนฺเตตี.

อถสฺส เถโร กุณฺจิกํ ทตฺวา คามํ ปิณฺทาย ปาวิสี.

โส วิหารํ คนฺตฺวา เณรสฺส คพฺภํ วิวริตฺวา ปวิสิตฺวา ทวารํ ปิชาย อตฺตโน กายเ ญฺาณํ โอตาเรตฺวา นิสีทิ.

ตสฺส คฺุณฺเตเชน สกฺกสฺส อาสนิ อุนฺหาการํ ทสฺเสสิ.

สโกโก “กินนุ โข **เอตนฺติ** โอลเณนโต สามเณรํ ทิสวา

“**สุขสามเณโร** อุปชฌายสส ปตตจิวริ ทตวา ‘สมณธมมํ กริสสามิตี นินฺตโต, มยา ตตถ **คนฺตุ** วฏฺฐตีตี จินฺเตตวา จตตารโ มหาราเช ปโกโกสาเปตวา “คจฺฉถ ตาตา, วิหารสฺส อุปวเน ทุสสทเท สกฺเณ ปลาเปถาตี อฺยโยเชสิ.

เต ตถา กตวา สมฺนตา อารกฺขํ คณฺหิสฺสุ.

จณฺทิมสฺสุริเย “อตฺตโน วิมานานิ คณฺหิตวา ติฏฺฐถาตี อาณาเปสิ.

เตปิ ตถา กริสฺสุ.

สยมปี อาวิลฺชนฏฺฐาเน อารกฺขํ คณฺหิ.

วิหาโร^๑ สนนฺสิโนเน นีรวโ อโหสิ.

สามเณโร เอกคเคน จิตฺเตน วิปสฺสนํ วทฺเตตวา ตีณิ มคคผลานิ ปาปุณฺนิ.

เถโร สามเณเรน “สตรสโฆชนํ อาหเรยยาถาตี วุตฺโต “กสฺส นุ โข ฆเร สกฺกา ลทฺฐนฺตี โอลเณนโต

เอกํ อชฺฌมาสยสมฺปนฺนํ อุปฺภูฏากกฺลํ ทิสวา ตตถ คนฺตวา

“ภนฺเต **สาธุ** โว กตํ อชฺช อีธาคจฺฉนฺเตหิตี เตหิ ตฏฺฐมานเสหิ ปตฺตํ คเหตุวา นิสีทาเปตวา ยาคุชฺชกํ ทตวา

ยาว ฆตฺตกาธา ฆมฺมกถํ ยาจิตฺเต เตสํ สาราณียํ ฆมฺมกถํ กเถตวา กาลํ สลลกฺเขตฺวา เทสนํ นิฏฺฐาเปสิ.

[สุขสามเณรบรรลอรหัต]

อถสฺส สตรสโฆชนํ ทตวา ตํ อาทาย คนฺตูกามิ เถริ ทิสวา “ภุชฺชถ ภนฺเต, อปรมฺปิ ทสฺสามาตี เถริ โภเชตวา ปุณฺ ปตตปุริ อทิสฺสุ.

เถโร ตํ อาทาย “**สามเณโร** เม ฉาโตตี ตฺริตฺตฺริโต วิหารํ ปายาสิ.

ตํทิวสํ **สตถา** ปาโตว นิกฺขมิตฺวา คนฺธกฺกุณฺฑิ นิสฺสิโนเน อาวชฺเชสิ “อชฺช **สุขสามเณโร** อุปชฌายสส ปตตจิวริ ทตวา ‘สมณธมมํ กริสสามิ ตี นินฺตโต, นิปฺพนนํ นุ โข ตสฺส **กิจจฺจนฺตี**.

โส ตินฺณเณว มคคผลานํ ปตตภาวํ ทิสวา อุตฺตริปี อุปฺธาเรนฺโต

“สกฺขิสฺสตาโย อชฺช อรหฺตํ ปาปุณฺตี, **สารีปุตฺโต** ปน ‘**สามเณโร** เม ฉาโตตี เวเคน ฆตฺตํ อาทาย นิกฺขมตี.

สเจ, อิมสฺมิ อรหฺตํ อปฺปตฺเต, ฆตฺตํ อาหริสฺสตี, อิมสฺส **อนฺตราโย** ภาวิสฺสตี. มยา คนฺตวา ทวารโกฏฺฐเก อารกฺขํ **คณฺหิตฺตุ** วฏฺฐตีตี

จินฺเตตวา คนฺธกฺกุณฺฑิโต นิกฺขมม ทวารโกฏฺฐเก ฐตฺวา อารกฺขํ คณฺหิ.

เถโรปิ ฆตฺตํ อาหริ.

อถ นํ เหมฏฺฐา วุตฺตนเยเนว จตตารโ ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ปญฺหวิสฺชชนาวาเสเน **สามเณโร** อรหฺตํ ปาปุณฺนิ.

สตถา เถริ อามนฺเตตวา “คจฺฉ สารีปุตฺต, สามเณรสฺส เต ฆตฺตํ เทหิตี อาห.

เถโร คนฺตวา ทวารํ อาโกฏฺฐสิ.

สามเณโร นิคมิตวา อูปขมายสส วตถุ กตวา, “ภตตกิจจํ กโรหิตี วุตเต, เณรสส ภตเตน อนตถิกภาวํ ญตวา สตตวสสํโก กุมาโร ตังณณญเวว อรหตตํ ปตโต นิจาสนนุฐานํ” ปจจเวกขนโต ภตตกิจจํ กตวา ปตโต ไรวี.

ตสมิ กाले จตตารो มหाराชาโน อารกขํ วิสสชเชสิ.

จนทิมสุริยาปี วิमानานิ มุญจิสฺ.

สโกปี อารวิณชนนุฐานเน อารกขํ วิสสชเชสิ.

สุริโย นภมชฌํ อตถิกนโตเยว ปญญาถิ.

[บัณฑิตย้อมฝีกตน]

ภิกขุ “สายณโ ปญญาถิ, สามเณเรน อิทาเนว ภตตกิจจํ กตํ, กิ นุ โข อชช ปุพพณโ พลวา ชาโต, สายณโ มนโเทติ วทิสฺ.

สตา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตโรท กถาย สนนินสนนาติ ปุจจิตวา, “ภนเต อชช ปุพพณโ พลวา ชาโต,

สายณโ มนโ, สามเณเรน อิทาเนว ภตตํ ภตตํ, อถ จ ปน สุริโย นภมชฌํ อตถิกนโต ปญญาถิตี วุตเต,

“ภิกขเว เอวเมว โหติ ปุญญวนตานิ สมณธมมํ กรณกาลे, อชช ทิ จตตารो มหाराชาโน สมนตวา อารกขํ คณหิสฺ,

จนทิมสุริยา วิमानานิ คเหตุวา อญฺจิสฺ, สโก อารวิณชนนเก อารกขํ คณหิ, อหมปี ทวารโกญฺจิสฺ อารกขํ คณหิ,

อชช สุขสามเณโร มาติกาย อุทกํ หรนต์ อสุกาเร อสุํ อชฺ โโรนเต ตจจเก จกาทินิ โโรนเต ทิสวา

อตตานํ ทเมตวา อรหตตํ ปตโตติ วตวา อิมํ คากมาห

“อุทกํ ทิ นยนติ เนตติกา,

อสุการา นมยนติ เตชนํ,

ทารุํ นมยนติ ตจจกา,

อตตานํ ทมยนติ สุพพตาติ.

[แก้อรธ]

ตตถ “สุพพตาติ: สุวทา สุเชน โววทิตพพา อนุสาสิตพพาติ อตโถ.

เสสิ เหาฐา วุตตนยเมว.

เทสนาวसाने พหู โสตาปตติผลาทินิ ปาปญฺจิสฺ.

สุขสามเณรวตถุ.

ทณทวคควณณา นิญฺจิสฺ.

ทสโม วคโค.

๑๑. ชราวุคควณณา

๑. วิสาขาสหทัยกาวตถุ.

“โก นุ Һาโส Һิฆานนโทติ อิมิ ฐมมเทสนิ สุตถา เขตวเน วิหรนโตะ วิสาขาย สหทัยกา อารพภ กเถสิ.

[สามีมอบภรรยาของตนแก่นางวิสาข]

สาวตถิยิ Һิร ปญจสตา กลุปุตตา “เอว อิมา อปุปมาทวิหารินิโย ภาวิสสนตีติ อตตโน อตตโน ภาริยาโย วิสาขิ มหาอุปาสิกิ Һิฎฐิฉาเปสฺสิ.
ตา อุตฺถยานิ วา วิหาริ วา คจจนตีโย ตาย สทฺธิเยว คจจนตี.

[มหรสพเกี่ยวกับสุรา]

ตา เอกสมิ กาล “สตตทา Һิสุราฉณ ภาวิสสนตีติ ฉณ สงฆุฎฐ, อตตโน อตตโน สามิกานิ สฺริ Һิฎฐิยาเทสฺสิ.

เต สตตทา Һิสุราฉณ กิฬิตวา อญฺฐเม ทิวเส กมมณตทิริยา นิทฺขนตา อคมิสฺ.

[หญิงเหล่านั้นคิดหาอุบายดื่มสุรา]

ตาปี อิตถิโย “มยิ สามิกานิ สมมุขา สฺริ ปาตุํ น ลภิมหา, อวเสสสุรา จ อตถิ. อิมิ, ยถา เต น ชานนตี, ตถา Һิวิสสามาติ
วิสาขาย สนตีกิ คนฺตวา “อิฉฉาม อุตฺถเย อุตฺถยานิ Һิฎฐิฉนตี วตฺวา, “สาธฺ อมมา, เตนทิ กตตพพทิจฉานิ กตฺวา นิทฺขมเถติ วุตเต,
ตาย สทฺธิ คนฺตวา Һิฎฐิฉนนาการเณ สฺริ นีหราเปตฺวา อุตฺถยานเณ Һิวิตฺวา มตฺตา วิจริสฺ.

วิสาขา “อุตฺถตฺ อิมาทิ กตฺ, อิทานิ ‘สมณสฺส โคตมสฺส สาวิกา สฺริ Һิวิตฺวา วิจรรนตีติ ติตถิยาปี Һิวิสสนตีติ จินเตตฺวา
ตา อิตถิโย อาท “อมมา อุตฺถตฺ โว กตฺ, มมปี อุตฺถโส อุตฺถปาทีโต, สามิกาปี โว กุชฉิสนตี, อิทานิ กิ Һิวิสสนตี.

“คิลานาลยิ ทสฺสยิสสาม อุตฺถเยติ.

“เตนทิ Һิณฺญายิสฺสส สเกน กมฺเมนาติ.

ตา เคทฺ คนฺตวา คิลานาลยิ Һิวิส.

อถ ตาสฺ สามิกา “อิตถนฺนามา จ อิตถนฺนามา จ กหนตี Һิฉฉิตฺวา “คิลานาติ สุตฺวา

“อทฺธา เอตาทิ อวเสสสุรา ปีตา ภาวิสสนตีติ สลลทฺเขตฺวา ตา Һิเอตฺวา อนยพฺยสนํ Һิาเปสฺสิ.

ตา อปรสมิปี ฉนฺวาเร เตถว สฺริ ปาตุกามา วิสาขิ อุตฺถสงกมิตฺวา “อุตฺถเย อุตฺถยานิ โน เณทิติ วตฺวา

“พุพเพปิ เม ตุมहेทิ อุตฺถโส อุตฺถปาทีโต, คจฉน, น โว อทฺ เณสสามิติ ตาย Һิฎฐิฉิตฺตา

“อิทานิ เอว น Һิวิสสามาติ สมสฺสาเสตฺวา Һิณฺ ตํ อุตฺถสงกมิตฺวา อาทสฺ “อุตฺถเย พุทฺธปุชฺ Һิาตุกามมท, วิหาริ โน เณทิติ.

“อิทานิ อมมา อุตฺถชติ, คจฉน, Һิวิจฉนํ กโรเถติ.

ตา จงฺกเถเกทิ คนฺธมาลาทินิ^๑ คาหาเปตฺวา สฺราปฺณเณ มุฎฐิวารเก Һิเตเถทิ โอลมเพตฺวา มหาปญฺ Һิารุปีตฺวา วิสาขิ อุตฺถสงกมิตฺวา
ตาย สทฺธิ วิหาริ Һิวิสมานา เอกมณฺตํ นิสิตฺวา มุฎฐิวารเกเหว สฺริ Һิวิตฺวา วารเก ฉนฺเทตฺวา ฐมมสภายิ สตถฺ Һิโรโต นิสิตฺส.

วิสาขา “อิมาสฺ Һิณฺเต ฐมฺมํ กเถเถติ อาท.

ตาปี มทเวเคน กมฺปมานสริรา “นจจิสสาม คายิสสามาติ จิตฺตํ อุตฺถปาเทสฺสิ.

[เทวบุตรมารบันดาลให้แสดงกายวิการแต่ไม่สำเร็จ]

อถกา มารกายิกา เทวดา “อิทานิ อิมาส์ สรีเรสุ อธิมุจจิตวา สมณสส โคตมสส ปุโรโต วิปการัง ทสเสสสามีติ จินเตตวา ตาส์ สรีเรสุ อธิมุจจิ.

ตาส เอกจจา สตถุ ปุโรโต ปาณิ ปหริตวา หลิตุ, เอกจจา นจจิตุ อารภิส.

สตถา “กิมิหนติ อวชเชนโต ตัง การณं ญตวา “น อิทานิ มารกายิกานัง โอตารัง ลภิตุ ทสสามิ,
น ทิ มยา เอตตัง กาลัง ปารมียะ ปุเรนเตน มารกายิกานัง โอตารัง ลภิตวา ปุริตวา ตา สเวเชตุ ภูมิกลอมโต รัสสิ^๑ วิสสชเชสิ.

ดาวเทว อนธการติมิสา อโหสิ.

ตา ภิตา อหสิ มรณายตชชิตา.

เตน ตาส์ กุจฉิย สุรา ชิริ.

สตถา นิสินนปลลงเก อนธกรทิต สีนะรุทพุนิ ฐตวา อุณณาโลมโต รัสสิ วิสสชเชสิ.

ตังขณณญเว จนุทสทสสุคคมนัง วิย อโหสิ.

อถ สตถา ตา อิตถิโย อามนเตตวา “ตุมเหติ มม สนตีกัง อากจจมานาหิ ปมตตาทิ อาคนตุ น วภูตติ,
ตุมหากัง ทิ ปมาเทเนว มารกายิกา เทวดา โอตารัง ลภิตวา ตุมเห หสาทีนัง อกรณภูฐานเ หสาทีนัง การาเปสิ,
อิทานิ ตุมเหติ รากาทีนัง อคคีนัง นิพพาปนตถาย อุสสาห์ กาตุ วภูตติตี วตวา อิมัง คากมาห

“โก นุ หาโส, กิมานนโท, นิจจัง ปชชลิเต สติ;
อนธการเณ โอนทธา ปทีปัง น คเวสธาติ.

[แก้อรธ]

ตถ “อานนโทติ: ตุภูติ.

อิทัง วุตตัง โหติ “อิมสมิ ลอกสนนิวาเส รากาทีนัง อากทสทอิ อคคิที นิจจัง ปชชลิเต สติ, โก นุ ตุมหากัง หาโส วา ตุภูติ วา?
นनु เอส อกตตพพฐไปเว.

อภูทวตถุเกน ทิ อวิชชุนธการเณ โอนทธา ตุมเห ตสส อนธการสส วิธมนตถาย กิการณา ญานปทีปัง น คเวสธ, น กโรธาติ.

[ผู้รับคำเตือนยอมได้ผล]

เทสนาวสาเน ปถจสตา อิตถิโย โสตาปตติมเล ปติภูทิส.

สตถา ตาส์ อจลสทธาเย ปติภูทิตถาวัง ญตวา สีนะรุตถกา โอตริตวา พุทธาสะเน นิสสิ.

[นางวิสาขาชี้โทษของสุราโดยบุคคลาธิษฐาน]

อถ นัง วิสาขา อาห “ภานเต สุรา นามเส ปาปิกา, เอวรูปา ทิ นาม อิม่า อิตถิโย ตุมหากัสสส พุททสส ปุโรโต นิสสิตวา
อิริยาปถมตตปิ สณฐาเปตุ อสภโกนติโย อภูทฐาย ปาณิ ปหริตวา หลิตคิตนจจาทีนัง กาตุ อารภิส.

สตถา “อาม วิสาเ ปาปิกาเอว เอสา สุรา นาม, เอตถุหิ นิสสาย อนนสตา^๑ อนนพยสนํ ปตตาทิ วตวา,
“กทา ปเนสสา ภานเต อุปปนาติ วุตเต, ตสสา อุปปตตี วิตถาเรน กเถตุ อตีตํ อหริตวา กุมภชาตกํ” กเถสีตี.

วิสาขาสหทัยกาวตถุ.

๑ สී. ย. อเนเก สตตา.

๒ ขุ. ขา. ๒๗/๔๗๗. ตทญญกถา. ๗/๑๙๑.

๒. สิริมาวตถ.

“ปัสส จิตตกตัม พิมพนติ อิมม ฆมมเทสนม สุตถา เวพฺพเน วิหรนโต สิริม อารพภ กเถสิ.

[นางสิริมาบรรลุโสดาปัตติผล]

สา กิร ราชคเห อภิรุปา คณิกา เอกสมมี อนโถวสเส สุมนเสฏฐิปุตตสส ภริยาย ปุณณกเสฏฐิธิตาย อุตฺตราย นาม
อุปาสิกาย อปรชฌิตวา ตํ ปสาเทตฺถกามา ตสส เคเห ภิกขุสงฺฆเน สทฺธิ กตมตฺตกิจจํ สุตถาริ ขมาเปตฺวา
ตํทิวสํ ทสพลสฺส ฆตฺตนาโมทหนํ สุตฺตวา คาถาปริโยสาเน โสตาปัตติผลํ ปาปุณฺนิ.

“อกโกเรน ชินเ โกรธํ, อสารุํ สารุณา ชินเ,
ชินเ กทริยํ ทาเนน, สจเจนาสิกฺวาทินนฺติ

อฺยเมตถ สงฺเขโป.

วิตถารกถา ปน โกธวคฺเค อนฺโมทนคาถาวณฺณนายเมว อวิภวิสฺสติ.

เอวํ โสตาปัตติผลํ ปตฺวา ทสพลํ นิมนฺเตตฺตวา ปุนทิวเส มหาทานํ ทตฺวา สงฺฆสฺส อฏฺฐกภตฺตํ นิพฺพุตํ ฐฺเปสิ.

อาทิตฺโต ปฏฺฐาย นิพฺพุตํ อฏฺฐ ภิกขุ เคหํ คจฺจนฺติ.

“สปี คณฺหาถ, ชีริ คณฺหาถาติอาทินิ วตฺวา เตสํ ปตฺเต ปุเรติ.

เอเกน สทฺธํ ตินฺณปี จตฺตุนปี ปโหติ.

เทวสิกํ โสฬสกาปณปริพฺพเยน ปินฺทปาโต ทียติ.

อเถกทิวสํ เอโก ภิกขุ ตสฺสา เคเห อฏฺฐกภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ตโยชนมตฺถเก เอกํ วิหารํ อคฺมาสิ.

อถ นํ สายํ เถรฺปฏฺฐาเน นิสินฺนํ ภิกขุ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส กหํ ภิกขุํ คเหตฺวา อาคโตสิตี.

“สิริมาย อฏฺฐกภตฺตํ เม ฆตฺตุนฺติ.

“มนาปํ กตฺวา เทติ อาวุโสตี.

[ภิกษุพรรณนาความดีของนางสิริมา]

“น สกกา ตสฺสา ฆตฺตํ วณฺณตฺมํ, อติวีย ปณฺธิตํ กตฺวา เทติ, เอเกน สทฺธํ ตินฺณปี จตฺตุนปี ปโหติ,
ตสฺสา ปน เทยฺยธมฺมโตปี ทสฺสนเมว อุตฺตริตฺตริ, สา ทิ เอวรฺฐปา จ เอวรฺฐปา จาติ ตสฺสา कुณเ กเถสิ.

อเถโก ภิกขุ ตสฺสา कुณเถ สุตฺวา อทสฺสเนเนว สิเนหํ อุปฺปาเทตฺวา

“มยา คณฺตฺวา ตํ ทฏฺฐํ ฆฏฺฐิตฺติ อตฺตโน วสฺสคฺคํ กเถตฺวา ตํ ภิกขุํ ฐิติกํ ปุจฺฉิตฺวา

“เสว อาวุโส ตสฺมี เคเห ตว” สงฺฆตฺเถโร หุตฺวา อฏฺฐกภตฺตํ ลภิสฺสตี สุตฺวา ตํชนฺณญฺเวย ปตฺตจิวรฺมาทาย ปกฺกนฺโต,

ปาโตว อรุณเ อุกคเต, สลากคฺคํ ปริสิตฺวา ฐิตฺโต สงฺฆตฺเถโร หุตฺวา ตสฺสา เคเห อฏฺฐกภตฺตํ ลภี.

[นางสิริมาเจ้า]

โย ปเนโส ภิกขุ ทัโย ภุชิตวา ปกคามิ, ตสส คตเวลายเมวสสา สรีเร โรโค อุปฺปชฺชิตฺติ, ตสฺมา สา อภรณานิ โอมุญฺจิตวา นิปชฺชิตฺติ.

อถสสา ทาสีโย อฏฺฐกภตฺตํ ลภิตวา อากเต ภิกขุ ทิสฺวา อารโหเส.

สา สหตถา ปตเต คเหตวา นิสีทาเปตฺวา ปรินิพฺพิตฺวา อสฺสโกนฺตี ทาสีโย อาณาเปสิ

“อมฺมา ปตเต คเหตวา อเยเย นิสีทาเปตฺวา ยาคุํ ปายेतฺวา ชชชกํ ทตฺวา ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตเต ปุเรตฺวา เทถาติ.

ตา “สาธฺ อเยเยติ ภิกขุ ปเวเสตฺวา ยาคุํ ปายेतฺวา ชชชกํ ทตฺวา ภตฺตเวลาย ภตฺตสฺส ปตเต ปุเรตฺวา ตสฺสา อารโหเส.

สา “มํ ปรินิพฺพิตฺวา เนถ, อเยเย วนฺทิสฺสามีติ วตฺวา ตาหิ ปรินิพฺพิตฺวา ภิกขุณฺ สนฺติกํ นีตา ปเวธมาเนน สรีเรน ภิกขุ วนฺทิ.

โส ภิกขุ ตํ โอลเกตฺวา จินฺเตสิ

“คิลานาย ตาว อโย เอตฺสสา รูปโสภา, อโรคกาเล ปน สพฺพภารณปฏฺิมนฺชิตาย อิมิสฺสา กิทิสี รูปสมฺปตฺตีติ.

อถสส อนเภาวสฺสโกฏฺิสนฺนิจิตฺติ กิลโส สมฺมาจริ.

โส อนนฺณมฺโน^๑ ทตฺวา ภตฺตํ ภุชิตฺตํ อสฺสโกนฺโต ปตฺตมาทาย วิหารํ คนฺตวา ปตฺตํ ปิชาย เอกมฺเนตฺถ ฐฺเปตฺวา จีวรํ อตฺถริตฺวา นิปชฺชิตฺติ.

อถ นํ เอโก สหายโก ภิกขุ ยาจฺนฺโตปิ โภเชตฺตํ นาสกฺขิ.

โส จินฺนภตฺโต อโหสิ.

[นางสิริมาถึงแก่กรรม]

ตํทิวสเมว สายณฺหสมเย สิริมา กาลมกาสิ.

ราชา สตถุ สาสนํ เปเสสิ “ภนฺเต ชีวกสฺส กนิฏฺฐภคินี สิริมา กาลมกาสิติ.

สตถา ตํ สุตฺวา รมฺโณ สาสนํ ปหิณฺติ “สิริมาย ฉาปนกิจฺจํ นตฺถิ,

อามกฺสุสาเน ตํ, ยถา กาสฺนชา^๒ น ชาทฺนฺติ, ตถา นิปชฺชาเปตฺวา รกฺษาเปถาติ.

ราชา ตถา อกาสิ.

ปฏฺิปาฏฺิยา ตโย ทิวสา อตฺถิกนฺตา, จตฺตเถ ทิวเส สรีริ อฺพฺรุมายิ.

นวหิ วณฺมุเขหิ ปพฺวา ปคฺขริสฺสุ.

สกลสรีริ ภินฺนํ สาลิภตฺตจายฺวิ วिय อโหสิ.

ราชา นคเร เภริณฺจาราเปสิ “ฐฺเปตฺวา เคหฺรกฺขทารเก สิริมาย ทสฺสนตฺถํ อนาคจฺจนฺตานํ อฏฺฐกหาปณฺทณฺโตติ,

สตถุ สนฺติกํ จ เปเสสิ “พฺพุทฺสปฺมุโข กิร ภิกขุสงฺฆ สิริมาย ทสฺสนตฺถํ อากจฺจตฺติ.

สตถา ภิกขุณฺ อารโหจาเปสิ “สิริมาย ทสฺสนตฺถํ คมฺิสฺสามาติ.

โสปี ทหฺรภิกขุ จตฺตารอ ทิวเส กสฺสจิ วจฺนํ อคฺคเหตฺวา จินฺนภตฺโตว นิปชฺชิตฺติ.

ปตเต ภตฺต ปูตฺติกํ ชาตํ, ปตเต มถ อฏฺฐทฺธิ.

๑ ส. ย. อณฺญาณิ.

๒ ส. กาสฺนชาทโย. ย. กาทโย.

อด น โส สหายนิกขุ^๑ อุปสงกมิตวา “อาวุโส สตถา สิริมาย ทสสนตถํ คจจตีติ อาห.

โส ตถา ฉาดชมตโตปิ “สิริมาติ วุตตปเทเยว สหสา อุกฺกุหิตวา “กั ภาณสีติ อาห,

“สตถา สิริมํ ทฏฺฐํ คจจติ, ตฺวปี คมิสสสีติ วุตเต, “อาม คมิสสามีติ

ภตตํ ฉทเทตวา ปตตํ โรวีตวา ถวิกาย ปกฺขิปิตวา ภิกฺขุสงฺเขน สหธิ อคมาสิ.

สตถา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต เอกปสเส อุกฺกุหิตวา.

ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต ราชปริสาปี^๒ อุปาสกปริสาปี อุปาสิกปริสาปี เอกปสเส อุกฺกุหิตวา.

[ศพนางสิริมาผู้เลอโฉมหาคามีได้]

สตถา ราชานํ ปุจฺฉิ “กา เอสา มหาราชชาติ.

“ภนเต ชิวกสส ภคินี สิริมา นามาติ.

“สิริมา เอสาติ.

“อาม ภนเตติ.

“เตนหิ นคร เภริยจาราเปหิ ‘สทสฺสํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตฺติ.

ราชา ตถา อกาสิ.

เอโกปิ “อหนฺติ วา “อหนฺติ วา วทฺนโต นาม นาโหสิ.

ราชา สตถุ อาโรเจสิ “น คณฺหนติ ภนเตติ.

“เตนหิ มหาราช อคฺขํ โอาหาเรหิติ.

ราชา “ปญฺจสตานิ ทตฺวา คณฺหาตฺติ เภริยจาราเปสิ”, ภยฺจิ คณฺหนกํ อทิสวา

“อทฺมเตยฺยานิ สตานิ, เทว สตานิ, สตํ, ปญฺญาสํ, ปญฺจวีสติกาปณฺ, ทสกหาปณฺ, ปญฺจกหาปณฺ, กหาปณํ, อทฺมํ, ปาทํ, มาสกํ, กากณิกํ ทตฺวา สิริมํ คณฺหาตฺติ เภริยจาราเปตฺวา “มฺฐาปี คณฺหาตฺติ เภริยจาราเปสิ.

“อหนฺติ วา “อหนฺติ วา วทฺนโต นาม นาโหสิ.

ราชา “มฺฐาปี ภนเต คณฺหนโต นาม นตฺถีติ อาห.

สตถา “ปสฺสส ภิกฺขเว มหาชนสฺส ปิยํ มาตฺคคามํ, อิมสมิเยว นคร สทสฺสํ ทตฺวา ปุพฺเพ เอกทิวสํ ลภิสฺสุ,

อิทานิ มฺฐา คณฺหนโตปิ นตฺถิ, เอวรูปํ นาม รูปํ ขยวยปฺปตฺตํ, ปสฺสส ภิกฺขเว อาตฺรํ อตฺตภาวนติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“ปสฺส จิตฺตกตํ พิมพํ

อรุกายํ สมฺมุสฺสีตํ

อาตฺรํ พหุสงฺกปฺปิ,

ยสฺส นตฺถิ ชฺวํ จฺฐิตีติ.

๑ สี่. ยู. เสสสหายนิกกา ภิกขุ ... อาหฺสุ.

๒ สี่. ราชปริสาปี.

๓ สี่. ยู. เภริยจาราเปตฺวา.

[แก้อรธ]

ตตถ จิตตกตตติ: กตจิตตกั วตถาภรณมาลาลงการาทิหิ จิตตกตตติ* อตโถ.

พิมพนติ: ทีฆาทิยุดตถุฐาเนสุ ทีฆาทิหิ องคปจจจเคหิ สณฐิตํ อตตภาว.

อรุกายนติ: นวนนํ วณมุขานํ วเสน อรุฎตกาย.

สมุสสิตนติ: ตีหิ อญฐิสเตหิ สมุสสิต.

อาตุรณติ: สพพกาลํ อิริยาปถาทิหิ ปิริหิตพพตาย นิจจคิลาน.

พหุสงกปปนติ: มหาชเนน พหุชา สงกปปีต.

ยสส นตถิ ฐวํ ฐิตีติ: ยสส ฐวภาโว वा ฐิตिभावो वा नतथि, ऐकनतेन ऐकनविकीरनवित्तसनम्ममेव तं अिं पससताति अतโठ.

เทसनาวसाने จตุราสีติยา ปาณสพสสานํ म्मมาภिसमयो อโหสิ.

โสปี ภิกขु โสตาปตตติผลे पतिगुरुहीति.

सिरीमावतु.

๓. อุตตรตเถรีวตถุ.

“ปริชิตถมิมิ รุปนติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตุถา เซตวเน วิหรนโต อุตตรตเถรี นาม อารพภ กเถสิ.

[พระเถรีอดอาหารเพราะน้ำใจกรุณา]

เถรี กิร วิสวสสสติกา ซาติยา ปิณฑาย จริตวา ลพทปิณฑปาตา อนตรวีถิย เอภิ กิกขุํ ปสสิตวา ปิณฑปาเตน อาปุจจิตวา ตสส อปฏิกขิปิตวา คณนตสส สพพ ทตวา นิราหารา อโหสิ.

เอวํ ทุตติเยปิ ตติเยปิ ทิวเส ตสเสว ภิกขุโน ตสมิเยว ธูเนน ภตตํ ทตวา นิราหารา อโหสิ;

[ได้ฟังเทศนาบรรลุโสดาปัตติผล]

จตุตเถ ทิวเส ปน ปิณฑาย จรนต์ เอภสมิ สมพารฐธูเนน สตุถารํ ทิสวา ปฏิกมมตติ โอลมพนต์ อตตโน จิวรรณณํ อภกมิตวา สณฐาตุํ อสภโกนติ ปริวตติตวา ปติ.

สตุถา ตสสา สนตักิ คนตวา “ภคินิ ปริชิตถน เต อตุถภาโว น จิสเสว ภิกขิสสตีติ วตวา อิมิ คากมาห

“ปริชิตถมิมิ รุปนติ
โรคนิหธํ ปภงคณํ,
ภิกขติ ปุติ สนเทโห,
มรณนตํ ทิ ชีวิตนติ.

[แก้อรรถ]

ตสสโต “ภคินิ อิทํ ทว สริรสงฆาตุํ รูปน มหุลลภภาเวเน ปริชิตถน, ตถจ โข สพพโรคานํ นิवासนฐฐานตเถเน โรคนิหธํ, ยถา โข ปน ตรุโณปิ สิคาล “ขรสสิคาลติ วุจจติ, ตรุณาปิ คโฬจิลตา “ปุติลตาติ วุจจติ, เอวํ ตททุชาตุํ สวณณวณณมปิ สมานํ นิจจํ ปคฆรณตเถเน ปุติกายํ ปภงคณํ.

โส เอโส ปุติโก สมานโน ทว เทโห ‘ภิกขติ น จิสเสว ภิกขิสสตีติ เวทิตพโพ.

กึการณา? มรณนตํ ทิ ชีวิต: ยสมมา สพพสตุตทานํ ชีวิต มรณปรีโยसानเมวาติ วุตตํ โหติ.

เทศนาวसान เถรี โสตาปัตติผลํ ปตตวา.

มหาชนสสาปิ สาคติกา เทศนา อโหสิตี.

อุตตรตเถรีวตถุ.

๔. อธิมานิกภิกขุวตถุ.

“ยานีมานิตี อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต สมพหุเล อธิมานิก ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พวกภิกษุสำคัญผิด]

ปญจस्ता กิร ภิกขุ สตถุ สนฺติเก กम्मภูฐานํ คเหตุวา อรณญํ ปวิสิตวา ชฆเนตวา วายมนตา ฆานํ นิพพตเตตวา
กิลีสานํ อสมุทาจารน “ปพพิชิตกัจจ โน นิพนนุนฺติ มณฺญมานา “อดตนา ปฏิลทศฺคณฺ สตถุ อโรเจสฺสามาติ อากจฺฉิสฺสุ.

[พระศาสดาแก้คำสำคัญผิดนั้น]

สตถา เตสํ พหิทวารโกฏฐกํ ปตตกาเลเยว อานนทตเถโร อาห

“อานนท เอเตสํ ภิกขุณํ ปวิสิตวา มยา ทิฏฐเนน กมม นตฺถิ, อามกฺสุสานํ คนฺตวา ตโต ปจฺจาคนฺตวา มํ ปสฺสนฺตุตฺติ.

เถโร คนฺตวา เตสํ ตมตถํ อโรเจสิ.

เต “ก อมฺหากํ อามกฺสุสาเนนาติ อวตฺตวา “ทีฆทสฺสิเนนา พุทฺเธน การณ ทิฏฺฐิ ภาวิสฺสตีติ อามกฺสุสานํ คนฺตวา
ตตถ กุณฺปานิ ปสฺสนฺตวา เอกาหํ ทฺวิหํ ปติเตสฺสุ กุณฺเปสฺสุ อาฆาตํ ปฏิลทิตฺวา ตังฆณํ ปติเตสฺสุ อลลสฺรีเรสฺสุ รากํ อุกฺปาทยิสฺสุ.
ตสฺมี ขณฺ อตตโน สกิลเสสฺภาวํ ชานิสฺสุ.

สตถา คนฺตฺวญฺญิ นิสินฺโนว โอภาสํ ฝริตฺวา เตสํ สมฺมุเข กเถนโต วิย

“ปฏฺวิรูปํ นุ โข ภิกฺขเว ตุมฺหากํ เอวรูปํ อฏฺฐิสฺสงฆาตํ ทิสฺวา รากฺรตี อุปฺปาเทตฺตุนฺติ วตฺวา อิมิ คากฺมาห

“ยานีมานิ อปตฺถานิ อลาพฺพเนว สารเท
กาโปตฺถานิ อฏฺฐินี, ตานิ ทิสฺวาน กา รตีติ.

[แก้หรือ]

ตตถ อปตฺถานีตี: ฉชฺชิตานิ.

สารเทตี: สรทกาเล วาตาตปฺพทานิ ตตถ ตตถ วิปฺปกิณฺณมานิ อลาพฺพนิ วิย.

กาโปตฺถานีตี: กโปตฺถกวนฺณมานิ.

ตานิ ทิสฺวานาติ: ตานิ เอวรูปานิ อฏฺฐินี ทิสฺวา ตุมฺหากํ กา รตี, นนุ อุปฺปมตฺตกมฺปิ กามรตี กาตุ น วฏฺฐตีเยวาติ อตฺโถ
เทสนาวसान เต ภิกขุ ยถาสฺตีตวา อรหตฺตํ ปตฺวา ภควนฺตํ อภิตถวมาเน อากนฺตวา วณฺทิสฺสูติ.

อธิมานิกภิกขุวตถุ.

๕. รูปนันทเถรีวตถุ.

“อภฺรฺฐึนํ นครํ กตฺตติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ชนปทกฺลยาณึ รูปนันทเถรี อารพภ กเถสิ.

[พระนางรูปนันทาทรงผนวช]

สา กิเรกทิวสํ จินฺตสิ “มยฺหํ เชฏฺฐภฺรฺตโก รชชสิริ ปหาย ปพฺพชิตฺวา โลกํ อคฺคบุคฺคโล พุทฺโธ ชาโต, ปุตฺโต ปิสฺส ราชุลกุมารो ปพฺพชิตฺ, ภฺรฺตปิ เม ปพฺพชิตฺ, มาตา ปิ เม ปพฺพชิตฺ, อหฺปิ, เอตฺตเก ญฺาติคเณ ปพฺพชิตฺ, เคเห กิ ภิรสิสสามิ, ปพฺพชิสสามิติ.

สา ภิกขุญฺสสยํ อุปสงกมิตฺวา ปพฺพชิตฺ ญฺาติสิเนเหเนว, โน สทฺธาย.

อภิรุตตาย ปน “รูปนันทติ ปณฺญายิ.

[พระนางไม่เข้าเฝ้าพระศาสดาเพราะเกรงถูกตำหนิ]

สา “สตฺถา ภิร ‘รูป’ อนิจจํ ทุกฺขํ อนตฺตา, เวทนา, สญฺญา, สงฺขาร, วิญฺญาณ อนิจจํ ทุกฺขํ อนตฺตาติ วทตีติ สุตฺวา “เอวํ ทสฺสนิเย ปาสาทิเก มมาปิ รูปํ โทสํ กเถยยาติ สตฺถุ สมฺมุขีภาวํ น คจฺจติ.

[ชาวอนครนิยมฟังธรรม]

สาวตฺถิวาสิน ปาโตว ทานํ ทตฺวา สมมาทินฺนุโปสธา สุตฺตฺตฺตราสงฺคา คนฺธมาลาทิตฺถตา สายณฺหสมเย เขตฺวเน สนฺนิปติตฺวา ฌมฺมํ สฺถมฺนติ.

ภิกขุณีสงปิ สตฺถุ ฌมฺมเทสนาย อุปฺปนฺนจฺฉนฺโท วิหารํ คนฺตฺวา ฌมฺมํ สฺถมาติ.

ฌมฺมํ สุตฺวา นครํ ปวิสฺนตา สตฺถุ คฺคณกถํ กเถนตฺวา ปวิสฺนติ.

[ความเลื่อมใสของบุคคล ๔ จำพวก]

จตุปปมาณิกเก ทิ โลกสนฺนิวาเส อุปฺปกาว เต สตฺตา, เยสํ ตถาคตํ ปสฺสนตฺตานํ ปสาโท น อุปฺปชชติ.

[๑. รูปปปมาณิกา]

รูปปปมาณิกา ทิ สตฺตา ตถาคตสฺส ลกขณานุปฺยณฺชนปฏฺิณฺนชิตํ สฺวณฺณวณฺณํ สิริํ ทิสฺวา ปสฺสีทฺนติ.

[๒. โสฬสปมาณิกา]

โสฬสปมาณิกา อนเภานิ ชาติสฺตานิ นิสฺสาย ปวตฺตํ สตฺถุ คฺคณโสฬสเยว อภฺรฺฐุคฺสมนฺนาคตํ ฌมฺมเทสนาโสฬสเยว สุตฺวา ปสฺสีทฺนติ.

[๓. ลูชุปมาณิกา]

ลูชุปมาณิกา ปิสฺส จิวฺราทิลูชุตํ ปฏฺิจจ ปสฺสีทฺนติ.

[๔. ฌมฺมปปมาณิกา]

ฌมฺมปปมาณิกาปิ “เอวรูปํ ทสฺพลสฺส สิลํ, เอวรูปํ สมาธิ, เอวรูปา ปณฺญา, ภควา สึลาทิตฺ ทิ คฺคณทิตฺ อสโม อุปฺปฏิสโม อสมสโม อุปฺปฏิบุคฺคโลติ ปสฺสีทฺนติ.

เตสํ ตถาคตสฺส คุณฺโณ กถเณตํ, มุขํ นปฺปโหติ.

[พระนางรูปนันทาเถรีเข้าเฝ้าทรงสดับธรรม]

รูปนันทา ภิกขุณีนญเจะ อุปาสิกานญจ สนตีกา ตถาคตสฺส คุณฺถํ สุตฺวา จินฺตเสสิ

“อติวิย เม ภาคิกสฺส วณฺณํ กถเณตฺยเยว, เอกทิวสํปี เม รูปเ โทสํ กถเณโต กิตฺตํ กถเสสฺติ,

ยณฺนุนาหํ ภิกขุณีหิ สหฺสี คนฺตฺวา อตฺตํ อทสเสตฺวาว ตถาคตํ ปสฺสิตฺวา ธมฺมํ^๑ สฺมุณฺตฺวา อากฺขเณยฺนติ.

สา “อหํ อชฺช ธมฺมสฺสวณฺณํ คมฺิสสํมิตฺติ ภิกขุณีนํ อโรเจสิ.

ภิกขุณีโย “จิสฺสํ วต รูปนนฺทาย สตฺถุ อปฺปญฺจํ คนฺตฺกามตา อปฺปนฺนา, อชฺช สตฺถา อิมํ นิสฺสาย วิจิตฺตํ ธมฺมเทสนํ เทเสสฺสตีติ ตฺถุญฺจมานสา ตมาทาย นิกฺขมฺิสฺสุ.

สา นิกฺขนฺตกาโล ตปฺปญฺจาย “อหํ อตฺตํ เนว ทสเสสฺสํมิตฺติ จินฺตเสสิ.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระนาง]

สตฺถา “อชฺช รูปนนฺทา มยหํ อปฺปญฺจํ อากมฺิสฺสตี. กิทิสฺสิ นุ โข ตสฺสา ธมฺมเทสนา สปฺปายาติ จินฺตฺวา

“รูปคฺรฺกา เอสฺยา อตฺตภาเว พลวสีเนหา, กณฺณกเณ กณฺณกฺุทฺธธมฺมํ วิย รูปเนวสฺสา รูปมทนิมฺมทํ สปฺปายนฺติ สนฺนิฏฺฐานํ กตฺวา ตสฺสา วิหารํ ปวิสฺนสมเย เอกํ อภิรฺูปํ อิตฺถิ โสฬสฺวสฺสุทฺเทสิกํ รตฺตวตฺถนฺวตฺถํ สพฺพภาภณปฏฺิณฺนชิตํ วิชฺณี คเหตุวา อตฺตโน สนฺติเก รุตฺวา วิชฺมานํ อธิธิพฺเลน อภินิมฺมินิ.

ตํ โข ปน อิตฺถิ สตฺถา เจว ปสฺสนฺติ รูปนนฺทา จ.

ภิกขุณีหิ สหฺสี วิหารํ ปวิสิตฺวา ภิกขุณีนํ ปญฺจิปฺสเส รุตฺวา ปญฺจปตฺติฏฺฐิตฺน สตฺถารํ วนฺทิตฺวา ภิกขุณีนํ อนฺตเร นิสินฺนา ปาทโต ปญฺจาย สตฺถารํ โอลเณตฺติ ลกฺขณวิจิตฺตํ อนฺพยุยชนสมฺมุชฺชลํ พฺยามปฺปภาปริกฺขิตฺตํ สตฺถุ สรีรํ ทิสฺวา ปุณฺณจนฺทสฺสสิริกํ มุขํ โอลเณตฺติ สมิเป รุตฺติ อิตฺถิรูปํ อทฺทส.

สา ตํ โอลเณตฺวา อตฺตภาวํ โอลเณตฺติ สฺวณฺณราชหฺสิยา ปฺรโต กากิสิทิสํ อตฺตํ อวฺมณฺญิ.

อธิธมฺยรูปํ ทิฏฺฐกาโล ตปฺปญฺจาย หิ ตสฺสา อชฺชินิ รมฺิสฺสุ.

สา “อโห อิมิสฺสา เกสา โสภา, อโห ลลาภุํ โสภานฺติ” สพฺเพสํ สรีรปฺเทสนํ รูปสิริยา สมากฺขมิตฺติจิตฺตา ตสมฺมิ รูปเ พลวสีเนหา อโหสิ.

สตฺถา ตสฺสา ตตฺถ อภิรตี ญตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโตว ตํ รูปํ โสฬสฺวสฺสุทฺเทสิกาวั อติกมิตฺวา วิสฺตฺวสฺสุทฺเทสิกา กตฺวา ทสเสสิ.

รูปนนฺทา โอลเณตฺวา “น วตฺติหํ” รูปํ ปุริมสทิสฺนติ โลกํ วิรตฺตจิตฺตา อโหสิ.

สตฺถา อญฺกเกเนว ตสฺสา อิตฺถิยา สกิ วิชาตวณฺณํ มชฺฉิมิตฺถิวนฺณํ มหฺลลิกิตฺถิวนฺณํ ชฺราชฺฉณมฺหฺลลิกิตฺถิวนฺณนฺติ.

สาปิ อญฺพพฺเพเนว “อิตฺปิ อนฺตรหิตํ, อิตฺปิ อนฺตรหิตนฺติ ชฺราชฺฉณกาเล ตํ วิรชฺชมานา ชฺนททนต์ ปฺลิตฺสิริ โอบคคํ โคปานสิวงํ ทณฺทปรายนํ ปเวธมานํ ทิสฺวา อติวิย วิรชฺชิ.

อถ สตฺถา ตํ พฺยาธินา อภิภูตํ กตฺวา ทสเสสิ.

๑ ส. ย. ธมฺมสส.

๒ ส. ย. นลาภา โสภาติ.

สา ตัซณณญเญว ทณฺหญจ ตาลปณฺณญจ ฉชฺเขตฺวา มหาวิรวํ วิรวมาณา ภูมิมํ ปติตฺวา สเก มุตฺตกริเส นิมุคฺคา อปฺราปํ ปริวตฺติ.

รูปนันทา ตํ ทิสฺวา อติวีย วิรชฺชิ.

สตถา ตสฺสา อิตฺถิยา มรณํ ทสฺเสสิ.

สา ตัซณณญเญว อุทฺธมาตกภาวํ อาปชฺชิ.

นวทึ วณฺมุเขทึ ปุพฺพวภูมฺมึโย เจว ปุพฺวา จ ปคฺขริสฺสุ.

กาททโย สนนิปตฺติวาทา วิลุมฺปิสฺสุ.

รูปนันทา ตํ โอลเกตฺวา “อํยํ อิตฺถิ อิมสฺมีเยว ฐาเน ชริ ปตฺตา พยาธิ ปตฺตา มรณํ ปตฺตา, อิมสฺสาปิ อตฺตภาวสฺส เอวเมว ชราพยาธิมรณานิ อากมฺิสสนฺตีติ อตฺตภาวํ อนิจฺจโต ปสฺสิ.

อนิจฺจโต ทิภฺนุตฺตฺตาเอว ปน ทุกฺขโต อนตฺตโต ทิภฺนุสฺสเยว โทติ.

อถสฺสา ตโย ภาว อาทิตฺตา วีย คิวาย พทฺธกฺณปํ วีย จ อุปฺภุสฺสึ.

กมฺมภูฏานาภิมฺขํ จิตฺต ปกฺขนฺทึ.

สตถา ตาย อนิจฺจโต ทิภฺนุสฺสวํ ญตฺวา “สกุขิสฺสตี นุ โข สยเมว อตฺตโน ปติภฺนุสฺสึ กาทฺนฺตึ โอลเกนฺโต

“น สกุขิสฺสตี, พหิทฺธา ปจฺจยํ ลฺหฺร วภูฏตีติ จินฺเตตฺวา ตสฺสา สปฺปายวเสน ฌมฺมํ เทเสนฺโต อีมา คาทา อภาสิ

“อาตุริ อสุจึ ปูตี	ปสฺส นนฺเท สมฺสสยํ
อุคฺขรณฺตํ ปคฺขรณฺตํ	พาลานํ อภิปตฺถิตํ;
ยถา <u>อิทํ</u> ตถา <u>เอตํ</u> ,	ยถา <u>เอตํ</u> ตถา <u>อิทํ</u> ;
ชาตุโย สฺสญฺญโต ปสฺส,	มา โลกํ ปุนฺราคมิ;
ภเว ฉนฺทํ วิราเชตฺวา	อุปฺสนฺตา จริสฺสตีติ.

[พระนางนันทาสำเร็จโสดาปัตติผล]

อิตถํ สุทํ ภควา นนฺทํ ภิกฺขุณี อารพฺภ อีมา คาทาโย อภาสิตถาติ.

นันทา เทสนานุสारेณ ญานํ เปเสตฺวา โสตาปัตติผลํ ปาปุณฺนิ.

[พระศาสดาทรงแสดงวิปัสสนา]

อถสฺสา อุตฺตริ ตินฺณํ มคฺคผลานํ วิปสฺสนาปริวาสตถาย สตถา สฺสญฺญตกมฺมภูฏานํ กเถตุํ

“นนฺเท มา ‘อิมสฺมี สรีเร สาโร อตฺถิตี สยญฺญํ กริ, อปฺมตฺตโกปิ ทิ เอตถ สาโร นตฺถิ,

ตีณิ อภฺนุสฺสทานิ อุสฺสาเปตฺวา กตํ อภฺนุสฺสนํ นครเมตฺตนฺตี วตฺวา อิมํ คาทมาท

“อภฺนุสฺสนํ นครํ กตํ	มํสฺโลทิตฺเตปนํ,
ยตถ <u>ชรา</u> จ <u>มจฺจุ</u> จ	<u>มาโน</u> <u>มกฺโข</u> จ โอหิตฺโตติ.

[แก้อรธ]

ตสสโต “ยถา หิ ปุพฺพณฺณาปรณฺณาทินี โอตฺถนตถาย ภูฏฐานี อุตฺถสาเปตฺวา วลลิตฺติ พนฺธิตฺวา มตฺติกาย ลิมฺปิตฺวา
นฺครสงฺฆาตํ พหิทฺธา เคหํ กโรนฺติ,

เอวํมิตฺติ อชฺฌตฺติกิปี ตีณิ อฏฺฐิสฺตานิ อุตฺถสาเปตฺวา นหารุวีนฺทํ มํสฺสโลหิตฺตเลปนํ ตจฺจปฏิจฺฉนฺนํ ซีรณฺลกฺขณาย ชฺราย มรณฺลกฺขณสฺส มจฺจุโน
อาโรหสมฺปทาทีนํ ปฏิจฺจ มชฺชนลกฺขณสฺส มานสฺส สุกตกรณวินาสนลกฺขณสฺส มกฺขสฺส จ โอตฺถนตถาย นฺครํ กตํ.

เอวํจูปฺปเอว หิ เอตถ กายิกเจตฺตสิโก อาพาโร โอตฺถิตฺโต. อิตฺโต อุกฺกํ กิญฺจิ คยฺหุคํ นตฺถิตฺติ.

เทสนาวसानเ เถรี อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

มหาชนสฺส สาดฺธิกา ธมฺมเทสนา อโหสิตี.

รูปนันทเถรีวัตถุ.

๖. มลลิกาเทวีวตถุ.

“ชีเรนติ เว ราชรธา สัจจิตตาติ อิมั ฌมมเทสนั สตุถา เซตวเน วิหรนโต มลลิกั เทวี อารพภ กเถสิ.

[พระนางมัลลิกาทำสนทนากับสุนัช]

สา กิร เอกทิวสั นหานโกฏฐกั ปวิฏฐา มุขั ไรวิตวา โอนตสรีรา ชงฆา ไรวิตุ อารภ.

ตาย จ สหธิเยว ปวิฏฐุ เอโก वलลภสุนโข อตถิ.

โส ตั ตถา โอนตั ทิสวา อสทฐมมสนถว กาคุ อารภ.

สา ตสส^๑ ผสสั สาทิยนตี อฏฐาสิ.

ราชา อูปริปาสาเท วาตปาเนน โอลเณโต ตั ทิสวา ตโต อาคตกาเล “นสส วสสิ, กสมมา เอวรูปมกาสีตี อาห.

[พระราชารู้พระนางมัลลิกา]

“กี มยา กตึ เทวาติ.

“สุนเชน สหธิ สนถโวติ.

“นตเถตึ เทวาติ.

“มยา สามั ทิฏฐุ, นาหึ ตว สทททิสสามิ, นสส วสสิตี.

“มหาราช โย โภจิ อิมั โภฏฐกั ปวิฏฐุ อิมินา วาตปาเนน โอลเณตสส เอโกว ทริธา ปญญาตีตี.

“อฏฐตึ กเถสิ ปาเปติ.

“เทว^๒ สเจ เม น สทททสิ, เอตั โภฏฐกั ปวิส, อหนตึ อิมินา วาตปาเนน โอลเณตสามีตี.

ราชา มนทธาตูกอ ตสสา วจัน สทททิตวา โภฏฐกั ปาวิสิ.

สาปิ โข เทวี วาตปาเน รุตวา โอลเณตี “อนฐพาล มหาราช กิณนาเมตึ อชิกาย สหธิ สนถว กโรสีตี อาห,

“นาหึ ภทเท เอวรูปั กโรมิติ วุตเตปิ, “มยาปิ สามั ทิฏฐุ, นาหึ ตว สทททิสสามีตี อาห.

ตึ สุตวา ราชา “อทธา อิมั โภฏฐกั ปวิฏฐุ เอโกว ทริธา ปญญาตีตี สททท.

มลลิกา จินเตสิ “อัย ราชา อนฐพาลตาย มยา วญจิติ, ปาปิ เม กตึ, อญญจ เม อฏฐเตน อพภากิจิโต,

อิตถจ เม กम्म สตุถา ปิชานิสสตี, เทว อคคสาวกาปิ อสีตี มหาสาวกาปิ ชานิสสนตี, อโห วต เม ภารियั กम्म กตถตี.

[พระนางมัลลิกาเกิดในอเวจี]

อัย กิร รมญเญ อสทิสทาเน สหายิกา อโหสิ.

ตถจ จ เอกทิวสั กตปริจจาโค ฌนสส จุททสโกฏฐกณโก อโหสิ.

๑ ส. ย. “ตสสาตี นตถิ.

๒ ส. ย. “เทวาตี นตถิ.

ตถาคตสฺส เสตจจตฺตํ นีสึทนปลลฺงโก อาธารโก ปาทปฺปฺรฺนฺติ อิมานิ ปน จตฺตารี อนคฺขานนฺว อหฺสฺ.

สา มรณกาลเ เอวรूपิ महाप्रिज्जाकं อนนุสฺสรตีว ตत्त्वा पापग्मम् อนุสฺสรन्ती कालं कत्वा अविजिम्हि निष्पत्ति.

रमण्ये पन सा อติวิย ปิยา อโหสิ.

[พระราชาทูลถามสถานที่พระนางเกิด]

โส พลวโสกาภิกฺุโต ตสฺสา สรรีกริจฺจํ การเตว “นิष्पत्ตภูฏานํมสฺสา ปุจฺฉิสฺสามีติ จินเตตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ อคฺมาสิ.

สตฺถา, ยถา โส อาคตการณํ น สฺรติ, ตถา อกาสิ.

โส สตฺถุ สนฺติเก สาราณียํ ธมฺมกํ สุตฺวา ปมฺุสฺสิ,

เคหํ ปวิฏฺฐกาเล สฺริตฺวา

“อหํ ภณ ‘มลลิกาย นิष्पत्ตภูฏานํ ปุจฺฉิสฺสามีติ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปมฺุฏฺโฐ, เสว^๑ ปุน ปุจฺฉิสฺสามีติ ปุนทิวเส ปิ อคฺมาสิ.

สตฺถา ปิ ปฏฺิปาฏฺิยา สตฺต ทิวसानิ, ยถา โส น สฺรติ, ตถา อกาสิ.

สา ปิ สตฺตา หเมว นिरเย ปจฺิตฺวา อฏฺฐม ทิวเส ตโต จฺูตา ตุสฺสิตฺถวเน นิष्पत्ติ.

กสฺมา ปนสฺส สตฺถา^๒ อสรณภาวํ อกาสิ?

สา กิสฺส อติวิย ปิยา อโหสิ มนา ปา, ตสฺมา ตสฺสา นिरเย นิष्पत्ตภาวํ สุตฺวา

“สเจ เอวรูปา สทฺธา สมฺปฺนนา นिरเย นิष्पत्ตา, ทานํ ทตฺวา กิ กิสฺสามีติ มิจฺฉา ทิฏฺฐิ คเหตฺวา

ปญฺจนํ ภิกฺุขฺสถานํ เคเห ปวตฺตํ นิจฺจกตฺตํ หฺรา เปตฺวา นिरเย นิष्पตฺเตยฺย,

เตน สฺส สตฺถา สตฺตา หํ อสรณภาวํ กตฺวา อฏฺฐม ทิวเส ปิณฺฑาย จฺรนฺโต สยเมว ราชทวารํ อคฺมาสิ.

ราชา “สตฺถา อาคโต ติ สุตฺวา นิกฺขมิตฺวา ปตฺตํ อาทาย ปาสาทํ อภิรฺุหิตุ อารภิ.

สตฺถา ปน รตฺสาลาย นีสึทิตุ อาการํ ทสฺเสสิ.

ราชา สตฺถารํ ตตฺเถว นีสึทา เปตฺวา ยาคฺุชฺชเคน ปฏฺิมาเนตฺวา วณฺทิตฺวา นีสินฺโนว

“ภนเต อหํ ‘มลลิกาย เทวียา นิष्पत्ตภูฏานํ ปุจฺฉิสฺสามีติ อาคนฺตฺวา ปมฺุฏฺโฐ, กตฺถ นุ โซ สา ภนเต นิष्पตฺตา ติ.

“ตุสฺสิตฺถวเน มหาราชา ติ.

“ภนเต ตาย^๓ ตุสฺสิตฺถวเน อนิष्पตฺติยา“ โก อณฺโณ นิष्पตฺติสฺส ติ, ภนเต นตฺถิ ตาย สทิสฺสา อิตฺถิ,

ตสฺสา ทิ นีสินฺนภูฏานา ทิสฺสุ ‘เสว ตถาคตสฺส อิหํ ทสฺสามิ, อิหํ กิสฺสามีติ ทานสฺวิธานํ ฐเปตฺวา อณฺญํ กิจฺจเมว นตฺถิ,

ภนเต ตสฺสา ปรโล กํ คตฺกาลโต ปฏฺุชฺชาย สฺริ^๔ เม น วหฺตี ติ.

[ธรรมของสัตว์บุรุษไม่เท่าเหมือนของอื่น]

อถ น สตฺถา “มา จินตฺยิ มหาราช, สพฺเพ สํ อฺฐ ธมฺโม อณฺน ติ วตฺวา “อณฺ มหาราช รโถ กสฺสา ติ ปุจฺฉิ.

๑ ส. ย. เสวทานิ.

๒ ส. ย. เอตฺถนฺตเร ‘สตฺตาหนฺติ อตฺถิ.

๓ ตสฺสาติ ยุตฺตตรํ.

๔ อนิष्पตฺตาयाติ ปเทน ภวิตพฺ.

ราชา สิริสี อณชลี ปติภูษเปตวา “ปิตามหสส เม ฆนเตติ [อาห.]

“อัย กสสาติ.

“ปิตุ เม ฆนเตติ.

“อัย ปน รโถ กสสาติ.

“มม ฆนเตติ.

เอวํ วุตเต สุตตา “มหาราช ตว ปิตามหสส รโถ เณ การเณน ตว ปิตุ รณํ ปาปุณิ, ตว ปิตุ รโถ ตว รณํ ปาปุณิ,
เอวรूपสส นาม กภูฏกสิงครสสาปี ชรา อากจฉติ, กิมงคํ ปน อตตภาวสส,
มหาราช สปุริสธมมเสว หิ ชรา นตถิ, สุตตา ปน อชिरณกา นาม นตถิติ วตวา อิมํ คาถมาห

“ชिरนติ เว ราชรธา สจิตตา,
อโถ สรिरมปี ชรํ อุเปติ,
สตถจ รมโม น ชรํ อุเปติ,
สนโต หเว สพพิ ปเวทยนตติ.

[แก้อรรถ]

ตตถ เวติ:° นิปาโต.

สจิตตาทิ: สตตหิ รตเนหิ อปเรหิ จ รถาลงการเอหิ สฎฐจ จิตตา ราชนปี รธา ชिरนติ.

สรिरมปีติ: น เกวลํ รธาเอว, อิทํ สุปพิชคคิตํ สรिरปี ชนตจจาทินิ ปาปุณชาติ ชรํ อุเปติ.

สตถจาทิ: พุทธาทินํ ปน สนตานํ นววิโร โลกุตตรธมโม จ กิลจจิ อุชฆาตํ น กโรติ ชรํ น อุเปติ นาม.

ปเวทยนตติ เอวํ สนโต พุทธาทโย สพพิ ปณตเตหิ สทธี กเถนตติ อตโถ.

เทสนาวसाने พหู โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณีสูติ.

มลลิกาเทวีวัตถุ.

๗. โสฬสทายิตเถรวตถุ.^๑

“อปปสสุตตยา ยปริโสติ อิมม ฌมมเทสนน สุตถา เขตวเนน วิหรนโต โสฬสทายิตเถร อารพภ กเถสิ.

[พระเถระกล่าวธรรมไม่เหมาะแก่งาน]

โส กิร มงคล กโรนตานิ เคห คนตวา “ติโรกขเทสุ ตัญญุนตตี อาทินา นเยน อวมงคล กเถสิ,
อวมงคล กโรนตานิ เคห คนตวา, ตีโรกขทาทิสู กเถตพเพสุ,

“ทานญจ ฌมมจริยา จาติ อาทินา นเยน มงคลคาลา วา “ยงกิลจ วิตต อธิ วา หุริ วาติ รตนสุตต วา กเถสิ.

เอว เตสุ เตสุ ฐาเนสสุ “อณญ กเถสสามิติ อณญ กเถนโตปิ “อณญ กเถมีติ น ชานาติ.

[ถึงกาลก่อนก็เลอะเหมือนกัน]

ภิกขุ ตสส ถถ สุตวา สตถุ อารโจะสิ “กี^๒ ภนเต โสฬสทาย มงคลามงคลญฐาเนสสุ, อณญสมิ กเถตพเพ, อณญเมว กเถตตี.

สุตถา “น ภิกขเว อิทาเนเวส^๓ เอว กเถติ, ปุพเพปิ อณญสมิ กเถตพเพ อณญเมว กเถตตี วตวา เตหิ ยาจิโต^๔ อตตี อหาริ:

[บุรพกรรมของพระโสฬสทาย]

อตีเต พาราณสิย อคคิตตตสส นาม พราหมณสส ปุตโต โสภมตตตุมาริ นาม ราชาน อปุญฐหิ.

โส ตสส ปิโย อโหสิ มนาโป.

พราหมโณ ปน กสิกมม นิสสาย ชีวติ.

ตสส เทว โคณา อหะสิ, เตสุ เอโก มโต.

พราหมโณ ปุตต อหาร “ตาท โสภมตต ราชาน เม ยาจิตวา เอก โคณ อหาราติ.

[โสมทตสอนให้พ่อทูลขอโค]

โสมทตโต “สจหา ราชาน ยาจิสสามิ, ลหุภาโว เม ปณญายิสสตีติ จินเตตวา “ตุมเหยว ตาท ราชาน ยาจถาติ วตวา,
“เตนหิ ตาท ม คเหตวา ยาหิติ วุตเต^๕, จินเตสิ “อัย พราหมโณ ทนธปญญ ‘อภิกกม ปฏิกกมาติ วจนมตตีป น ชานาติ,
อณญสมิ วตตพเพ อณญเมว วตติ, สิขยาเปตวา ต เนสสามิติ.

โส ต อทาย วีรณตถมภก นาม สุตาน คนตวา ตินกลาเป พนธิตวา “อัย ราชาน, อัย อูปราชาน, อัย เสนาปตีตี^๕ กตวา
ปฏิปาฏิยา ปิตุ ทสเสตวา “ตุมเหยหิ ราชกุล คนตวา เอว อภิกกมิตพพิ, เอว ปฏิกกมิตพพิ, เอว นาม ราชาน วตตพพิ,
เอว อูปราชาน, ราชาน อุปสงกมิตวา ‘ชยตุ มหาราชชาติ^๖ เอว วตวา อิม คาล วตวา โคณ ยาเจยยาถาติ คาล อุกคณหาเปสิ

๑ ส. ย. ลาฬสทายิตเถรวตถุ.

๒ กิณติ อติเรกปเทน ภวิตพพิ.

๓ ส. ย. “เตหิ ยาจิโตติ นตถิ.

๔ ส. วุตโต.

๕ ส. เสนาปตีตี นามานิ กตวา.

๖ ส. ย. ‘ชยตุ ภว มหาราชชาติ วตวา เอว ฐตวา ...

“เทว เม โคณา มหาราช, เยหิ เขตต์ กสาม เส,
เตสุ เอโก มโต เทว, ทุตยิ เทหิ ขตติยาติ.

[โสมทตพาพ่อเข้าเฝ้าพระราชทาน]

โส สัจจธรรมตเตน ตํ คาลํ ปคฺฉํ กตฺวา ปคฺฉณภาวํ ปุตฺตสฺส อารโจะตฺวา,
“เตนหิ ตาต กถจิเทว ปณณาการิ อาทาย อาคจฺฉณ, อหิ ปุริมตริ คณฺตฺวา รณโณ สนฺติเก รุสฺสามิตี วุตเต,
“สาธฺ ตาตาทิ ปณณาการิ คเหตุวา โสมทตฺตสฺส รณโณ สนฺติเก จิตฺทกาเล อุสฺสาหปฺตโต ราชกุลํ คณฺตฺวา,
รณญา ตฺถุจฺจิตเตน กตปฺภิสฺสมโฆโณ “ตาต จิรฺสสํ วัต อาคตฺตถ, อิทฺมาสนิ. นิสฺสิทิตฺวา วทถ, เยนตฺโถติ วุตเต, อิมิ คากมาห

“เทว เม โคณา มหาราช, เยหิ เขตต์ กสาม เส,
เตสุ เอโก มโต เทว, ทุตยิ คณฺห ขตติยาติ.

[โสมทตได้รับพระราชทาน]

รณญา “กิ วเทสิ ตาต, ปุณ วเทหิติ วุตเตปิ, ตเมว คากมาห.

ราชา เตน วิรชฺมิตฺวา กถิตภาวํ ญตฺวา สิตํ กตฺวา “โสมทตฺต ตฺมฺหากิ เคเห พหุ มณฺเญ โคณาติ วตฺวา,
“ตฺมฺเหหิ ทินฺนา พหุ ภวิสฺสนฺติ เทวาติ วุตเต, โปชิสฺตตสฺส ตฺสิตฺวา
พฺราหฺมณฺสฺส โสฬส โคณ อลงการณฺทกํ นีวาสนคามญฺจสฺส พฺรหฺมเทยฺยํ ทตฺวา มหนฺเตน ยเสน พฺราหฺมณํ อฺยุโยเชสิ.

[ผู้มีสุตระน้อยเหมือนโคถึก]

สตา อิมิ ฆมฺมเทสนํ อหริตฺวา “ตทา ราชา อานนฺโห อโหสิ, พฺราหฺมโณ โลกุตฺตยิ, โสมทตฺโต อหเมวาติ ชาตํ สมิธานตฺวา
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส อตฺตโน อปฺปสฺสุตฺตาย, อณฺญสฺมิ วัตตพฺเพ, อณฺญเมว วทติ,^๑
อปฺปสฺสุตฺปุริส หิ พฺลิตฺททสฺสทิสฺส นาม โหติตี วตฺวา อิมิ คากมาห

“อปฺปสฺสุตฺตํ ปุริส พฺลิตฺททิว ชีรติ,
มฺसानิ ตสฺส วทณฺติ, ปญฺญา ตสฺส น วทณฺตีติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อปฺปสฺสุตฺตายนฺติ: เอกสฺส วา ทฺวินนํ วา ปณฺณาสกานํ อถวา ปน สุตฺตวคฺคานํ^๒
สพฺพนฺติเมน ปริจฺเฉเทน เอกสฺส วา ทฺวินนํ วา สุตฺตานิปี อภาเวน อปฺปสฺสุตฺโต อฺยิ.
อปฺป^๓ กมฺมฏฺฐานํ ปน อุกฺคเหตุวา อณฺญุณฺชนโต พหุสฺสุตฺโตว.

พฺลิตฺททิว ชีรตี: ยถา หิ พฺลิตฺททิว ชีรมาโน วทณฺมาโน เนว มาตานิปี, น เสสญฺญาทกานํ อตฺถาย วทณฺติ, อถโย นีรตฺถกเมว ชีรติ,
เอวเมว อฺยมิปี น อฺปฺชฌายวตฺตํ กโรตี, น อจฺจริยวตฺตํ, น อคณฺตวตฺตาทินิ, น ภาวนามตฺตมฺปิ อณฺญุณฺชติ, นีรตฺถกเมว ชีรติ.

๑ วเทสิตี. ยุตฺตตริ.

๒ ส. ย. วคฺคานํ.

๓ อปฺปนฺติ อติเรกปเทน ภวิตพฺพิ.

มंसานิ ตสฺส วทณฺตตีติ:

ยถา พลิตฺททสฺส “ยฺคนงฺคลาทีนึ วหิตฺตุ อสมตฺถเ อเโสตี อรณฺญเ วิสสฺมฺมฺมฺสฺส ตตฺถเ วจรณฺตสฺส ขาทณฺตสฺส ปิวนฺตสฺส มंसานิ วทณฺตตี,
เอวเมว อิมสฺสาปี อุปชฌาयाทีหิ วิสสฺมฺมฺมฺสฺส สงฺฆํ นิสฺสา ยจตฺตาโร ปจฺจเย ลภิตฺวา อุทรวีเรจนาทีนึ กตฺวา กายํ โปเสณฺตสฺส มंसานิ วทณฺตตี,
ถุสฺสรีโร หุตฺวา วิจรตี.

ปณฺญา ตสฺสาตี: โลกียโลกุตฺตรา ปนสฺส ปณฺญา เอกงฺคฺลิมตฺตาปี น วทณฺตตี.

อรณฺญเ ปน คจฺจลตฺตาทีนึ วีย^๑ ฉทวารานึ นิสฺสา ยตฺถหา เจว นววิธมาโน จ วทณฺตตี อตฺถเ.

เทสนาวสาเน มหัชฌโน โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปุณฺตีติ.

โลหุทายิตเถรวตฺถุ.

๘. ปฐมโพธิวัตถุ.

“อเนกชาติสังสารนติ อิมं ธรรมเทศนํ สตถา โพธิรุกขมูลे นิสินโน อุทานวเสน อุทานตวา อปรภาเค อานนตเถเรน ปุณฺโณ กเถสิ.

[ทรงกำจัดมารแล้วเปล่งอุทาน]

โส ติ โพธิรุกขมูลे นิสินโน, สุริเย อนตถงคเตเยว, มารพลํ วิธมิตวา

ปฐมยามะ ปุพเพนิวาสปฏิจําทกํ ตมํ ปทาเลตวา

มชฌิมยามะ ทิพพจกขุํ วิโสเธตวา

ปัจฌิมยามะ สตเตสุ การุญญตํ ปฏิจจํ ปจจยาการะ ญาณํ โอตาระตวา ตํ อนุโลมปฏิโลมวเสน สมมสนฺโต

อรุณคฺคมนตรีเวลายะ สห อจฺฉริเยหิ^๑ สมมาสมโพธิ อภิสมพุชฌิตวา

อนนเกหิ พุทฺธสฺสทสฺสเสหิ อวิชิตํ อุทานํ อุทานนฺโต อิมํ คาถา อภาสิ

“อเนกชาติสังสารํ	สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ
คหการํ คเวสนฺโต,	ทุกขา <u>ชาติ</u> ปุณฺปุณฺ;
คหการกํ ทิฏฺฐิสฺส,	ปุณฺ เคหํ น กาทสิ,
สพฺพา เต <u>ผาสฺกา</u> ภคฺคา,	<u>คหญฺ</u> วิสงฺขตํ,
วิสงฺขารคตํ <u>จิตตํ</u> ,	ตณฺหานํ ขยมชฺชคคาคิ.

[แก้อรรถ]

ตตถ คหการํ คเวสนฺโตติ: อหิ อิมสฺส อตตถาวสงฺขาทสฺส เคหสฺส การกํ ตณฺหาพฺพตฺถกํ คเวสนฺโต,

เยน ญาณน สกกา โส ทญฺจํ, ตสฺส โพธิญาณสฺสตถาย ทิปฺงกรปาทมูละ กตานิหารโ

เอตตํ กาลํ อเนกชาติสังสารํ อเนกชาติสฺสทสฺสสงฺขยํ อิมํ สํสารวญฺญํ อนิพฺพิสํ ตํ ญาณํ อวิณฺทนฺโต อลภนฺโตเยว สนฺธาวิสฺสํ สํสริ อปรารฺปํ อนุวิจฺจรินฺติ อตฺถโ.

ทุกขา ชาติ ปุณฺปุณฺนติ อิทํ คหการกเวสนสฺส การณวจนํ.

ยสฺมา ชราพยาธิมรณมิสฺสตาย ชาติ นามสฺยา ปุณฺปุณฺ อุปคณฺตํ ทุกขา,

น จ สา ตสฺมี อทิฏฺฐเ นิตตติ, ตสฺมา ตํ คเวสนฺโต สนฺธาวิสฺสนฺติ อตฺถโ.

ทิฏฺฐิสฺสติ: สพฺพญฺญตญาณํ ปฏิวิชฌนฺเตเนว มยา อิทานิ ทิฏฺฐโ อสิ.

ปุณฺ เคหนฺติ: ปุณฺ อิมสฺมี สํสารวญฺญ อตตถาวสงฺขาทํ มม เคหํ น กาทสิ.

สพฺพา เต ผาสฺกา ภคฺคาคิ: ตว สพฺพา อวเสสสิเลสผาสฺกา มยา ภคฺคา.

คหญฺ วิสงฺขตฺนฺติ: อิมสฺส ตยา กตสฺส อตตถาวเคหสฺส อวิชฺชาสงฺขาทํ กณฺณิกามณฺทลปิ มยา วิทฺธิสิตํ.

วิสงฺขารคตํ จิตตฺนฺติ: อิทานิ มม จิตตํ วิสงฺขารํ นิพฺพานํ อารมมณฺกรณวเสน คตํ อนุปวิญฺจํ.

ตณฺหานํ ขยมชฺชคคาคิ: ตณฺหานํ ขยสงฺขาทํ อรหตฺตํ อธิคฺโตสฺมีติ อตฺถโ.

๑ ส. ย. อานนตเถรสฺส อุทานคาถาวตถุ.

๒ ส. ย. “สห อจฺฉริเยหิ นตฺถิ.

ปฐมโพธิวัตต.

๙. มหาชนเสฏฐิปปุตตวตถุ.

“อจริตวา พรหมจรรย์นติ: อิมิ ฌมมเทสนัน สตุถา อสิปตเน มิคทาเย วิหรนโต มหาชนเสฏฐิปปุตต อารพภ กเถสิ.

[พวกนักเลงขวนเสรษฐิบุตรให้ตีมเหล่า]

โส กิร พาราณสียิ อสิตีโกฏิวิภเว กุเล นิพพตติ.

อถสส มาตาปิตโร จินเตสุ “อมหากิ กุเล มหาโกคกชนโร, ตัง ปุตตสส โน หตเถ ฐูเปตวา ยถาสุขิ ปริโณคิ กิริสสาม,
อถญเณน กมเมเน กัจจัน นตถิติ, ตัง นจจคิตวาทิตมตตเมว สิษาเปสุ.

ตสมิเยว นครเอ อถญสมิ อสิตีโกฏิวิภเว กุเล เอกา ชิตาปิ นิพพตติ.

ตสสาปิ มาตาปิตโร ตเถว จินเตตวา ตัง นจจคิตวาทิตมตตเมว สิษาเปสุ.

เตสิ วยปตตานัน อวาวหวิวาโ อโหสิ.

อถ เนสิ อปรภาเค มาตาปิตโร กาลมกิส.

เทวอสิตีโกฏิฐน เอกสมิเยว เคเห อโหสิ.

เสฏฐิปปุตโต ทิวสสส ติกขตตุ รณญู อูปญฐานัน คจจติ.

อถ ตสมิ นครเอ ชุตตา จินเตสุ “สจายัน เสฏฐิปปุตโต สุราโสณโฑ ภาวิสสติ, อมหากิ ผาสุก ภาวิสสติ, อุกคณหาเปม นัน สุราโสณทภาวนติ.

เต สุริ อาทาย ขชชมนเส เจว โลณสภขรา จ พุสสนเต พนธิตวา มุลกนเท คเหตุวา

ตสส ราชกุลโต อากจณตสส มคคิ โอลอยมานา นิสิติตวา ตัง อากจณตัง ทิสวา สุริ ปิวิตวา โลณสภขริ มุখে ขิปิตวา มุลกนทัง ทิสิตวา

“วสสสตัง ชิว สามิ เสฏฐิปปุตต, ตัง นิสสาย มย ขาทนปิวณสมตถา ภาเวยามาติ อาทิส.

โส เตสิ วจัน สุตวา ปจจโต อากจณตัง จุฬุปญฐากัง ปุจฉิ “กิ เอเต ปิวณตติ.

“เอกัง ปานัง สามิติ.

“มนปาชาติกั เอตนติ.

“สามิ อิมสมิ ชิวโลเก อิมินา สทิส ปาดพพุตตัก นาม นตถิติ.

[บุตรเสรษฐิมตตัวเพราะประพตติอบายมุข]

โส “เอว สนเต มยาปิ ปาด วญฐิตติ โลกัง โลกัง ออาหาราเปตวา ปวิตติ.

อถสส น จิรสเสว เต ชุตตา ปิวณภาวัญตวา ตัง ปริวารยิส.

คจจณเต กाल ปริวารโร มหา อโหสิ.

โส สเตนปิ สตทวเณนปิ สุริ ออาหาราเปตวา ปิวณโต อนุกกเมเน นิสินนญฐานาที่สุ กหาปณราสิ ฐูเปตวา สุริ ปิวณโต

“อิมินา มาลา อหารถ, อิมินา คนธ, อัย คีเต เณโก, อัย นจเจ, อัย วาทิต, อิมสส สหสส เทถ, อิมสส เทว สหสสานิติ.

เอวํ วิกกัรณโต น จิรสเสว อตตโน สนตํ อสตีโกฏิธนํ เขเปตวา,

“ซีณ เต สามิ ธนนตี วุตเต, “กั กริยาย เม สนตํ นตถิติ, “อติ สามิติ, “เตนทิตํ อหระธาติ,

ตีปี ตเถว เขเปตวา อนุปุพเพน เขตตอารามุขยานโยคคากิกิปี อนตมโส ภาชนภณทกปี อตถธณปาฐธณนีสทนปี
สพพํ อตตโน สนตํ วิกกัณตีวา ขาทิ.

[เศรษฐีต้องเที่ยวขอทาน]

อถสส มหุลลกาเลเยว ปริหีนโภคสส อตตโน เคหํ วิกกัณตีวา คหิตเคหา นีหริสุ.

โส กริยํ อาทาย ปรชนสส เคหกิตตี นิสสาย วสนโต กपालขณทํ อาทาย ภิกขาย จริตวา ชนสส อัจฉิฐฐภตํ ภุชิตุํ อารภิ.

อถ นํ เอกทิวสํ อาสนสาลาเย ทวารे ฐตวา ทหระสามเณเรทิตี ยีมานํ อัจฉิฐฐโภชนํ ปฏิกคณหนตํ ทิสวา สตถา สิตํ ปาตวากาสิ.

อถ นํ อานนทตเถโร สิตการณํ ปุจฉิ.

สตถา สิตการณํ กเถนโต

“ปสสานนท อิมํ มหาชนเสฏฐิปปุตตํ อิมสมิเยว นครเอ เทวอัสตีโกฏิธนํ เขเปตวา กริยํ อาทาย ภิกขาย จรณตํ.

- สเจ ทิ อัยํ ปฐุมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, อิมสมิเยว นครเอ อคคเสฏฐิ อภวิสส,
สเจ ปน นิกขमितวา ปพพชิสส, อหระตํ ปาปณิสส, กริยาปิสส อนาคามีผล ปติฐฐทิสส;
- สเจ มชฉิมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, ทุตติเสฏฐิ อภวิสส,
นิกขमितวา ปพพชนโต อนาคามี อภวิสส, กริยาปิสส สกทาคามีผล ปติฐฐทิสส;
- สเจ ปจฉิมเว โภเค อเขเปตวา กมมนเต ปโยชิสส, ตติยเสฏฐิ อภวิสส,
นิกขमितวา ปพพชนโตปี สกทาคามี อภวิสส, กริยาปิสส โสตาปตติผล ปติฐฐทิสส:

อิทานิ ปเนส คีทโภคกปิ ปริทีน สามณญโตปี ปริทีน, ปริทายิตวา จ ปน สุขขปลลเล โภณจสกุโณ วिय ขาโตติ วตวา
อิมมา คากา อภาสิ

“อจริตวา พรหมจริยํ	อลทธา โยพเพน ธนํ
ซีณณโภณจาวณายนติ	ซีณมจเจว ปลลเล.
อจริตวา พรหมจริยํ	อลทธา โยพเพน ธนํ
เสนติ จาปาติซีณาว	ปุราณานิ อนุตถุนนติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ อจริตวาติ: พรหมจริยวาสํ อวสิตวา.

โยพเพนติ: อนุปปเนน วา โภเค อุปปาเทตุํ อุปปเนน วา โภเค อนุรทชิตุํ สมตถกาเล ธนปี อลภิตวา.

ซีณมจเจติ:° เต เอวรुปา พาลา อุกทสส อภาวา ซีณมจเจว ปลลเล ปริกซีณปตตะวา ซีณณโภณจาว วिय อวชณายนติ.

อิท ๖๓๓ ๖๓๔ “ปลลลล อุกทสส อภาโว วีย หิ อิมสํ วรรณฐานสส อภาโว, มจฉนํ ชีนภาโว วีย อิมสํ โภคานํ อภาโว,
ชีนปตตานํ โภถจัน อูปตติวรา คมนภาโว วีย อิมสํ อิทาเนว ชลปถลปถาทิ โภเค สณฐเปตุ อสมตถภาโว,
ตสมา เอเต ชีนปตตา โภถจา วีย เอตถเว นิปชชิตวา อวชฌายนตีติ.

จาปาติชีนาวาติ: จาปโต อติชีนมา จาปวินิมุตตาติ อตถโถ.

อิท ๖๓๓ ๖๓๔ “ยถา จาปวินิมุตตา สรา ยถาเวคํ คนตวา ปตติตา, คเหตุวา อุกชปนเต อสตี, ตตถเวว อูปจิกานํ ฆตตํ โหนตี,
เอว อิมปิ ตโย เวย อติกนตวา อิทานิ อตตานํ อุกชริตุ อสมตถตตาย มรณํ อูปคมิสสนตี, เตน ๖๓๓ “เสนตี จาปาติชีนาวาติ.

ปุราณานิ อนุตถุนนตี: “อติ อมเหหิ ขาทิตํ, อติ ปัตนตี ปุพเพ กตานิ ขาทิตปัตนจจคิตวาทิตาทินี อนุตถุนนตา” อนุโสจันตา เสนตีติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสตี.

มหาชนเสฏฐิปุตตวตถุ.

ชราวกคณณนา นิฏฐิตา.

เอกาทสโม วคโค.